

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SÜREYYA EVREN

OTOSANSÜRÜ NASIL YAZMALI?

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yayın Sireli Yayın
Sayı: 38 - Nisan 2014
ISSN: 2446-2277

İhtiyar sahibi: Doğan Mızık Kitap Matbaacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekçi

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekçi

Genel Yayın Yönetmeni
Elif Bereketli

Editor
Ceyhan Usanmaz

İnternet Editörü
Gökçe Gündüç

Düzenli
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Melis Kalpakçıoğlu

Kapak İllustrasyonu
Geray Gençer

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz
+90 216 534 46 00
ndemirciogluadri.com.tr

Bazım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Depo 15 İş Merkezi A5 Blok K. 4 No: 405 İktelli OSB /
Bağcısuyu / İSTANBUL
Tel: (0212) 671 91 00
Faks: (0212) 671 91 90
Matbaa Sertifikası No: 16269

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Mızık Kitap Matbaacılık Pazarlama A.Ş.
Altınordu Mah. Bekir Cad.
No: 47 (İkizler) / İstanbul
Telefon: (0212) 534 46 00 - Faks: (0212) 534 46 10

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:
Tüm DGR'lardan 3 TL karşılığında
Tüm İdefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:
Türkeil Dergilik'ten ücretsiz olarak
İdefix'ten 1,5 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabitfikir.com
www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyorsanız,
editorsabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraflar ve
ilustrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Doğan Mızık Kitap Matbaacılık Pazarlama A.Ş.'ye aittir. Yazı ile alakasız kullanımlar.

SANSÜR BİZE NE YAPAR?

Türkiye'de hem siyaset hem de sosyoloji, ötekinin korkusu üzerinden kurulageldi. Her siyasi ve toplumsal grubun bir ya da daha fazla düşmanı var. Her grup kendi inancına düşmanlarının güçlenmesi -bazen bir ülke kurması, bazen iktidara gelmesi, bazen kendi inançlarını yok etmesi, bazen de ülkeyi bir başka ülkenin sosyal koşullarına çevirmesi- korkusuyla bağlanıyor. Zaten insanı bir siyasi görüşe zamlamanın başka yolu da pek yoktur herhalde. Burada dikkati çekmek istediğim nokta, insanı bir siyasi görüşe, bir korkuya hapsetme ihtiyacı. Türkiye'de her zaman, her iktidar ve her şart altında var olan bir ihtiyaç bu. Zaten bir oyun kurucunun kalabalıklarla uğraşmasının en eski ve kolay yolu onları bölmek ve birbirine düşman etmek değil midir?

İşte bu gruplardan biri iktidara gelince, hele ki halkın büyük kesiminden destek de görünce, beslendiği en büyük damar bu düşmanlık damarı oluyor. Artık gerçekten ötekinin ve hatta ötekilerinin korkusundan mı dersiniz, yoksa üzerine aslında tüm bu oyunun tıynetini bilen ama kişisel hırslarının önünü alamayan bir insan tablosu mu çizersiniz, orası size kalmış. Ama ortada olan bir gerçek var ki, bugün Türkiye derinlerde çok kutuplu, ama yüzeyde iki kutuplu bir ucubeye benziyor. Bu kutbun biri iktidarda ve güçlü, diğeri ise muhalif ve öfkeli. Fikri öldürmenin en güzel yollarından biri, insanın zaaflarının tadını çıkara çıkara, toplumu böyle bir maç psikolojisine sokmak herhalde. Ama bu işin başka bir tarafı. Ben bu yazıda bugün iktidarın susturmaya çalıştığı muhaliflere değinmek istiyorum.

Siyasi iktidarlar, karşısındaki sesler susunca ölümsüzlüğe ereceğine inanır bir şekilde; her dönem bunu denemiştir. Bugün de durum hiç farklı değil, hatta özellikle belli hususlarda daha da ağır. 57 gazetecimiz hapiste. Dev bir sosyal medya sitesi yasaklı. Bir TC geleneği olarak muzır içerikle boğuşuyoruz. Medya, ticari oyunlarla, neredeyse tamamen susturulmuş durumda. Protesto hakkı yok edilmek isteniyor. Biraz daha ileri gidip şunu söyleyebilirim ki, ister gazeteci olun, ister sosyal medya kullanıcısı, ya da sokakları arşınlayan bir protestocu... Başbakan Erdoğan'ı uluorta eleştirdiğinizde, bir gün başınıza kötü bir şey getirilebileceği bilincine sahipsiniz.

Bu ayki sorumuz işte bu durumun ta kendisi: Bu bilinç, bize ne yapar? Sansür korkusu, insanda nasıl otosansür mekanizmalarını devreye sokar? Otosansür bir direniş stratejisine dönüşebilir mi? Süreyya Evren, bu ay bu sorulara yanıt arıyor dosyamızda. Ülkede sansürün bir portresini çiziyor ve otosansürün bireysel ve toplumsal boyutlarına dikkat çekiyor. Evren'in, "üretmemenin patlamaya yol açacağı" inancıyla olumlu bir tablo çizdiğini söyleyebilirim. "Hiç konuşmadıkça gelecek zamanda belirsizlikle pusuya yatan konuşma anı daha tehlikeli," diyor Evren. Öte yandan, dosya konumuz bağlamında medyada sansür ve otosansürü değerlendirebilecek en yetkin isimlerden biri olan Mustafa Dağıstanlı ile Ayşe Çavdar'ın yaptığı söyleşiye ve sansürlü kitaplar arasında bir gezintiye çıkacağınız Kararsız Okur infografiğine de göz atmanızı öneririm.

En güzel şeylerin, hep en iyi şartlardan doğmadığını düşünecek olursak, ümitsizliğe kapılmamak en iyisi gibi duruyor. İyi okumalar!

Elif Bereketli
elifbereketli@gmail.com

SİNEMA 14

**İstanbul Film Festivali:
Yazarın dünyasına
mahrem bir bakış**

Hasan Cömert

DİZİ 18

Kurt Seyit ve Şura

Ferhat Uludere

ELEŞTİRİ 40

**Palahniuk'un yeni romanı:
Hepinizin canı cehennem!**

Burcu Arman

ELEŞTİRİ 42

**Abdülhamid ile Sherlock Holmes:
İlk siyasi polisiye**

A. Ömer Türkes

ŞAHANE BİR KİTAP 46

**Karanlık bir tesadüf:
Silo içimizde yaşıyor!**

Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 50

**"İyi yazın, her zaman
kolay okunan olmayabilir"**

Hayati Roman

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

Başkasının Mezarı, Okuma İlleti, Tembellik Hakkı

KEŞFET 12

**Ahmet Mümtaz Taylan öneriyor:
Galiz Kahraman**

ÇİZGİ ROMAN 16

**Annesinin çizgi roman okumasına
izin verdiği çocuk** *Fisun Yalçınkaya*

DOSYA 20

Otosansürü nasıl yazmalı? *Süreyya Evren*

EDEBİYATDIŞI 28

**Mustafa Dağıstanlı ile söyleşi:
Şantajla sansür arasında** *Ayşe Çavdar*

KARARSIZ OKUR 30

Yasaklılardan yasaklılar beğenin! *Oylum Yılmaz*

ELEŞTİRİ 32

Elde var insan *Nazan Maksudyan*

ELEŞTİRİ 34

**Çahıların arasında çömelmiş
budala primatları** *Melisa Kesmez*

KELEBEK ETKİSİ 38

Edebiyat salonları ve hanımefendileri *Elif Tanrıyar*

DÜNYADAN 44

Bir kağıtseverin günah çıkarması *Mert Tanaydın*

ELEŞTİRİ 48

**Ben hiç burada olmadım
sen beni hiç görmedin** *küçük Iskender*

ELEŞTİRİ 54

İçler acısı zafer turu *Sevin Okyay*

KARŞILAŞTIRMALI ELEŞTİRİ 56

İki deney, aynı sonuç *Ceyhan Usanmaz*

ELEŞTİRİ 58

Ya içindesindir kışların ya dışında... *Nilay Kaya*

FİKRİ SABİT 60

Edebiyat ve vicdan

Bin ciltlik Wikipedia Ansiklopedisi

İnternetin en geniş bilgi kaynaklarından kabul edilen "Özgür Ansiklopedi" Wikipedia, birikimini matbu hale getiriyor. Bin ciltten oluşacak ansiklopedi setinin her bir cildinin 1200 sayfa olarak basılması tasarlandı.

Eserin tamamlanmış hali, ağustosta Londra'daki Wikimania toplantısı sırasında ilk kez sergilenecek, ardından dünyanın birçok ülkesini kapsayan bir turneye çıkacak. PediaPress adlı yayıncıyla anlaşılan Wikipedia, proje için 50 bin dolarlık bağış topluyor. Ekip şimdilik 12 bin 500 dolar toplayabilmiş...

Folio Ödülü, George Saunders'ın

Tenth of December ("10 Aralık") adlı kitabın ABD'li yazarı George Saunders, bu yıl ilk kez verilen ve Man Booker Ödülü'ne rakip olacağı konuşulan Folio Ödülü'nü kazandı. Edebiyatın farklı dallarında eserler veren Saunders'ın *Tenth of December*'i ise, jüri üyelerine göre, büyüleyici olduğu kadar rahatsız edici bir kısa hikaye seçkisi.

Saunders için bu ödülü kazanmak büyük bir sürpriz olmuş. "Ben bir Katolik olarak yetiştirildim, kendime güvenim düşüktür," diyen yazar, sözlerini, "Utancı verici belki ama ne zaman başarılı olsam biraz daha dik oturur, biraz daha iyi yazarım," ifadeleriyle sürdürdü. Kısa listede Saunders'ın yanı sıra Anne Carson, Amity Gaige, Jane Gardam, Kent Haruf, Rachel Kushner, Eimear McBride ve Sergio De La Pava da yer alıyordu.

"Hediye kart ver herkese, okusun tüm Türkiye!"

Herkese Kitap Vakfı ve D&R işbirliği ile hazırlanan "Kitapcan Kitap Hediye Kartı"nın tanıtım toplantısı. Kurucu Başkan Bülent Şerver, Yönetim Kurulu üyelerinden Burcu Hanif, Yosun Gürelli, D&R Genel Müdürü Kürşat Demircioğlu, Mastercard Genel Müdürü Mete Güney, Garanti Bankası Genel Müdür Yardımcısı Onur Genç ve Neşe Erberk gibi isimlerin katılımıyla gerçekleşti. Dünyada ilk defa Master Card ile uygulanan "Kitapcan Kitap Hediye Kartı"nın tanıtım toplantısında Kurucu Başkan Şerver, "Kitapcan Kartı uygulamasının gençlerimizin kitap alma ve okuma alışkanlıklarına olumlu katkı sağlayacağına inanıyoruz," dedi. D&R Genel Müdürü Kürşat Demircioğlu ise, "Kitap okumayı teşvik etmek ve sevdirmek amacıyla, Dünya'da ilk defa uygulanacak olan bu projeye destek vermekten son derece mutluyuz," diye konuştu. Bir çeşit kitap bursu olarak düşünülebilecek bu kartı hediye ettiğiniz kişi, onu kitap alırken şifre girmeden kullanabiliyor.

Hemingway'den Dietrich'e...

ABD'li yazar Ernest Hemingway ile oyuncu ve şarkıcı Marlene Dietrich arasındaki ilişkinin boyutlarını gözler önüne seren bir mektup, 35 bin dolarlık açılış fiyatıyla satılıyor. Hemingway'in, fantezilerini, "Sahnede olsan. Üstelik sarhoş ve çıplak. Ben de arkandan yaklaşısam ve hızlıca soyunsam," şeklinde yansıttığı 1955 tarihli mektubun 50 bin dolara alıcı bulması bekleniyor.

Hemingway ile Dietrich, 1934'te lüks bir Fransız şilebinde tanışmış, arkadaşlıkların yazarın ölümüne dek sürmüştü. Dietrich, Hemingway'e gönderdiği bir mektupta, "Mektuplarını tekrar tekrar okuyor ve beni anlayacak insanlarla hakkında konuşuyorum. Resmini yatak odama koydum. Günlerim boş bakışlarla resmini izlemekle geçiyor," diye yazmış.

İstanbul Tiyatro Festivali'nde Shakespeare yılı

2014 yılının William Shakespeare'in 450. doğum yılı olması nedeniyle yapılan kutlamalar kapsamında, 9 Mayıs - 5 Haziran arasında düzenlenecek 19. İstanbul Tiyatro Festivali programında yerli ve yabancı birçok Shakespeare yapımı da yer alacak.

Festival, günümüzde Shakespeare'in oyunlarını sahneleyen topluluklar arasında önemli bir üne sahip olan Propeller Theatre Company'yi British Council'in üç yıl sürecek Shakespeare Programı kapsamında ilk kez İstanbul'da ağırlayacak. Sadece Shakespeare oyunları sahneleyen topluluk, festival kapsamında *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ve *Yanlışlıklar Komedyası* oyunları ile toplam beş gösteri gerçekleştirecek.

Festival kapsamında ayrıca Shakespeare oyunlarının yerli uyarlamaları da izlenebilir. Altıdan Sonra Tiyatro-Pangar, *Kral (Soytarım) Lear* oyunu ile festivalin konuklarından. Oyunbaz topluluğu ise Abdullah Cabaluz yönetmenliğinde Shakespeare'in *Kral Lear* oyununu sahneleyecek. Bakırköy Belediye Tiyatroları, Mehmet Birkliye yönetmenliğinde *Romeo & Juliet* oyununu sahnelerken, *Derme Catma Hamlet* adlı oyun ise Cigdem Selisik Onat ve Hayati Çitaklar tarafından Shakespeare'in *Hamlet*'inden uyarlanmış. (Festivalle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <http://tiyatro.iksv.org/tr>)

Okuru özgür bırakın!

Çocuk kitaplarının cinsiyete göre kategorize edilmesine karşı İngiltere genelinde bir kampanya başlatıldı. Ülkenin en büyük kitap tedarikçilerinden biri olan Waterstones ile Malorie Blackman, Carol Ann Duffy ve Philip Pullman gibi yazarların da destek verdiği "Kitapların Kitap Olmasına İzin Verin" adlı kampanya, cinsiyet ayrımcılığının çocuk yaşlarda başladığını belirtip bunun önüne geçmek adına, çocuk kitaplarının oğlan ya da kız çocukları için ayrı raflarda kategorize edilmemesini talep ediyor. *Dark Materials* adlı fantastik üçlemenin yazarı Philip Pullman, kampanyaya ilişkin, "Hangi yaşa hitap ederse etsin, pembe veya mavi olarak ayrılan her şeye karşıyım. Bu, çocukların hoşuna gidebilecek bir kapıyı, onlara sormadan kapamak demek oluyor. Lütfen okuyucuyu özgür bırakın," ifadelerini kullandı.

Keith Richards'tan çocuk kitabı

Efsane grup Rolling Stones'un gitaristi Keith Richards, bir çocuk kitabı yazıyor. "Gus ve Ben: Büyükbabamın ve İlk Gitarımın Öyküsü" adını taşıyan kitap, Richards'a müzik genlerini bırakan, caz müzisyeni büyükbabası Theodore Augustus Dupree'yi konu alıyor. Beş toruna sahip olduğunu hatırlatan Richards, "Yaşadığım için biliyorum. Dedelerle torunları arasında yaşananlar eşsizdir ve bir hazinedir. Ben de bu hazineyi kitap haline getirmek istiyorum," diye konuştu. Yayıncısından yapılan açıklamaya göre, kitabın illüstrasyonlarını da Keith Richards'ın kızı Theodora Richards yapacak. Kitabın 9 Eylül'de yayımlanması bekleniyor.

KEITH RICHARDS Gus & Me

THE STORY OF MY GRANDDAD AND MY FIRST GUITAR

Art by THEODORA RICHARDS

Dostoyevski'nin kahramanları heykel oluyor

Heykeltıraş Çağdas Ercelik'in, Dostoyevski'nin karakterlerinden esinlenerek hazırladığı sergi, 28 Mart'ta açıldı. Ercelik'in şimdilik hazır olan sekiz heykeli, Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*, *Budala*, *Kumarbaz*, *Karamazov Kardeşler* ve *Yeraltından Notlar* adlı eserlerini kapsıyor. *Cinler*'le ilgili heykel ise yapım aşamasındaymış... Dostoyevski heykeliyle birlikte sergide 20'ye yakın eser ve 20 kadar resim yer alıyor. İstanbul Nisantasi'ndeki sergi 13 Nisan'a dek gezilebilir.

- Başbakan Erdoğan'ın 20 Mart'taki Bursa mitinginde, "Mahkeme kararı çıktı, Twitter, mwitter hepsinin kökünü kazıyacağız. 'Efendim işte uluslararası camia şöyle der, böyle der' hiç beni ilgilendirmiyor," dedikten sonra Twitter'a erişim o gün gece yarısından itibaren kesildi. Böylelikle Twitter'da 12 milyon kullanıcıya sahip Türkiye, Çin'den sonra siteyi yasaklayan dünyanın ikinci ülkesi oldu. Dünya basınında geniş yer bulan Twitter sansürüne ABD Dışişleri, Avrupa Komisyonu Bakanlığı ve Gazetecileri Koruma Komitesi de hemen tepki gösterdi.
- Lars von Trier'in son filmi *Nymphomaniac*'ın Türkiye'deki sinemalarda gösterilmesi, Değerlendirme Sınıflandırma Üst Kurulu'na yasaklandı.
- Başbakan Erdoğan'la ilgili tweet atan gazeteci Sibel Oral *Akşam* gazetesi yönetimi tarafından işten çıkarıldı. Sibel Oral yaptığı açıklamada, "Mavi Sakal'ın Çektir Git

diye bir şarkısı vardı. 'Böyle adam olunmaz' diyor ve ekliyordu, (çok af edersiniz) 'Çektir git' artık RTE. Bu ve buna benzeyen çok şey yazdım, çok fikri de RT ettim Twitter'da," diye konuştu.

- Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) yerel seçim öncesinde basına yönelik cezalara, baskı ve işten çıkarmalar ile polis şiddetine dikkat çekerek Türkiye'de medyanın sağlıksız koşullar içinde bulunduğunu belirtti.
- Gezi Parkı eylemleri nedeniyle Taksim Dayanışması üyelerine yönelik hazırlanan ve aralarında Mimarlar Odası Çevre Etki Değerlendirme Kurulu 2. Başkanı Mücella Yapıcı ile İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri Ali Çerkezoğlu'nun da bulunduğu 26 şüpheli hakkındaki iddianame ikinci kez mahkemeye sunuldu. Yeni iddianamede; daha önce "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak"la suçlanan Yapıcı ve Çerkezoğlu'nun da arasında bulunduğu 5 kişi "suç örgütü lideri olmak"la suçlandı.
- Şirince'de kaçak inşaat yaptığı gerekçesiyle iki yıl hapis cezası alan yazar Sevan Nişanyan'ın serbest bırakılması için Uluslararası Sevan Nişanyan Özgürlük ve Adalet Komitesi kuruldu. Komite tarafından yapılan açıklamada, "Sevan, devletin cezalandırma mekanizmasına kurban gidiyor," denildi.
- Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Boğazpınar köyünde yapılmak istenen HES projesine karşı festival düzenleyen köylüler ve çocukların söylediği şarkı davalık oldu. HES şirketinin şikayeti üzerine köylüler hakkında Tarsus Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı davanın dilekçesinde, geçtiğimiz yıl ağustos ayında gerçekleşen festivalde 6-7 yaşlarındaki çocukların koro halinde söylediği "HES yapma boşuna, yıkacağız başına" sloganını içeren şarkı da suç unsuru sayıldı.
- Bartın'da Gezi eylemlerine destek

verdikleri gerekçesiyle haklarında soruşturma açılan iki öğretmen meslekten atıldı. Öte yandan, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde iki araştırma görevlisi, Dr. Figen Algül ve Araştırma Görevlisi Can Özbaşaran okuldan atıldı. Sekiz araştırma görevlisine de kıdem durdurma cezası verildi. İki araştırma görevlisinin atılma gerekçeleri dilekçede, "Eylem yapmak; boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak" şeklinde ifade edildi.

- Başbakan Erdoğan'ın 3 Mart'taki Osmaniye mitinginde açtığı "Hırsız var" pankartı sonrası gözaltına alınıp salıverilen İbrahim Alıcı, Başbakan'ın korumaları tarafından dövüldüğünü öne sürdü.
- Diyarbakır'da BDP tarafından başlatılan "Öcalan'a özgürlük" kampanyasında imza toplanması TMK ile görevli mahkemece yasaklandı. Mahkeme, PKK'nın propagandasını oluşturma suçu kapsamında olması ihtimaline karşı imzaya açılan formların toplatılmasına ve el konulmasına karar verdi.
- Twitter'daki paylaşımlarıyla Başbakan'a hakaret ettiği iddiasıyla hakkında dava açılan *Yurt* gazetesi İzmir Muhabiri Ahmet Cınar, ilk duruşmada beraat etti.
- Muğla'nın Fethiye ilçesi'nde, HDP binasının açılışını protesto eden bir grup, parti binasını taşladı. Daha sonra itfaiye ekipleri HDP tabelası ve parti tabelasını sökerek yere attı, yerine Türk bayrakları asıldı.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu, Fikri Sağlar'ın Bugün TV'deki "Özgür İrade" adlı programda Başbakan Erdoğan hakkında sarf ettiği sözleri nedeniyle kanalı cezalandırmaya gerek görmedi. Bahsi geçen programda eski bakan Fikri Sağlar, "Erdoğan, Adolf Erdoğan haline gelmeye doğru gidişinde en önemli engel olarak gördüğü için internet yasasını çıkardı," demişti.

Kaynak: Antenna

BAŞKASININ MEZARI Ian Rankin

YKY, Çeviren: Dilek Şendil (15 cm X 23 cm)

BASKI

Ön ve arka baskı ayarsız görünüyor. İç baskıda boya konusunda cimri davranılmış. Kapak baskısı da ayarsız. Sirt daha düzgün olabilirdi; yuvarlanmış... Şömiz çok bol ve sırttaki bandın ortalaması da ayarsız.

KAPAK TASARIMI

Bu kitabı elimize alınca, YKY roman kapaklarındaki klasik çizgisini değiştirmiş diye düşündük. Ama sonra fark ettik ki bu izlenimi yaratan kapağa giydirilen gömlekti. Gömlek fikrini yaratıcı bulmakla birlikte tasarımı için ise iyi şeyler söylemek zor. Devasa karakterlerle kapağın üst kenarına yerleştirilmiş yazar adı, toprak rengi hâkim olduğu fotoğraf ve sırtta sütü kahve zeminin üzerine kırmızı ile yazılmış okun(a) mayan başlık ehil bir elden çıkmamış izlenimi yaratıyor. Hele "Başkalarının Mezarı"ndaki "ş" harfinin kuyruğundaki tipografik özensizlik, bizi bizden aldı. Öyle ki, bir yazıtipini tasarlandığı gibi değil de, sıkıştırarak ya da uzatarak kullanmak grafik okulu birinci sınıf talebelerinin tipografi dersinden çıkmasına neden olur. İşte bu yüzden bu gömleğin notu bizim karnemizde de zayıf oluyor. Diğer yandan gömleğin altından çıkan ve kitabın asıl kapağını oluşturan kapak, klasik bir YKY roman kapağı. Bu kapak, diğerine göre daha okunaklı.

İÇ SAYFA TASARIMI

YKY romanlarının iç sayfaları her zaman kolay okunur bir biçimde dizilir. Bu tabii ki bu kitap için de geçerli. Ancak ince bir kağıt seçmekten dolayı piyasadaki kitapların neredeyse tamamının başına bela olan "arka verme laneti"ni bu kitapta görüyoruz. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

OKUMA İLETİ Mikita Brottman

Paloma Yayınevi, Çeviren: Mesut Şenol (14,8 cm X 21 cm)

BASKI

İç baskıda boya dengesizliği var. Kapak iç baskısında da merdane izleri ve yan kağıtla arasında renk farklılığı mevcut. Kapağın su yolu ters, sırtın ise düzgün olduğunu söyleyemeyiz; köşeler yuvarlanmış. Sirt tutkalı dengesiz ve boşluklara sahip. Kitap kör bıçakla kesilmiş galiba.

KAPAK TASARIMI

Kapağın temel figürünü, bir fanusun içinde kitap okuyan bir kadın çizimi oluşturuyor. Fanusun, parlak lak ile kaplanması ve kabartılması çizimin okunaklılığını artırmaya yetmemiş. Diğer yandan beyaz üzerine kırmızı ile yazılan başlığın dikkat çekici olduğunu söylemeliyiz. Sirt ve arka kapağı kaplayan koyu mavi zemin renginin, öndeki desenle kurduğu renk komşuluğu isabetli bir karar. Kolay okunur büyüklükte metinler içeren arka kapaktaki kısa tanıtım yazısına iki alıntı eşlik ediyor. Ancak burada yer alan yazılarda önde kullanılan yazıtipine ve renge (kırmızı) referans veren bir ögenin bulunması daha iyi olabilirdi. Kapak içlerine ve yan kağıtlara koyu mavi zemin atılmasının kitaba değer kattığını ama sırttaki düzenin, ön kapağın aksine sakinlikten uzak olduğunu belirmeden geçmeyelim.

İÇ SAYFA TASARIMI

Satır araları biraz daha açık olsa daha rahat bir okumanın sağlanabileceği iç sayfalar tırnaklı bir yazıtipi ile dizilmiş. Ayrıca kenar boşluklarının gereğinden fazla olduğu göz önüne alarak, harf aralarının da biraz daha açılabilmesini düşünüyoruz. Bölüm başlıklarında ana metindekiyle epey uyumsuz bir yazıtipi kullanılmış. Fırça ile yazılmış gibi duran yüksek titreşimli bu yazıtipi yetmemiş gibi, bir de yatık formunun kullanılması tasarıma eklektik bir görüntü kazandırmış. Kitabın giriş sayfalarındaki yazıtiplerinin boyut ve farklılığı da rahatsız edici çeşitlilikte. Seçilen kağıdın inceliği biraz arka vermesine neden olsa da dokusu ve rengi okurda iyi hisler bırakıyor. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

TEMBELLİK HAKKI Paul Lafargue

Kirmızı Kedi Yayınevi Çeviren: Işık Ergüden (12,5 cm X 18,5 cm)

BASKI

Kapak gofresi ayarlı ve kapak kağıdının su yolu düzgün olsaydı çok daha başarılı bir kitap olmuş diyecektik. Bununla birlikte, yine de ayın kitabı bu.

KAPAK TASARIMI

Başlık bir stok görsel üzerine yerleştirilen bir çerçeve içine yazılmış. Dizi başlığı ve yayınevi logosu, kapağın üst kenarına yerleştirilen ve paralel iki çizgiden oluşan kuşak içine iliştirilmiş. Bu tercih bu alanlarda fazladan bir karışıklık ve okunaksızlık yaratmaktan başka bir işe yaramamış. Sırtı da dolanarak arka kapağa geçen çizgilerin kitabın üst kenarına yakınlığının yarattığı sorunlar ise sırt ve arka kapağa bakınca daha iyi anlaşılıyor. Sırtta yer alan ve bu çizgilerin arasına sığsın diye aşırı küçültülen yayınevi logosunu okuyabilmek için büyüteç gerekiyor.

Arka kapakta yer alan tanıtım yazısı biraz uzun olmasına rağmen okunaklı bir biçimde yerleştirilmiş. Sırt için idare eder diyecektik ama çizgilerin kullanımı ile yazar adı ve kitap adının ortasına konulan kocaman nokta (bullet) buna engel oldu.

Kapağın içe dönen ve dayanıklılık kazandıran kulaklarla, arka kapak içindeki kulağa konulan kısa alıntı ise bir nebze de olsa tasarıma katkı sağlıyor.

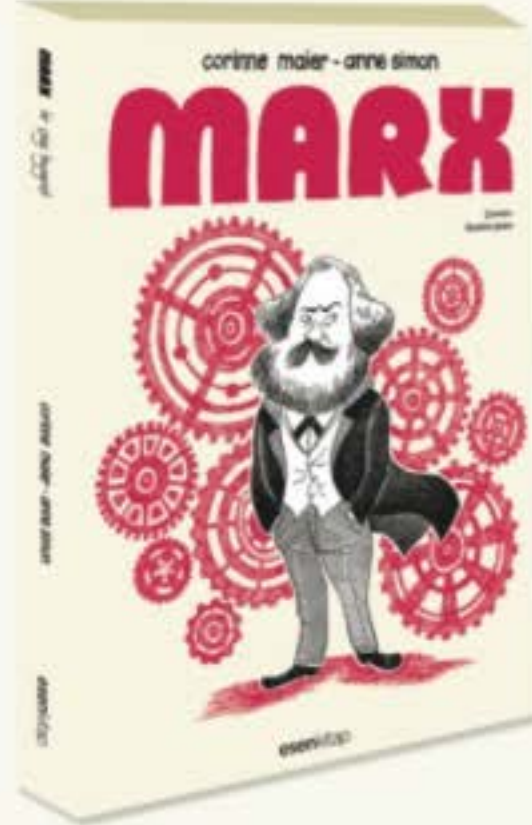
İÇ SAYFA TASARIMI

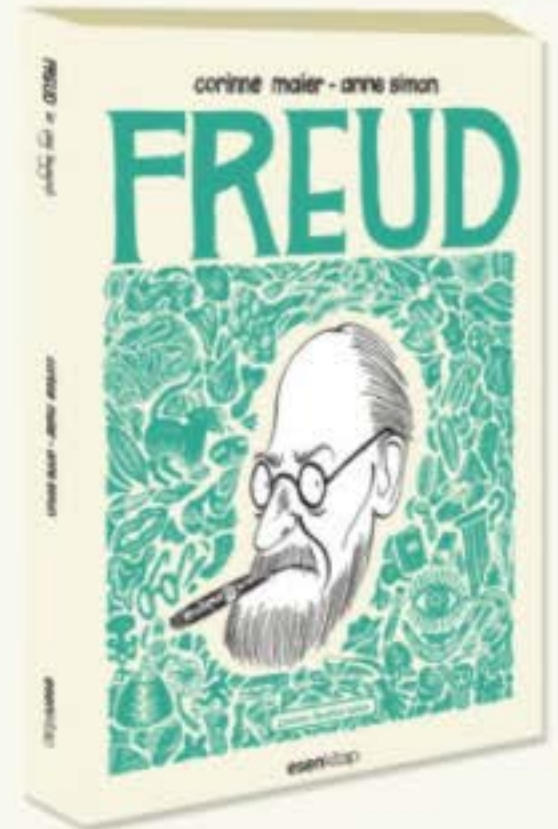
Kitabın girişinde kullanılan ve zeminine renk basılmış yan kağıtlar tasarım açısından isabetli. Giriş sayfaları, kapakta kullanılan isabetsiz yazıtipi ile hazırlanmış olsalar da, derli toplu. İç sayfalar tırnaklı bir yazıtipiyle, okunaklı bir boyutta dizilmiş. Bölüm başlarında kapaktaki saatlerden biri tekrar ediliyor. İlk bakışta iyi bir fikir gibi gelse de küçülmeye bu kadar dayanıksız bir figür kullanılsa daha iyi olabilirdi. Sayfa üstlerinde bulunan ve kitap adı ile sayfa numaralarını taşıyan çizgiler ise dikkat dağıtıyor ve okunaklılığa zarar veriyor.

Seçilen kağıdın arka vermemesi ve rengiyle, dokusuyla hoş bir duygu yaratıyor olması birleşerek ortaya okunması konforlu bir kitap çıkmış. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

Esen Kitap, çizgi roman dizisine devam ediyor.

Marx: Bir Çizgi Biyografi Corinne Maier -Anne Simon

Freud: Bir Çizgi Biyografi Corinne Maier -Anne Simon

esenkitap.

esenkitap.com

twitter.com/esenkitap

facebook.com/esenkitap

AHMET MÜMTAZ TAYLAN ÖNERİYOR: GALİZ KAHRAMAN

Saygılı Ahmet Mümtaz Taylan,
Sabittik'in okurları bu ay hangi
kitabı keşfetsin?

Henüz okumadıysanız; Ga-
lîz Kahraman'ı öneririm.

Baska hangi kitap vardı aklında?
Bu sansız kitabın rakiplerini
öğrenmek isteniz.

Hüsnü Arkan'ın yeni
romanı "Hırsız ve Burjuva"
masada el at-
mamı bekliyor...

Hangi müzik
esliktirmeli bu
kitabı?

"Anar" okuyorsanız
ayrıca müziğe gerek
yok. Kitabın müzi-
ğine kendini bırak-
manız yeter...

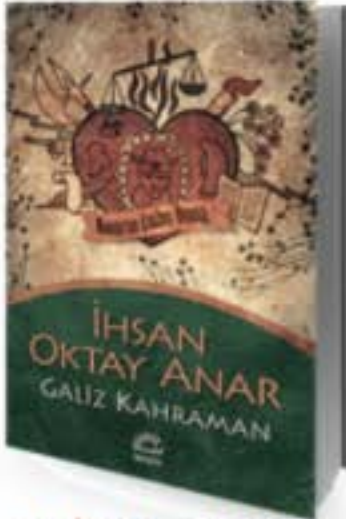
Peki neden bu kitabı
seçtin?

İhsan Oktay Anar, hiç bir
zaman onu deşifre etme pro-
jesi etmez seni. Dil için
de yeni bir dile yolculu-
ğun dayanılmaz hafifliği
İhsan Oktay Anar'la yaşa-
dığım tek sorun; yeni kitap
için beklediğim süre...

Bize kitaptan tadararak
bir cümle yazarmısın?

"Yuvarlak gözlüklü ihtiyar acı acı
kaçuk pompayı fısıfısı sıkı sıkı
üst hazneyi matlup miktarda
Gizli Çiçek'le doldurdu. Der-
ken incecik borudan bu nâyi
yi şişeye aktardı".

Teşekkür ederiz !!

GALİZ KAHRAMAN

İhsan Oktay Anar
İletişim Yayınevi

YAZARIN DÜNYASINA MAHREM BİR BAKIŞ

“Sanatçının dünyasını, zihnini ya da eserin kendisini perdeye getiren yazar hikayeleri bir hayli ilgi çekici duruyor.”

Ülkede sular durulmuyor, siyaset her yerimize nüfuz etmiş durumda ve nefes almaya her zamankinden fazla ihtiyacımız var. Bitmeyen yasaklar ve genel olarak iktidar ve erkeklik mücadelesinden geriye ne kalır bilinmez ama aslolanın sokak olduğu açık. Hem mücadele hem de yaşam alanı olarak sokağın önemini, geçen bir yılda çok daha iyi anladık. Örneğin, mücadelenin ve kültürün simgesi haline gelen Emek Sineması'nın yokluğu bir mesele olarak hep önümüzde duruyor ve durmaya da devam edecek. Özellikle de nisan ayı geldiğinde. Malum, elimizde kitapçıkla film den filme koştığımız günlerin ta kendisi oluyor nisan. Bir kez daha İstanbul Film Festivali başlıyor ve bu başlangıç Emek dahil birçok meseleyi gündeme getiriyor. Tüm bu sorunlardan ve ülkede yaşananlardan bağımsız bir sinema düşünmek elbette imkansız. Baktığımız ve izlediğimiz her yeni şey, bizim de dahil olduğumuz sürecin bir parçası haline geliyor. Ve bu yolculuk, çoğunlukla sokak ile zihinlerimiz arasında gerçekleşiyor. Belki de bu yüzden festivallerin (ve benzer paylaşımların) işlevi giderek daha da anlamlı hale geliyor/gelmeli.

Türkiye sinemasının 100. yılında hâlâ sansürle uğraşırken, filmler yasaklanırken, kent yaşam alanı olmaktan, hayat hayat olmaktan çıkarken ve hâlâ kendi hayatımızdan çok ülkenin kendisiyle uğraşırken İstanbul Film Festivali imdadımıza yetişiyor! Hem bu

Uluslararası Yarışma'daki 12 film den en çok merak ettiğimiz yapım, Eskil Vogt imzalı *Körlük (Blind)*.

tartışmaları evrensel düzeyde sürdürmek hem de biraz olsun nefes almak için...

Geçtiğimiz senelerde olduğu gibi bu sayfada yine edebiyat uyarlamalarına değinecektik fakat festival bu yıl daha şık bir hareketle bulunarak Uluslararası Yarışma bölümünü yaratıcılık ve sanatçıların dünyası üzerine kurunca yönümüzü değiştirdik. Sanatçının dünyasını, zihnini ya da eserin kendisini perdeye getiren bu bölümdeki -kurmaca ve gerçek- yazar hikayeleri bir hayli ilgi çekici duruyor.

KÖRLÜK

Uluslararası Yarışma'daki 12 film den en çok merak ettiğimiz yapım, Eskil Vogt imzalı *Körlük (Blind)*. Joachim Trier'in tonlarca hüznün ağırlığındaki filmleri *Reprise* ve *Oslo, 31 Ağustos*'un senaryosunda da imzası bulunan Vogt'un bu ilk uzun metrajlı filmi, görme yetisini kaybettikten sonra eve kapanan bir kadın yazarın hikayesini, gerçek ile gerçek dışı arasındaki mücadelesini anlatıyor. Yaratıcılık ve yalnızlık üzerine etkileyici ve özgün bir film olarak yorumlanan *Körlük*

kesinlikle kaçırılmamalı.

DÜNYADA 20.000 GÜN

Bir diğer heyecan verici film *Dünyada 20.000 Gün* (20,000 Days on Earth)... Görsel sanatçılar Iain Forsyth ve Jane Pollard, çektikleri bu ilk uzun metrajlı filmde kurmacayla gerçekliği birleştirerek müzisyen ve senarist Nick Cave'in 24 saatini anlatıyorlar. Sanatsal yaratım sürecine içeriden bir bakış...

VIOLETTE

Violette ise Fransa'daki kadın cinselliği, lezbiyenlik, kürtaç gibi meseleleri tartışmaya açan ilk yazarlardan Violette Leduc'ten ilham alıyor. Anılarını topladığı *La Bâtarde* ile şöhreti yakalayan, yazdığı metinlerdeki erotizm sebebiyle daima tartışılan Violette'in Simone de Beauvoir ile dostluğu ve Jean Genet ile yakınlığını anlatan film, feminizm ve edebiyat kavramlarını da sorguluyor. Martin Provost'un yönettiği filmin başrolünde Emmanuelle Devos yer alıyor.

ÜÇLEME

Kanadalı yönetmen Robert Lepage'in Pedro Pires ile birlikte yönettiği *Üçleme* (Triptyque), adından da anlaşılacağı üzere üç bölümden oluşuyor. Lepage'in dokuz saatlik tiyatro oyunu *Lipsynch*'in sinema uyarlaması olan filmde, seyirci, birbiriyle bağlantılı üç karakterin yaşamlarına davet ediliyor. Gerçek bir edebiyat tutkunu olan ve akıl hastanesinden yeni çıkan Michelle; beynindeki tümör nedeniyle konuşma yeteneğini kaybetme riskiyle karşı karşıya olan, Michelle'in şarkıcı kardeşi Marie; Marie'nin önce doktoru, daha sonraysa sevgilisi olan beyin cerrahı Thomas... Yalnızlık, delilik, hafıza gibi konulara değinen filmde geçmiş ile bugün, hayal ile gerçek iç içe geçerken, üç karakterin hikayeleri yan yana geldiğinde, tek bir resim oluşturuyor.

TAŞ BEBEK

Taş Bebek (Papusza), gerçek yaşam öyküsüne dayanıyor. Papusza lakaplı efsanevi şair Bronisława Wajs'ın trajik hikayesi anlatan film, Polonya'daki Roman cemaatinin yaşayışına odaklanan şair tarihçi Jerzy Ficowski ve Julian Tuwim'in izinden gidiyor.

Uluslararası Yarışma'daki diğer filmlerden *Frank*, seyirciyi "ilginç" bir müzik grubunun içine sokuyor; *Metalci*, rock yıldızı olmak isteyen genç kızın hikayesini anlatıyor; Xavier Dolan, *Tom Çiftlikte* ile kimlik meselesini oyun dolu bir hikayeye taşıyor; Buluşma, sahte bir mezunlar buluşması üzerinden gerçek-kurmaca arasında gidip geliyor; *Ben, Kendim ve Annem*, cinsel kimlik ve büyüme meselelerine eğlenceli bir şekilde bakıyor; *Mutlu Yıllarımız* ise, sorunlu bir ailenin dünyasına d alıyor.

Bir kez daha İstanbul Film Festivali başlıyor ve bu başlangıç Emek dahil birçok meseleyi gündeme getiriyor.

Siyah beyaz çekilen film, görselliğiyle de şimdiye kadar çok iyi eleştiriler aldı.

ÇÖLDEKİ İZLER

Çöldeki İzler (Tracks) Avustralyalı yazar Robyn Davidson'ın kendi anılarını kaleme aldığı aynı adlı kitabından uyarlandı. Davidson'ın köpeği ve dört deveyle Avustralya çöllerinde yaptığı yolculuğu konu alan film, yazarın yolculuğunu kaydeden *National Geographic* fotoğrafçısı Rick Smolan'a da yer veriyor. John Curran'ın yönettiği filmde Davidson'ı genç kuşağın yıldızlarından Mia Wasikowska canlandırıyor.

DİĞER UYARLAMALAR

Öte yandan, festivalde edebiyatla bağlantılı daha birçok filme rastlamak mümkün. Stephen Frears'ın, Martin Sixsmith'in *The Lost Child of Philomena* kitabından uyarladığı *Philomena* Akbank Galaları'nda gösterilecek. Brian Percival imzalı bir çok satan uyarlaması olan *Kitap Hırsızı* da programda yer alıyor. (Filmin vasatı aşmadığını belirtmek lazım.) Atom Egoyan'ın bol yıldızlı filmi *Şeytanın Düşümü* de gerçek olaylara dayanan bir diğer uyarlama olarak festivalde. Cormac McCarthy'nin aynı adlı romanından uyarlanan *Tanrının Oğlu*'nun yönetmen koltuğunda ise çok sevdiğimiz bir isim var; James Franco...

*Filmlerin öyküleri ve diğer bilgiler İstanbul Film Festivali kitapçısından alınmıştır.

ANNESİNİN ÇİZGİ ROMAN OKUMASINA İZİN VERDİĞİ ÇOCUK

“George R. R. Martin, serinin çizgi roman uyarlamalarının da her adımıyla bizzat ilgilenmiş.

Tüm dünyada yalnızca bilimkurgu-fantastik tutkunlarını değil, her nevi izleyiciyi ekran başına toplayabilen ve herkesi kendine hayran eden bir dizi *Game of Thrones*; Türkçesiyle *Taht Oyunları*. Uyarlandığı kitap serisi olan *Buz ve Ateşin Şarkısı* da yazılmaya devam ediyor... Dünyayı peşinden sürükleyen bu fantastik iktidar oyununun arkasında ise, gerçek bir çizgi roman tutkunu olan George R. R. Martin var. Martin, ilki 1996'da yayımlanan ve yedi kitaptan oluşmasını tasarladığı serinin altıncı kitabını yazadursun, hayranları için serinin çizgi roman versiyonları, dizinin 6 Nisan'da başlayacak dördüncü sezonu öncesinde hafıza tazelemek için bir fırsat.

Akılçelen Kitaplar tarafından yayımlanan *Taht Oyunları* çizgi romanı da, tıpkı dizide olduğu gibi Kral Robert'in Stark'ları ziyaretiyle başlıyor ve genel olarak diziyi paralel ilerliyor. Türkçede şimdilik iki cildi yayımlandığı için hikaye henüz diziyi göre ortalarda. Yani ikinci sezonu izlediyseniz *spoiler*'dan korkmaya gerek yok.

CÖMERT ÇİZGİLER

Çizgi romanlarda hikaye, son derece cömert çizgilerle yansıtılmış. Ne dalgalanan upuzun saçlar, ne dev göğüsler, ne kaslı erkekler, ne kimi yerde birbirinin iki katı boyutundaki karakterler ne de şahlanan kılıçlarda çizgiden sakınılmamış; mümkün mertebe abartılı çizimler yapılmış. (İlk gençliğinizde Amerikan çizgi romanı okuyarlarsanız bayılabilirsiniz.)

Ama zaten, Westeros'u yönetmek isteyen aileler, Duvar'ın ötesindeki "Diğerleri" yahut ejderha kanının son temsili, koskoca Daenerys Targaryen daha yumuşak çizilmeyi kaldıramazdı. Ejderhalara gelince... İkinci cildin sonuna vardığınızda, hikayede yeterince ilerlememiş olduğumuz için onları görmedik. Ejderha yumurtaları henüz taş halinde ve bu yaratıkların varlıkları henüz sadece bir efsane! Yine de, belki onlar kadar olmasa da görkemli atlar ve tabii Stark ailesinin efsanevi ulu kurtları bizi karşılıyor. Özellikle Daenerys'in atla ateşin üzerinden atladığı sahneye hayranlık duymamak elde değil. (*Buz ve Ateşin Şarkısı* serisini çizgi romana uyarlaması için çok sayıda aday arasından bizzat George R. R. Martin tarafından seçilen Tommy Patterson, kitabın sonunda yer alan özel teşekkür bölümünde, muhteşem canlılar oldukları ve asla hakkıyla yansıtılamayacaklarını düşündüğü atlara teşekkür ediyor.)

"AMA BENİM AKLIMDAKİ BU DEĞİLDİ"

Geçtiğimiz günlerde dizinin ardından kitapları sinemaya da uyarlamayı istediğini açıkladı George R. R. Martin. Yarattığı dünyanın bir şeye uyarlanması büyük zevk duyuyor olmalı; o kadar ki, evde keçeden Jon Snow bebeği yapıp postayla gönderseniz sevinçten uçabilir. Öyle başka yazarlar gibi, "Ama benim aklımdaki bu değildi," diye itirazlarını da, hiç değilse medya önünde pek sık dile getirmiyor. Yarattığı bu zengin dünyanın; otuz bir farklı karakterin, yedi hanedanın, binlerce olayın, sayısız akrabalık ilişkisinin, hırs ve intikamın televizyona uyarlanmasıyla ne kadar eğlendiğini her fırsatta dile getiren George R. R. Martin, çizgi roman uyarlamalarının da her adımıyla bizzat ilgilenmiş.

Serinin okurlarının bildiği ama sadece diziyi izleyenlerin bilmediği bazı detaylar da çizgi romanda yer alıyor.

Çizgi romanları taçlandıran da, George R. R. Martin'in hem kişisel çizgi roman merakını hem de çizgi roman tarihini kaleme aldığı önsöz. Bu uyarlamalara "resimli roman" denmesinin altını çizen Martin, "Ama benim çocukluğumda çizgi romanlara karşı duyduğum hayranlık var ve bu yüzden bu kitaplar benim için hep 'çizgi roman' olarak kalacaktır," diyor. George R. R. Martin, yazarlığa da çizgi roman sayesinde başladığını yine bu önsözde dillendiriyor: "Marvel'in süper kahramanlarının tümünü satın almaya başlamıştım. Örümcek Adam, *Fantastik Dörtlü*, *X-Men*, *Avengers*, *Thor*, *Iron Man* ve *Ant-Man*. Onları o kadar çok sevdim ki, mektup köşelerine yazmaya başladım. Mektuplarımın bir kısmı yayımlandı, bu sayede diğer karikatür kitabı meraklıları benimle iletişime geçtiler ve bana kendi fanzinlerini yollamaya başladılar, sonra onların

TAHT OYUNLARI CİLT 1 ve CİLT 2

George R. R. Martin

Uyarlayan: Daniel Abraham

Çizen: Tommy Patterson

Akılçelen Kitaplar

Çeviren: Deniz Candaş

fanzinleri için hikayeler yazmaya başladım ve sonra da... Evet bugün olduğum yere geldim." Martin'in 1950'li yıllarda geçen çocukluğunda çizgi roman, edebiyat öğretmenlerinin övdüğü bir yayın değilmiş. Bu konuda özellikle annesine teşekkür ediyor: "Anneler, arkanızı döndüğünüz anda koleksiyonunuzu çöpe atarlardı. (Ne mutlu ki benim annem onlardan biri değildi.)" Neticede annesi müsaade etmiş, George R. R. Martin de çizgi roman okumuş ve bu sayede de bizler bu muhteşem fantastik dünyada kaybolabiliyoruz.

ÖZEL BÖLÜMLER

Serinin okurlarının bildiği ama sadece diziyi izleyenlerin bilmediği bazı detaylar da çizgi romanda yer alıyor. (Örneğin Sansa Stark'ın, kızkardeşi Arya'ya, "At binmek ancak üstünün çamurlanmasına yarar," ifadesinden sonra, kral adayı Joffrey'nin karşısında, "At binmeye bayılırım," diye eriyişi, diziyi yansımayan ama çizgi romana girmeyi başarmış bir sahne.)

Bu -şimdilik- iki ciltlik çizgi romanları kütüphanenize girmeye değer kılansa yalnızca ne dizide yer almayan sahneleri içermesi ne de Martin'in şahane bir makale niteliğindeki önsözü. İki ciltte de, özel bölümlerde, çizgi romanların hazırlanış hikayeleri yer alıyor. Üstelik ilk ağızdan... Kitapları uyarlayan isim, *The Dagger* ve *The Coin*'in yaratıcısı Daniel Abraham ve Boom! Stüdyoları'nda çalışmış çizer Tommy Patterson, uzun çizgi romanı nasıl hazırladıklarını anlatıyor. Taslaklar, hikayelerin aktarılış biçimi, çizgi romana girmeyen çizimler, "Diğerleri"nin çizgide nasıl hayat buldukları... Tommy Patterson'ın, Arya'yı kızından ilham alarak çizdiği hikayesi de işte bu özel bölümlerdeki detaylardan biri. Bu meşakkatli çalışmayı, "Umarız elinizdeki kitabın hazırlık süreci hakkında bilgi edinmek hoşunuza gitmiştir ve siz de bu maceradan en az bizim kadar keyif almaya devam edersiniz," diyerek sonlandırmışlar. Bize de bu kibar temenniye katılmak düşüyor. ■

KURT SEYİT VE DİĞER TELEVİZYON DİZİLERİ

“ *Aşk-ı Memnu'dan Yaprak Dökümü'ne kadar Türkçe edebiyatın pek çok önemli romanı televizyonun popülerliğiyle yeniden şekillendi. Şimdi bu popülerlik sınavıyla, Nermin Bezmen'in Kurt Seyt ve Shura adlı romanı karşı karşıya.*

Nermin Bezmen'in romanı, televizyonun istediği şekilde yoğunlaşmış.

Lost'un tüm dünyayı kasıp kavurduğu bir dönemdi; çevremdeki herkes diziden ve bir gecede kaç bölüm izlediğinden bahsediyordu. Ucundan bir bakayım dedim ama o kervana hiç katılmadım. Yeni evli çift eğlencesi gibi algılıyordum dizileri. Lost izleyeceğim derken Asmanlı Konak ile eriyen beyinler gördüm; Çocuklar Duymasın'a özenip kamu spotu gibi yaşayan aileler... Polat Alemdar gibi gezen yeni yetmelerin ayarsız cesaretleri yüzünden yediği dayaklara tanık olsam da, bir televizyon dizisinin insanı hastalık

derecesinde bağımlı hale getireceğine inanmıyordum o zamanlar. Ama bir vampirsever olarak Angel'ı izlediğimde durum biraz değişti. Onun öncesinde Buffy the Vampire Slayer'ı da takip ediyordum ama Angel başka bir diziydi. Sarışın ve sevimsiz bir vampir avcısı yerine gerçek bir vampir vardı... Diziyi bölüm kaçırmadan takip ettim. Yetmedi, sonrasında bir kez daha izledim. Dizilerle aramda bir bağ olmuştu artık... Mesela Carnivale'yi soluksuz izlerken dizinin ansızın bitmesine üzüliyordum. Şimdi ise Game of

Thrones'un yeni sezonunu bekliyorum... Fragmanlara bakıp bakıp neler olduğunu kestirmeye çalışıyorum. Sırf dizinin keyfine halel getirmemek için kitaplara dokunmuyorum.

Game of Thrones'u sadece bir televizyon dizisi olarak düşünmeyiz çünkü o bir edebiyat uyarlaması. *Yüzüklerin Efendisi*'nden tek farkı sinemada değil televizyonda yayımlanıyor olması. Ama bu ayrıntı belirleyici olmuyor da değil. *Yüzüklerin Efendisi*'nin hem kitabını okumuş hem de sinemada izlemiş pek çok insan *Game of Thrones* için aynı hassasiyeti göstermiyor. Çünkü televizyon her şeye yaptığı gibi George R. R. Martin'in romanlarını da ucuzlattı. Bunu televizyonun edebiyata verdiği bir hasar olarak değerlendirmek mümkün. Çünkü televizyon sinemanın yarattığı entelektüel etkiye hiçbir zaman ulaşamıyor. Çünkü biri sanatsal, diğeri ticari... Biri tercih edilir, diğeri rastlanır... Biri gerçek izleyiciye ulaşmayı hedeflerken, diğeri hedefi herkeştir... Bu sebeple de *Hanımın Çiftliği*'nin kitabı çıkmış diye ortalarda dolaşan televizyon izleyicilerini görmek mümkün... Üstelik bunu sadece *Hanımın Çiftliği*'yle de yaşamadı bu toplum; *Aşk-ı Memnu*'dan *Yaprak Dökümü*'ne kadar Türkçe edebiyatın pek çok önemli romanı televizyonun popülerliğiyle yeniden şekillendi. Şimdi bu popülerlik sınavıyla, Nermin Bezmen'in *Kurt Seyt ve Shura* adlı romanı karşı karşıya. Büyük bir reklam kampanyası, maliyetli bir prodüksiyon çalışması ve iyi seçilmiş bir kast ile televizyonda boy göstermeye başladı *Kurt Seyt ve Shura*... Adında küçük bir Türkçeleştirme de yapılmış.

TAM DA TELEVİZYONUN İSTEDİĞİ ŞEY

Nermin Bezmen'in televizyona uyarlanan romanı, diğer romanlarından biraz farklı. Diğer romanlarını çok satanlar listesinde görmek mümkün olmamıştı ama *Kurt Seyt ve Shura* ilk yayımlandığından bugüne pek çok kez çok satanlar listesine girdi. Alabildiğine ticari ve bir o kadar da dramatik... Aslına bakarsanız tam da televizyonun istediği şey...

Diziler tuttukça uyarlandıkları kitaplardan bağımsız hale geliyorlar. Yeni bölümler ve yeni hikayeler ekleniyor. Hikaye uzadıkça uzuyor...

Türü ne olursa olsun, herhangi bir sanatsal ürünün biçim değiştirmesine sıcak bakıyorum. Bir romanın sinemaya, tiyatroya ya da plastik sanatlara uyarlanması, başka bir sanat ürününe ilham olmasını oldukça önemsiyorum. Bu yüzden de *Kurt Seyt ve Shura*'yı iki farklı biçimde değerlendirmek gerekiyor. Roman olan *Kurt Seyt ve Shura* ile televizyon dizisi

Alabildiğine ticari ve bir o kadar da dramatik...

olan *Kurt Seyt ve Shura*... İkisinin aynı olmasını bekleme lüksümüz yok. Çünkü iki farklı anlatım biçimi var ortada. Biri edebiyatın, dolayısıyla hayal gücünün sınırsızlığını imkan olarak arkasına alıyor, diğeri ise televizyon gibi ticari bir organın kurallarını göz önünde bulundurmak durumunda. Öte yandan, Nermin Bezmen'in romanı *Kurt Seyt ve Shura*'nın edebi değerini tartışabiliriz. Attilâ İlhan, roman için vaktiyle övgü dolu sözler söylemiş ama bu övgüleri haklı bulmak neredeyse imkansız. *Kurt Seyt ve Shura*, başta Attilâ İlhan olmak üzere, pek çok edebiyat insanının dediği gibi klasik roman kalıplarıyla yazılmış ama onu Tolstoy ya da Balzac ile ilişkilendirmek mübalağlı bir davranış. Çünkü *Kurt Seyt ve Shura* sadece anlatım tekniği olarak klasik roman kalıpları içinde kalıyor. Karakter derinliği bakımından ise övülecek bir yanı bulunmuyor. Televizyon dizisi olan *Kurt Seyt ve Shura*'da ise edebi değer aramak saçma bir davranış olur. Çünkü o romandan bile uyarlansa artık bir televizyon dizisidir ve roman biçim değiştirmiştir. Nermin Bezmen'in romanı da televizyonun istediği şekilde yoğrulmuş... Rusya'nın muhteşem manzaraları arasından Türkiye'nin muhafazakar ahlak anlayışı boy gösteriyor dizide. Ruslar ve Türkler mukayese ediliyor, Türkler kazanıyor... Türk olmak yüceltildikçe yüceltiliyor... Kısacası, karakterler zaaflarıyla çizilmişken Türkler idealleştirmiş...

Game of Thrones ile giriş yapmamım asıl sebebi, sadece bir örneği göstermek. Dünyanın en önemli fantastik edebiyat örneklerinden uyarlanan bir televizyon dizisi yılda sadece on bölüm yayımlanıyor. Ortalama kırk dakika süren bu dizinin masrafı *Kurt Seyt ve Shura*'dan kat kat fazla. Ama yapımcısından oyuncusuna kadar herkes bu on bölümden kazandıkları ile yetiniyor. Kimse kitabın dışına çıkıp yeni hikayeler kurmaya kalkışmıyor. Bizde ise diziler tuttukça uyarlandıkları kitaplardan bağımsız hale geliyorlar. Yeni bölümler ve yeni hikayeler ekleniyor. Hikaye uzadıkça uzuyor... Umarım *Kurt Seyt ve Shura*'da da, diğerlerinde olduğu gibi kitaba ek yapılmaz. 🇹🇷

OTOSANSÜRLÜ RÜYALAR ÇAĞINDA OTOSANSÜRÜ NASIL YAZMALI?

“ *Deneyimi yazmak ve anlamak için deneyimden uzaklaşmak, mesafe almak mı daha uygun bir yaklaşımdır, yoksa deneyimin tam içinden konuşmak, tam da deneyim anının ruh haline girmek mi? Otosansür bir direniş stratejisine dönüşebilir mi? Otosansür, insanın ifadesinin iptal olup kısılması, sıkışması değil de aksine daha güçlü bir konuşma biçimine dönüştürülebilir mi?*

SÜREYYA EVREN

sureyya@gmail.com

L. Al-Zubaidi, M. Cassel ve N.C. Roderick'in *Devrimleri Yazmak: Tunus'tan Suriye'ye Arap İsyanından Sesler* kitabı (çev. Nesrin Demiryontan, Metis Yayınları) pek çok açıdan ilginç ve ufuk açıcı bir kitap ama özellikle "Devrimi nasıl yazmalı?" sorusuna bir yanıt arayışında olmasından alınabilecek ilhamlar var gibi görünüyor. Kitabı tavsiye ettiğim herkese, "İsmine bakma, süper kitap," demek durumunda kalıyorum. İsmi, "Devrimler Nasıl Yazılmalı" ya da "Devrimleri Nasıl Yazmalı" da olabilirmiş diye düşündürüyor.

Kitabın önerdiği yanıt -kabaca- kişisel hikayelerin teorilerle, değerlendirmelerle, tarihsel bilgiler ve anlatılarla birlikte harmanlanmış, iç içe ve hiyerarşisiz bir şekilde verilmesi. "Kişisel olan politiktir" in politikanın yazılmasına da sızmasını içeren bir bakış. Öte yandan kitap bir genç kızın baş ağrısı hakkında da denebilir. Mısırlı genç Esmâ'nın baş ağrısı ya da cümlelere uzanıp bir devrim hakkında blog metni yazan yazarlar hakkında bir araba kişisel hikaye içeriyor. Böylesi bir üslubun en büyük avantajı, okurun kendisini olayların içinde hissetmesini sağlaması; üstelik rastlantı eseri kendini olayların ortasında bulan bir turist anlamında olayların içinde değil, gerçek bir katılımcının ruh hali anlamında olayların içinde.

Aktivizm tüm dünyada birbirine yaklaştı. Birbiriyle

konuşuyor. Nasıl biz ulus olarak daha fazla birbirimizle konuşuyorsak, çeşitli medyumlar aracılığıyla bugün uluslar da daha fazla birbiriyle konuşuyor. Bu konuşma chat'leşme şeklinde değil elbet ama "poma"laşma şeklinde mesela - "poma" gibi "buluş"ların başka ülkelere transfer olması anlamında. Peki sansürün ve otosansürün günümüzdeki hikayesini nasıl yazmalı? Kişisel hikayelerimizle nasıl kesişiyor sansür ve otosansür? En çok kılcal damara sahip platform olan internete yönelik total sansür denemelerinin anlamı ne ve sonuçları ne olacak?

İKİ TAZE GAZETECİLİK KİTABI

İnternetin 25. yılı. Twitter birbirimizi tanımamıza, birbirimizle aracısız iletişim kurmamıza da aracılık etti; giderek neredeyse toplum duygusunu güçlendirdi. Derken Twitter'dan kurduğumuz bu iletişimi, fiilen birbirimizi tanıyarak, bir üst seviyeye taşıdık. Nasıl Twitter'da bir "hiç kimse," salt Twitter'da yaptıklarıyla bir "kimse," hatta "hayli önemli ve etkili bir kimse," en azından önemli bir Twitter-kimsesi olabiliyorsa; Gezi'de de katılımcılar, Gezi-öncesi kim olduklarından bağımsız olarak "orada o anda yaptıklarıyla" varoluverdiler. Kim oldukları, becerileri, bilgileri, ancak ütopya somut tercüme edilebildiğinde anlam kazandı.

Geray Gençer

Sansürün ve otosansürün günümüzdeki hikayesini nasıl yazmalı? Kişisel hikayelerimizle nasıl kesişiyor sansür ve otosansür?

İki taze gazetecilik kitabı, Mustafa Hoş'un *Abluka'sı* (Destek Yayınları) ile Mustafa Alp Dağıstanlı'nın *5 Ne? 1 Kim?*'i (Postacı Yayınevi) gibi örnekler sansürü kendilerine yönelik, direndikleri bir baskı olarak tarif eden tanıklıklar. Ancak maruz kalanların değil de bilgi üreticilerinin deneyimleri. Son kullanıcının değil ama gazetecinin, medya çalışanının, suyun başını tutan bilgi konusunda diğer insanların aydınlatılmasına yönelik yazdığı kitaplar. Bir nevi, ülkedeki sansür hikayesinin WikiLeaks'i olmaya çalışan denemeler. Tabii başka çalışmalar da var ama bu tarzın faydaları, avantajları ve eksik-gediklerini konuşmak için bu ikisi iyi bir örnek bloğu oluşturuyorlar.

AKP öncesinde de sansür vardı elbet. Hem sansür hem de otosansür vardı.

Devrimleri Yazmak'ta, Yasmine El Rashidi, Mısır'dan ve Mısır devriminden bahsederken devrime bir başlangıç tarihi arar ve şu ana soruyla yüzleşir: Devrim ne zaman başladı? Hangi olayı başlangıç tarihi olarak büyütmek, öne çıkarmak doğru? Alternatiflerden biri dikkat çekicidir: Hüsnü Mübarek'in iktidara geldiği gün! Mübarek'in devrilmesi, iktidara geldiği gün başlamış diye bakılabilir, demektedir Mısır. Bu perspektifi biz kendimize uyarladığımızda kafamız karışıyor; Dağıstanlı da yer yer değinmiş buna. Sansürün başlangıcı olarak AKP'nin iktidara geldiği günü almanın kendince bir mantığı var. Medyaya olan ilk müdahalelere direnilseydi bugünlere gelinmezdi, diyor Dağıstanlı. Öte yandan AKP öncesinde de sansür vardı elbet. Hem sansür hem de otosansür vardı.

OTOSANSÜR BİR DİRENİŞ STRATEJİSİNE DÖNÜŞEBİLİR Mİ?

Deneyimi yazmak ve anlamak için deneyimden uzaklaşmak, mesafe almak mı daha uygun bir yaklaşımdır, yoksa deneyimin tam içinden konuşmak, tam da deneyim anının ruh haline girmek mi? Otosansür bir direniş stratejisine dönüşebilir mi? Otosansür, insanın

ifadesinin iptal olup kısılması, sıkışması değil de aksine daha güçlü bir konuşma biçimine dönüştürülebilir mi? (Bu konuda açıktan bir yazıyı Burak Delier, "Başka Bir Otosansür Mümkün" başlığıyla kaleme almıştı - *Natama*, Ocak-Mart 2013.)

Beatriz Sarlo, etkili kitabı *Geçmiş Zaman*'da (çev. Peral Bayaz Charum, Metis Yayınları) korkunç cezaevi işkencelerinden geçen insanların bu deneyimleri nasıl yazdıklarına ve nasıl anımsadıklarına bakar. Cezaevi deneyimini kendi geçmişine "mesafelenerek" tez çalışmasına dönüştüren Pilar Calveiro'yu inceler. Calveiro, "İktidar ve Kayıplar: Arjantin'de Toplama Kampları" adlı kitabını cezaevi ve işkence deneyiminin içinden değil, dışarıdan yazmıştır; birinci tekil şahıs kullanmaz, kendi işkence görmelerini anmaz, ben'i tamamen dışlar. Deneyiminin özyaşamsal boyutundan vazgeçer çünkü yaşadığı deneyimden fazlasını yazmak ve anlamak istemektedir.

Birbirine neredeyse taban tabana zıt bu iki tercihin çok belirleyici bir kavşak olduğunu söyleyebiliriz. Sansürden ve sonra ülkedeki yaygın otosansürden bahsedebilmek için kendi deneyimlerimize mi odaklanacağız, yoksa uzaklaşıp özyaşamsal olanı dışlayacak mıyız?

Büyük Japon şair Matsuo Bašo, çam ağacını anlatmak istiyorsan çama git veya bambuyu anlatmak istiyorsan bambuya git, her iki durumda da kendinle öznel meşguliyetini bir kenara bırak, diyordu. Kendinle öznel meşguliyeti bir kenara bırakmakta bir otosansür stratejisinin gömülü olduğunu görmek zor değil. Calveiro'nun, Sarlo tarafından öne çıkarılan cezaevinde işkence incelemelerinde de benzer bir durum var; kendi çılgınlığına, öfkesine, acısına ifade yasağı koyan bir otosansür mekanizmasını yazar acıyı anlatmak için en doğru yol olarak önermektedir buralarda. Bašo'nun önerisi, devrimi yazmak için devrime git, diye tercüme edilebilirse eğer, devrimleri yazarken özneliğini bir kenara koy demektedir. Peki kişisel olanın politikliği ne olacak?

Yaşanan kötü, acı deneyime tanıklık etmek, gündeme getirmek, hatırlatmaktan ötesi deneyimi anlamak olduğunda özneliğin geri çekilmesi ve direniş olarak otosansür önem kazanıyor gibi. Deneyimin

Hemen hemen herkes, telefonlarının dinlendiğini düşünüyor bugün. Bir Extramücadele örümceği herkesin üzerinde, evinde, iletişiminde, internet başında geçirdiği saatlerde gezinmekte. Buna kameraları da eklemek lazım. Extramücadele'nin işi özellikle etkili. Her yerde gözetlemenin, bizim göremediğimiz ama yakalanabileceğimiz örümcek ağlarının mevcut olduğunu bilerek yaşamak deneyimi olarak karşımıza çıkmakta.

1 Extramücadele'nin Örümcek (2012) adlı işi "Benim gibi telefonu dinlenenlere telefonlarının dinlendiğini hatırlatan telefon sehpa ve telefon. / Oto boyasıyla boyanmış demir ve eski telefon / 32x54x81cm" künyesiyle sergilenmişti.

aksettirilmesi, paylaşılması, şebekeye dahil edilmesi, yok sayılmaktan kurtarılması ve siyasi bir ifadeye dönüştürülmesi sözkonusu olduğundaysa, kişisel olan politiktir, şiarı çalışıyor. *Devrimleri Yazmak* kitabını okuduğunuzda yakın dönem Arap devrimlerini en iyi şekilde anlamıyorsunuz çünkü hemen hemen hiç otosansür yok!

Mesafe-mesafesizlik ikilemini, WikiLeaks ve yurttaş gazeteciliği üzerinden alternatif medyayı da kat ederek, sansür-otosansür tartışmalarının gazetecilik/haber boyutunu ele alabiliriz.

PERDE ARKASI İŞLEYİŞLER

Sosyal medyada her bireyin bir gazeteciye, bir haber kaynağına, dahası bir yorum kaynağına dönüşmesi ya da potansiyel olarak dönüştürüleceği bilgisi, internetten radyo-televizyon yayıncılığı gibi aşağıdan alternatiflerin mümkün hale gelmesi ve diğer yurttaş gazeteciliği örnekleri bilginin oluşumunda yetkililerin otoritesini sarsan müthiş gelişmeler. Sadece ehliyet sahibi olanlar, gazeteciler ve diğerleri değil, tümüyle ehliyetsiz olanlar, yani herkes, ama yetkiyi kendi kendine verenler, *parrhesiatik* bir yerden bakarsak haberi yapmayı salt etik görev addettiği için yapanlar artık bilginin oluşumunda söz sahibi durumdadır. Bilginin normalde iktidar piramidinin üst basamaklarıncaya denetlenmesi sisteminde bu bir yırtık olarak gözüküyor. Bir diğer yırtık da WikiLeaks'in bilgi Robin Hood'u gibi yukarıdan bazı bilgileri çalıp aşağıya saçmasıydı. Mesafe yitmişti, iktidar sahiplerinin deneyimlerinin içinde yüzüyorduk. Benzerini şimdi yolsuzluk felekelerinde, tapelerde de yaşıyoruz.

İstiflenmiş bu geçmişlerden kim bir tarih yapacak? Bu da mesafe demek, Calveiro-tarzı otosansür demek.

Ancak karşımıza şu sorun çıkmıştı/çıkıyor: Bu bilgileri kim birbirine bağlayacak, bunlardan kim bir anlatı oluşturacak, bu ham verileri bir anlatıya kim dönüştürecek; başka bir deyişle, istiflenmiş bu geçmişlerden kim bir tarih yapacak? Bu da mesafe demek, Calveiro-tarzı otosansür demek.

Yurttaş gazetecilerinin araştırmacı gazetecilik yapması hemen hemen imkansız. Özel bir çalışma gerektiren işler. Ahlakî ödev duygusunun yetersiz kaldığı, araştırmacı gazetecilik bilgisi çağırın görevler. İktidara doğruyu söylemek yetmiyor, doğruyu işlemek, doğru üzerinde uzun uzadıya çalışmak da gerekiyor.

İnternet sansürüne direnen halkın/çokluk'un sistem tarafından "porno lobisi" olarak damgalanmak istenmesinde de bir tutarlılık var. Tam da bu süreçte Lars von Trier'in son filmi *Nymphomaniac*'i sansürlemeleri, ses kasetlerinin yarattığı şoke edici etkiyi de pornografinin eğitici ama sarsıcı da olabilen etkisi üzerinden anlamamızı kolaylaştırdı.

Normal şartlarda, çocuklar çok erken yaşta cinsel deneyim hakkında konuşmaya ve birşeyler yalan yanlış öğrenmeye başlıyorlar. En sonunda penis ile vajina arasında bir penetrasyondan bahsedildiğinden neredeyse emin oluyorlar ancak gene de bu tam olarak bildikleri anlamına gelmiyor. Tam olarak bilmek yeterince büyüünce, ya fiilen yaparak ya da ilk porno seyretme deneyimiyle oluyor. Demek böyle oluyormuş, demek penis ile vajina işte tam böyle böyle ediyorlarmış ve böyle görünüyörlarmış. Bu görüntü -ilk porno seyretme deneyimi- tuhaf etkiler yapabilir. Bir yanıyla eğitici evet: öğretir. Ama bir yanıyla da yabancılaştırır. Soğutma riski vardır, şoke edici olabilir. Özellikle baba-oğul tapesinin etkisi gibi: çok insanın morali bozuldu. Görmek istemediğin bir şeydir bu, bilmesi bile yeterince zorken bir de görmek istemez insan. O yüzden kasetleri dolaşıma sokanlara bunlar yasal olmayan dinlemeler oldukları için değil, bizi bunlarla bu kadar açıktan, böylesine pornografik bir açıdan yüzleşmek zorunda bıraktığı için de kızarız. Annen ile babanın seviştiğini bilirsin ama görmek istemezsin, hatta duymak istemezsin durumu gibi bir ucundan: Yolsuzluk bitsin, kimse böyle şeyler yapamasın ama yeter ki beni daha fazla bu görüntülerle/seslerle aile ilişkilerine, insana yabancılaştırma, diyen bir iç ses gibi.

Peki bugün biz sansürü nerelerde görüyoruz Türkiye'de, hangi alanlarda? İlk olarak tüm medyada sansürle karşılaşılıyor. TV kanallarında ve gazetelerde, sansürün olağanüstü seviyelere ulaştığı görülüyor. Buna karşın, Twitter sayesinde, olan biteni saklamak günümüz toplumlarında daha karmaşık bir hal almış durumda -tam da bu nedenle, Twitter'ı ve YouTube'u kapatmaktan söz eden bir iktidarla karşı karşıyayız¹. Bununla birlikte, bütün Anadolu'nun sosyal medya bağımlısı olduğunu varsaymanın da çok hatalı olacağı bize sıklıkla anımsatılıyor. TV kanalları hâlâ oldukça etkili. Neredeyse tüm bağımsız gazeteciler işlerinden kovuldular. Çoğu hâlâ işsiz. Bazıları anılarını yazıyor ve tek tek sansür hikayeleri anlatıyorlar. İşte yukarıda andığımız gazetecilik kitapları burada devreye giriyor. Örnekledikleri pozisyon bu. Sansürün nasıl Türk medyasında kurala dönüştüğünü anlatıyorlar.

Bu tarz kitapların artmasının bir sebebi de elbette yazarlarının bu şekilde bize bizim bilmediğimiz perde arkası işleyişleri ifşa etmek istemeleri; bir anlamda, gazetecilik hakkında gazetecilik yapmak istemeleri. WikiLeaks'e yaklaşma çabası içeren yanı bu. İktidar

¹ Siyasetin hızlı hareket ettiği bir dönemdeyiz. Bu yazının kaleme alındığı 14 Mart 2014 tarihinden tam bir hafta sonra Başbakan'ın bir konuşmasında Twitter'ı kapatacağını açıklamasının ardından 21 Mart gününün geceyarısı gerçekten de Twitter kapatıldı. Twitter'ın kapatıldığı gece olağanüstü bir sanal direniş yaşandı ve iki buçuk milyon Türkçe tweet yayımlandı. Kullanıcılar ile iktidar arasında DNS, VPN gibi yeni terimleri yaygınlaştıran sansürleme/sansürü aşma mücadelesi, son dakika düzeltileri çerçevesinde bu notu kaleme aldığımız 24 Mart tarihinde de sürmekte. İktidar kendi taraftarlarını da Twitter'dan çekilmeye çağırarak ciddi bir otosansür talebinde bulunmuş da oldu. İfade özgürlüğünün kitlesel sansürle ve otosansür talepleriyle imtihanı Türkiye siyaset sahnesinde hiç olmadığı kadar merkezi bir rol almış oldu böylece. Siyaset tam da burada şekilleniyor şimdi: konuşma/konuşmama tercihlerinde, susturma/susturamamalarda, Twitter, Facebook ve YouTube gibi alanların açtığı yatay ifade imkanlarının kontrol edilmesi en despot yönetimler için dahi güç sınırlarında...

Türkiye'deki durumu sansür ve otosansür terimleriyle yüzde yüz açıklamanın güç olduğunu not etmek lazım.

piramidinde yukarılardaki bilginin alt katlardan görülmesini engelleyen çok sayıda kapakçık var. Bu kapakçıkların bir kısmını açmaya çalışan kitaplar bunlar.

Medyanın yaptığı sansürün olayı göstermemek, olayı saklamak olduğunu düşünüyoruz hep. Bu konuda David Graeber'in güzel bir uyarısı var: Günümüzde medyanın tek sansür biçimi bu değil. Ana akım medya bir de sizi, tek tek her bir alıcısını, seyredenini, okurunu yapayalnız ve marjinal olduğuna inandırmaya çalışan bir dünya kuruyor. Ben tek başıma böyle hissediyorum, bir tek ben öfkeliyim, yoksa insanlar hep penguenlerle mutlu duygusu. Galiba çok marjinal bir yere savrulduğum, duygusu. Kendi öfkemi yok sayma anlamında otosansür içeren bir duygu. Twitter/Facebook doğru haber vermekten, penguen örtüsünü kaldırıp atmaktan önce bu duyguyu kaldırmaya yarıyor: marjinallik yanılsamasını aşağıdan kırıyorlar. Otosansürün en güzel örneği kendi kendini bu alanda bastırmak olarak da beliriyor. Yani iktidar hakkında bir eleştiriyi ifade etmeyi bastırmak, baskılamak değil salt, ama bu eleştiriyi düşünen, hisseden çok az kişiden biriyim, çok marjinalim duygusunu kendi kendimize besleyerek tahkim ettiğimiz daha bütünsel bir otosansür.

Hükümetler medya baronlarına baskı kurar ve çeşitli kirli yollarla kendileri de kirli insanları ya eller ya da değiştirir. Hükümetin medyayı baskılamak için kullandığı yöntemleri tartışmanın yeri burası değil. Sansür, direnenlerin oyun dışı kalması, direnmeyenlerin de gelişmiş bir otosansür mekanizmasıyla daha haber oluşmadan manipüle etmesi üzerine kuruludur.

Kişisel deneyim hâlâ bir yanımla haber kanallarından haber almak istediğimizi gösteriyor. Bu kitapları okuyoruz, NTV aracını deviriyoruz ama gene de bir olay olduğunda NTV'nin haberleştirmesini istiyoruz. Haber kanallarına güvenebilmek istiyoruz her şeye rağmen, NTV aracının devrilmesi bile NTV ile ilişki kurmaya çalıştığımız bir an. "Kendine gel!" Yakasından tutup sarsarak, "Topla kendini!", demek gibi. Psikolojik olarak, yolsuzlukları öğrenmektense hiç yaşanmamış olmasını dileyen bir yanımla hep olması gibi. Siyasi değerlendirmeler, sevinçler, arzular başkadır, devletle duygusal bir bağ kurmuş olanların hayal kırıklığı başkadır. Bu anlamda devletle duygusal bağdan kopuşta artış

da beliriyor ki bu da enteresan bir yan sonuç gibi. Devlete mesafelenmek, medyaya mesafelenmek, bilgiye mesafelenmek; bütün bunlar birbirimize yakınlaşmayla, birbirimizle mesafesizlik arayışlarıyla da sonuçlanıyor gibi. Yabancılaştırırken eğiticiliği, olgunlaştırıcılığı da ciddi.

BASIN NİKAHLARI

Gezi sırasındaki penguenler Roboski'de saatlerce tek bir haber girilmemesinden sonra geldi. Gazetecilerin önceden hazırlanmış soruları sormak zorunda oldukları performatif basın toplantıları kural bugün. Basın nikahları da denebilir. Nikah memurunun ne diyeceğinin, nerede duracağının her zaman önceden belli olması, gene de nikahın geçerli olabilmesi için memurunun o belli sözleri etmesinin gerekmesi gibi. Kendi kendini onaylayan bir edim basın toplantıları. Bakın basın toplantısı da yapıyorum diyebilmek için tertipleniyor. Bu durumun yarattığı türlü rezillik bazen komedi noktasına varıyor elbet. (bkz. Bulgaristan'daki doğalgaz olayı.)

Dizilere bile müdahale edilen bir ortamda dizi

Ethem Onur Bilgiç

Peki kişisel olanın politikliği ne olacak?

Otosansür bireysel midir, toplumsal mı, diye de soralım. Düşleri otosansürler durdurabilir mi? Otosansürülenmiş rüyalar çağında mı yaşıyoruz?

senaryolarının, yapımcıların ve yönetmenlerin tüm ekiple birlikte bir otosansür ağı kurduklarını duysanız şaşırır mısınız? Gezi sırasında 21 gazeteci kovulmuş, 37'si istifaya zorlanmış, 14'ü de yıllık izne ayrılmış deniyor. Temizlikçilerin duvar yazısı avcılığını düzenli olarak yaptıkları bölgeler, poster sansürlemeleri de alıştığımız şeyler oldu. Telefon dinlenmesinin akıl almaz yaygınlığı da bir yandan... Telefonda otosansürlü konuşma en yaygın Türkiyeli yurttaş davranışlarından biri. Başbakan dahil. Ve de aslında önemli biri olman da şart değil bu his için. Dışişleri Bakanı yurt dışında görev yapan bir muhabiri özellikle arayıp kovdurtabiliyor, gazetecilerin kitaplarından öğrendiğimize göre. Eğlence üzerinde denetim ve dekolte yüzünden mimlenen sunucu da, bir otosansür, giyim-kuşam otosansürü doğuruyor olmalı. Ancak klasik anlamıyla ezilme olarak otosansürün de tehditleri vardır. Patlamalar vaadi bunun başında gelir.

Sözcükler dahi kuşatma altında hissi veriyor. Türkiye'de, gazetecilik rehin alınmışlardan biri görünümünde. Bu çağ bittiğinde iyileşmek ne kadar sürecek belirsiz.

PEKİ OTOSANSÜRE DİRENECEK MİYİZ, YOKSA OTOSANSÜRLER Mİ DİRENECEĞİZ?

Toparlayacak olursak; elimizde iki tartışma var. Birisi klasik anlamda sesinin kesilmesi olarak otosansür. İktidarın ifade et dediğini ifade etmeme içerdiği zaman bir tür sivil direniş de olabilmektedir elbette. Ancak pek çok ayaklanma, sürekli iktidarın ifade et dediğini ifade edenler tarafından büyütülür.

Burak Delier "Başka Bir Otosansür Mümkün" başlıklı yazısında otosansür direnişini öneriyor; tabii daha çok sanatçılar için, kültür üreticileri için öneriyor ve bir nevi opaklaşma önerisi olarak karşımıza çıkıyor. Görünürleşme, ortada olma, saklan, kendinden bir sanatçı üretmek zorundasın diyen baskıya diren. Bu post-Fordist çağda her çalışanın kendisinden bir özel kişi üretmek zorunda olmasıyla kesişen bir öneri.

Ancak genel olarak tüm topluma ve siyasete bakınca başka gereksinimler de belirliyor. Otosansür, halk için konuşmamak demektir. Kölelerin sürekli itaat edip sadece mutfakta isyankar düşüncelerini paylaşmaları demektir. Ancak kölelerin ayaklanmaları işte bu mutfaklardan çıkar. Mutfaklar, isyanların konuşulup hazırlandığı yerlere döner.

Bartleby gibi değil de Michael Kohlhaas gibi. Biriken isyan ancak isyan anında görünürleşiyor. Sansürsüz ifade her zaman cesaret demek değil. Bazen de ifade edilen sözün kredisine aşırı talip olma ve o alkıştan,

Direniş olarak otosansür önem kazanıyor gibi.

kimlikten vazgeçmeme anlamında. Korku ve sinme denen otosansür radikalleştikçe etkili de oluyor belki. Yani hiç konuşmadıkça gelecek zamanda belirsizlikle pusuya yatan konuşma anı daha tehlikeli. Direnişi üretmeme, direnişin patlamasına imkan tanıyor.

Duran Adam eylemi kendi sözünü otosansürleyen ama bundan bir protesto çıkaran bir eylem tipi armağan etmişti. Bugün Berkin Elvan cenazesi sırasında dahi çeşitlendirildi. Duran Adam eylemi sıklıkla somut bir şey söylemiyor ama söyleyeceği bir şeyi olduğunu bedeniyle somutluyor.

Türkiye'deki durumu sansür ve otosansür terimleriyle yüzde yüz açıklamanın güç olduğunu not etmek lazım. Gazetecilerin kitaplarını okudukça insanın edindiği ana izlenim şu: Medyadaki sahne ana akım medyalara ve devlete bağlı medyalara yönelik tam tahakküm arayışı olarak çalışıyor. Otosansür bireysel midir, toplumsal mı, diye de soralım. Düşleri otosansürler durdurabilir mi? Otosansürülenmiş rüyalar çağında mı yaşıyoruz? Ortak bellek/kamusal bellek tartışması da gene kapıda demektir. Birlikte anımsıyoruz. Her bir bireyin tek tek anıları var elbette ama Gezi'yi bir ortak bellekle anımsıyoruz. Bireyin otosansürü, sanatçının otosansürü ve habercinin otosansürü arasında kategorik farklar var demek gerçekçi olabilir. Otosansür, habercilerin elinde, bir Faust anlaşmasına dönüşüyor. Biraz daha hayatta kalmak için ruhunu satmak deyince sert bir ifade, şöyle yumuşatalım; Faust şeytanla anlaşmayı yaptı, ruhunu sattı ama ödemeyi son anda yapmadıydı!.. ■

MUSTAFA DAĞISTANLI İLE SÖYLEŞİ: ŞANTAJLA SANSÜR ARASINDA

“Şu anda Erdoğan, medyanın kurduğu ilişkilere muhtaç bir başbakan görünümünü veriyor. Önceden kendi gücü vardı ve o güce güveniyordu.”

Mustafa Dağıstanlı, gazetecilik ortamının sözünü sakınmayan simalarından biri; *5 Ne? 1 Kim?* kitabında da sakınmamış. Kitabında politikacıları ya da patronları değil, asıl olarak gazetecileri de sorumlu tutuyor kötüye gidişten. Kitabı okurken, “Bir sürü insanı kızdırmış,” diye düşünmüştüm. Meğer sansürün ve otosansürün sebep olduğu sessizlik sarmalı iliklerimize kadar işlemiş...

Ne diyor kitapta adı geçen insanlar? Kızmışlar mı?

Kulağıma bir şey gelmedi. Kimse arayıp bir şey demedi. Böyle olacağını tahmin ediyordum aslında. Ses çıkarmazlar çünkü bir tartışma çıkmasını istemezler. Toplum olarak genellikle, her şeyin biz hiçbir bedel ödemededen düzelmesini isteriz. Burada da böyle.

Bu da sansürün bir çeşidi olabilir mi?

Bu klasik bir sansür yöntemi. Sessizliğin perdesiyle örtmek istiyor herkes. Sosyal medya olmasaydı, mesela yirmi yıl önce yazsaydım bu kitabı, kimsenin haberi bile olmayacaktı.

O zaman artık sansürün işe yaramadığını söyleyebilir miyiz?

Bir anlamda öyle. Bir kitap yazılıyor. İnsanlar konuşuyor. Bu yokmuş gibi davranınca, o kitap ortadan kalkmış olmuyor ki. O kitapta anlatılan hikayelerden de kurtulmuş olmuyorsun.

Medyanın bugünkü halinde sansürün nasıl bir rolü var?

Sansür, medyanın başlangıcından bu yana var. Ama kahramanca örnekler de var. Mumcu ve İpekçi'den çok önce de öldürülen gazeteciler var. Mesela Ahmet Samim, faili meçhul bir cinayete kurban gidiyor. Tek parti döneminde de, Demokrat Parti döneminde de

“Sansür, medyanın başlangıcından bu yana var.”

var böyle şeyler. Şimdi olmayan şey, bir sağlam gazete. Bunlarla boğuşan bir gazete yok. Batı'da böyle gazeteler bulursun. Onlarda da eleştirilecek şeyler vardır ama mücadele ettiklerini de görürsün. 1980'lerde hiç değilse kavga edebiliyorduk işimizi doğru yapalım diye.

**GENEL YAYIN YÖNETMENİYLE AYNI ASANSÖRE
BİLE BİNEMEYECEĞİN GAZETELER VAR**

Ne oldu peki?

28 Şubat meselesi tamamen bitirdi medyayı. Emir

komuta zincirine bağladı, medya kuruluşlarındaki hiyerarşiler kemikleşti. Gazete binaları değişince işler de değişmeye başlamıştı. Gazete binaları önemli. Şehir dışına taşılar ama asıl önemlisi yükseldiler. Önceden daha "yatay" bir ilişkisi vardı gazete binalarının şehirle. İnsan ilişkileri de daha yataydı. Şimdi öyle değil. Gazetelerin çoğunda genel yayın yönetmeniyle konuşmak mümkün değil. Kast sistemi oluştu adeta. Genel yayın yönetmeniyle aynı asansöre bile binemeyeceğin gazeteler var. 80'lerde böyle değildi.

Bu konuda AKP nasıl bir fark yarattı?

28 Şubat'tan sonra biraz rahatlamıştı işler. Hesaplaşmamıştı 28 Şubat dönemiyle medyada ama gevşemişti. Koalisyon hükümeti döneminde herkes çok rahattı. Koalisyon zaten bir denge üzerine kurulduğu için sen de o dengedeki boşluklardan yararlanıyorsun. Medya patronlarının çıkarlarında radikal bir dönüşüm yaşanmamıştı henüz. AKP, "Bütün dümenlere tek başıma ben bakacağım," dedi. İlk döneminde o kadar güçlü değildi ama güçlendikçe bu eğilimi arttı. 2011'de değişmedi işler, başından itibaren otoriter bir eğilim vardı; 2011'de koptu. Merkez medya üzerinde aşırı bir baskı kuruldu.

Ama saklı da kalmadı bu mekanizmalar, aslında herkes farkındaydı.

Baskıyla iş görmenin bir sınırı var. Çünkü sürekli artırmak zorunda kalıyorsun. AKP on yıldır şunu yapıyor: Yüzde 50 ile geldim, kimseyi dinleyecek değilim, diyen bir başbakana zemin oluşturuyor. Bir de, bütün bu özelleştirme eğilimine rağmen, devletin elinde büyük bir ekonomik güç var. Bütün devletlerin elinde vardır ekonomik güç. Ama bir hükümet o gücü canının istediği gibi kullanamaz, denetim mekanizmaları vardır. AKP, bu gücü kullanarak zaten tahrip olmuş bir yapıyı iyiden iyiye çürüttü.

MEDYA KÜLTÜRÜNÜ DEJENERE ETTİ, DİBE VURDURDU

Peki, medyayı bu kadar dert edinmesi, Tayyip Erdoğan hakkında ne söylüyor?

2002 Kasım seçimlerinden önce AKP karşıtı son derece önyargılı bir medya vardı. Merkez medyadan

söz ediyordum. Dindar falan değilim, fakat çürümüş bir sistem olduğunu ben de görüyordum. Oradan yeni bir parti çıkmasını olumlu karşılıyordum. Üstelik Erdoğan da "değiştim" diyordu. Samimiyetine inandım. Artık onu eski kriterlerine bakarak eleştirmemek gerektiğini söylüyordum. Elbette eleştirilecekti ama yeni ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde... Erdoğan ve AKP, merkez medyanın önyargılarını aşarak, ezerek bu noktaya geldiler, böyle bir zafer kazandılar. Ama o medyanın kendisine yaptığını şimdi o kendisinden başka herkese yapıyor. Bu, sahip olduğu gücü inkar etmek demek. Çünkü o zaman gücün vardı ve medyaya meydan okuyordun. Şu anda Erdoğan, medyanın kurduğu ilişkilere muhtaç bir başbakan görünümü veriyor. Önceden kendi gücü vardı ve o güce güveniyordu. Şimdi gücüne güvenmiyor. Zaten çok düzgün olmayan medya kültürünü de iyice dejenere etti, dibe vurdurdu...

Mesela patronun çıkarlarını da ilgilendiren bir haber var, muhabir kendiliğinden, "Biz bunu kullanamayız ki zaten," diyor.

Peki bu durum haber merkezlerine nasıl yansıyor?

Bir muhabir arkadaş, "Bilen adam istemiyorlardı," diyor. Düzgün cümle kurma gibi temel meselelerde korkunç bir kötüyeye gidiş var. Bu bence haletiruhiye meselesiyle bağlantılı. Nitelikli insanı kovmakla işin kalitesinde düşüş olduğu izlenimi vermek istemiyor. Bu yüzden asgari niteliklerin üstüne çıkmamaya özen gösteriyor. Kaliteli bir gazete ya da televizyon tehlikeli bir şey. Çünkü kaliteli bir gazetenin çıkabildiği yerde çalışan insanlar kolayca kontrol edilemez. Bu koşullar altında yönetici olan adam şunu diyor: "Ben bu kadar iyi değilim, aslında bunu yapamam, ama buradayım. O zaman sesimi çıkarmayayım." 1980'lerde bir gazetede çalışması imkansız insanlar bir yerlere geliyor kolayca. Bu durum AKP'den önce başladı ama şimdi kural haline geldi. İkincisi, karar mekanizmaları hiyerarşik olduğu için bazı şeyler kendiliğinden gizleniyor. Mesela patronun çıkarlarını da ilgilendiren bir haber var, muhabir kendiliğinden, "Biz bunu kullanamayız ki zaten," diyor. Üçüncüsü de haber merkezlerindeki sessizlik. Tartışmak çok kıymetli bir şey ama bu istenmiyor artık, ortaya çıkan her fikir boğuluyor.

Bir yandan da sansür artık iyiden iyiye anlamsız, çünkü haber sansürlendikçe yaygınlaşıyor neredeyse. Gazeteciler de özgürleşiyor galiba bu sayede. İşlerini yapabilmek ve bağımsız olmak için bir irade gösteriyorlar.

Evet, böyle bir irade var. Fakat çeşitli zorluklar da var. Bu insanların bu işleri yaparak geçinmeleri mümkün değil. Sermaye desteği almayacaklarsa, toplumdan destek almaları lazım. ■

Mustafa Dağıstanlı, gazetecilik ortamının, sözünü sakınmayan simalarından biri.

Yasaklılardan yasaklılar beğenin!

Sansür, yasak, engelleme bugünlerde en çok duyduğumuz üç Türkçe kelime. Öyle ki gönlümüzü olduğu kadar artık söylene söylene kulaklarımızı da yakıyor. Bir de kendi kendimize uyguladığımız otosansür var ki, belki en çok onu duymak istemiyoruz. Eğer yasaklara ve sansüre karşı savaşımız devam edecekse ilk önce kendi kendimize kurduğumuz otosansür sisteminden kurtulmamız gerek tabii. Bunun için Türkiye’de ve dünyada yasaktan, toplatılmaktan, sansürlenmekten, yargılanmaktan nasibini almış yüz binlerce kitaptan birini okumaya başlamak, eşe dosta tavsiye ederek propagandalarını yapmak ve sansürün edebi olsun edebiyat dışı olsun kıt anlayışını, dünyayı ben ve ötekiler çerçevesinden gören zayıf bakış açısını bir kez daha olaşığı etmek mümkün. Cinsel aşk, savaş karşıtlığı, sosyalizm ve komünizm yanlısı ya da hükümete karşı muhalif olmak Türkiye’de ve dünyada en popüler sansürlenme nedenleri hâlâ. İş her zamanki gibi okumaya hangisinden başlayacağımızdan geçiyor. Buyrun siz karar verin, yasaklılardan yasaklılar beğenin!

Türkiye’de yasaklı kitaplar denince aklımıza hemen gelir, Darağacında Üç Fidan. Kaybettiğimiz üç canın acısı bir yana, 1974’ten 1998’e kadar, tam 24 yıl yasaklı kalmıştır da ondan.

Sansürün gözleri edebiyat dışında da kol geziyor

Necip Fazıl Kısakürek, şiiyle değil, bir biyografi çalışmasıyla hapis yatmış, kitabı çeşitli yıllarda tam üç kez toplatılmıştı.

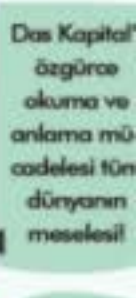
Dünya’nın yasaklıları

En yakın dönemden bir sansür vakası da Amerikan Sapığı. Avustralya için bu roman yıl 1991’de olsa fazla ağır ve müstehcen gelmişti.

Dünyada yasaklı kitaplar listesi yapmak ne mümkün! Yüzbinleri geçen bir sayı var önümüzde. Toplumsal ve tarihsel hafızamızda en çok yer tutan ve bizi en çok şaşırtanları koyduk labirentimize. Cervantes’in Don Kişot’u gibi mesela Cervantes, hayırseverliği değersizleştirdiği için takılmıştı sansür ağına.

Amerika’da yasaklandı, Afganistan gibi ülkelerde bugün hâlâ yasaklı, Mısır’da yasaklanmaya çalışılıyor. Neden mi? Çünkü dünya edebiyatının bu en büyük mirası hâlâ müstehcen bulunuyor.

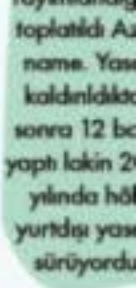
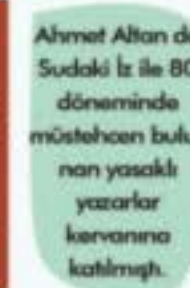

İşte tarihin en eski sansürlü kitaplarından biri: Aristofanes’in 'Lysistrata'sı Yunanistan hükümeti için gereğinden fazla savaş karşıtıydı.

12 Eylül darbesinden nasibini alan nice eserlerden biri olan Fikrimin İnce Gülü’nün ve Adalet Ağaoğlu’nun aklanması tam iki yıl sürmüştü.

Bitmeyen Aşk, Yarı Yarı ve Asılacak Kadın ile Pınar Kür, müstehcenlik sebebiyle edebiyatımızda en çok yasaklanan yazarlardan biri. İşin kornisi Asılacak Kadın yasaklıken sinema uyarlaması rahat rahat izlenebiliyordu!

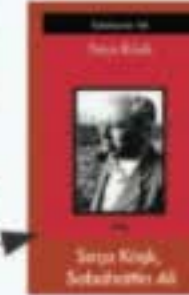

Türk edebiyatında sansüre takılanlar

Sait Faik’in bu kitabının yasaklanmasının tek bir sebebi vardı: Kahramanlardan biri eski bir asker kaputu giyyordu. 1944 yılının kılıyutmaz sıkıyönetimi bu ayrıntıyı kaçırmamıştı.

Sabahattin Ali’nin suçu sabitti: Yazdığı arıyla devlete başkaldırmak!

Meryem Abdullah, üzerindeki yasak kalktıktan sonra Üst Öste B-4. Baskı yaptı.

Sansürcü zihniyet Türk edebiyatında e sevmiyordu. Pek çok şairimiz ömrünü maktan çok, yazdığı şiirler yüzün yargılanmakla geçirdi. Tabii ki beş şiir bütün bir yaşamıyla en çok Nâzım

Hâkim davayı sapma bu-
lunca beraat etmişti Müjdat
Gezen ile Savaş Dinçel.
Ama dile kolay 1979'da
çıkan kitap ancak 2011'de
yeniden basılacaktı...

Pazar Sevişgenleri, adından olsa gerek yasaklıları hemen kendine çekmiş, kitap toplayıp sonra da beraat etmişti.

Sansürden Atatürk bile payını almıştı bu topraklardaki 1914 yılında yazdığı kitabı Damat Ferit Paşa toplatmıştı.

Ve evet, dokunan yarar!
Son yıllara damgasını
vuran bir gazeteci-yazar
Ahmet Şık. Çünkü
İmamın Ordusu daha
basılmadan
yasaklanmıştı! Kitap
daha sonra Dokunan
Yanar ismini aldı, önce
internet üzerinde
okundu, sonra da
baskısı yapıldı.

İddiaya göre Mahmut Makal Anadolu köylerini sefil, fakir, pis gösteriyordu bu anı kitabında. Haliyle de Türk devletinin korkulu rüyası olan komünizm propagandası yapıyordu. Kitap yasaklandı, yazar tutuklandı.

Tomtomika, evet Tom-
mika üzerindeki
yasak Türkiye'de
2013 yılında
resmen kalktı desek
inanır mısınız!

ve Ceza, Rus san-
cülerine göre gerici,
İtalyalı sansürcülere
göre çok karamsardı,

Ulysses de İngiltere, ABD ve Avustralyalı yasakçı zihniyete göre müstehcendi. Yaklaşık on yıl yasaklamaya maruz kaldı.

Yasaklamak ne
demek, Şeytan
Ayetleri, yazar
Salman
Rushdie'ye
Humeyni
aracıyla ölüm
fermanı armağan
etti.

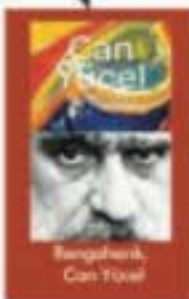
İrkçiliği eleştirirken ırkçılık yaptığı gerekçesiyle yasakdılar kervanına katılmış Harper Lee.

William Burroughs'un başı sadece 2010'ların Türkiye'sinde değil 1962'de Amerika'da da derde girmişti.

001
6
çöğ
d

çok şâiri
şîr yaz-
ndan
kitabı ve
Hikmet.

ELDE VAR İNSAN

“Kemal Varol’un Mikasa’sı bedensel olarak bir köpek gibi anlatılsa da bana yeni bir bilme, yeni bir düşünce biçimi vaat etmedi.

Düşüncemizin sınırı dildir. Bildiğimiz yabancı diller gibi değil, ne kadar çok bilerseniz o kadar geniş düşünebilirsiniz gibi değil. Bir bilme durumundan bahsediyorum. Biz insanlar bir şeyi bilmek, bir şeyi hayal etmek, anlatmak, anlamak için dilimizle mahdud vaziyetteyiz. Adı konulmamış düşünmek, sözlüğe girmemiş konuşmak, velhasıl dilimize düşmemiş zihnimize sokmak ne mümkün..

Düşünce de biraz aşk gibi yani. Birine âşık olmak için önce o kişinin dilinizde yer etmesi gerekir. Herkese anlatacaksınız. Olur olmaz adını anacaksınız. Saçma huylarını, anlattığı az komik bir espriyi, tam sūrahiye uzanırken ellerinizin nasıl istemsiz ama enikonu gönüllü birbirine sürtündüğünü anlatacaksınız. İşte konuşa konuşa aşk kafanıza girecek. (Bir şeyi kırk kere söylersen olur dedikleri bu mu acaba?)

Anlatıcısı ve başkahramanları köpekler olan *Haw* hakkında yazacakken felsefe diye söze başladım, engel olamayıp aşka sardırıldım. Neden derseniz, sanırım ben Mikasa’nın bir köpek olarak varoluşuna ikna olmadım. İnsan durmadan ve daima kendi varoluşunu ve kendi insanlık durumunu anlatır. Bildiği, dilindeki budur çünkü. Doğaya, hayvanlara, tanılara, etrafımızdaki her şeye insani özellikler atfederiz. Yaşlanmış ağaçlar deriz, kıskanç kediler... Uzaylı filmi çekecek olsak, bilmem kaç milyon ışık yılı uzaktan gelmiş hilkat garibelerine, “Selam dünyalı ben dostum,” dedirtiriz. Sanki onların da bizim gibi, kendilerini alamadıkları her fırsatta -li, -lı ekleriyle ifade ettikleri bir aidiyet duygusu varmış gibi. Sanki onlar da dostluk, dolayısıyla düşmanlık nedir bilirmiş gibi. Ama işte elimiz mahkum. İnsan beyninden farklı işleyen bir akıl biçimi, bir düşünce biçimi tahayyül edemiyoruz. Teknolojimiz de bizi taklit ediyor, sanatımız da. İnsan her alanda kendini yeniden üretiyor, kendi suretini, varlığını başka formlarda dışa vuruyor. Kaçamıyoruz.

KÖPEK İNSANIN EN İYİ DOSTU KLİŞESİ

İşte bu yüzden Kemal Varol’un Mikasa’sı bedensel olarak bir köpek gibi anlatılsa da bana yeni bir bilme, yeni bir düşünce biçimi vaat etmedi. Elbette hayvanlarla tam olarak tanımlayamadığımız bir akrabalığımız var. Sosyal psikologlar çokça hayvanları gözlemleyip insana

Elimizde kendi etik anlayışımızdan başka bir şey yokken gerçekten ne kadar iyi anlayabiliriz diğer canlıları?

dair çıkarımlar da yapıyorlar. Ama işte elimizde kendi etik anlayışımızdan başka bir şey yokken gerçekten ne kadar iyi anlayabiliriz diğer canlıları? Mikasa da, Melsa da, kitaptaki tüm köpek çeteleri de bize insanların dünyasını anlatıyor. Şiddeti, ırkçılığı, nefreti, ayrımcılığı, cesareti, korkaklığı, kabadayılığı, katilleri, maktulleri, cinayeti... Hikayenin kendisi önemli, ilginç, anlatılmaya değer. Ama anlatanın köpek olması anlatıya ne katıyor sorusu benim için baki.

Tarafsızlık deseniz değil. Melsa karakterinde görüyoruz ki köpekler de pekala taraf seçebilir. Başka bir yaşam formu desem o da değil. Yerden yükseklikleri dışında köpekler de âşık oluyor, aile kuruyor, Freud okumuş gibi kişiliğini ve kimliğini çocukluğuna, annesine bağlıyor, ısrar ediyor, sabrediyor, özlüyor... Sigara bile içiyor!

Ve evet, köpek insanın en iyi dostu klîşesi de tamamen bizim hüsnûkuruntumuz. ■

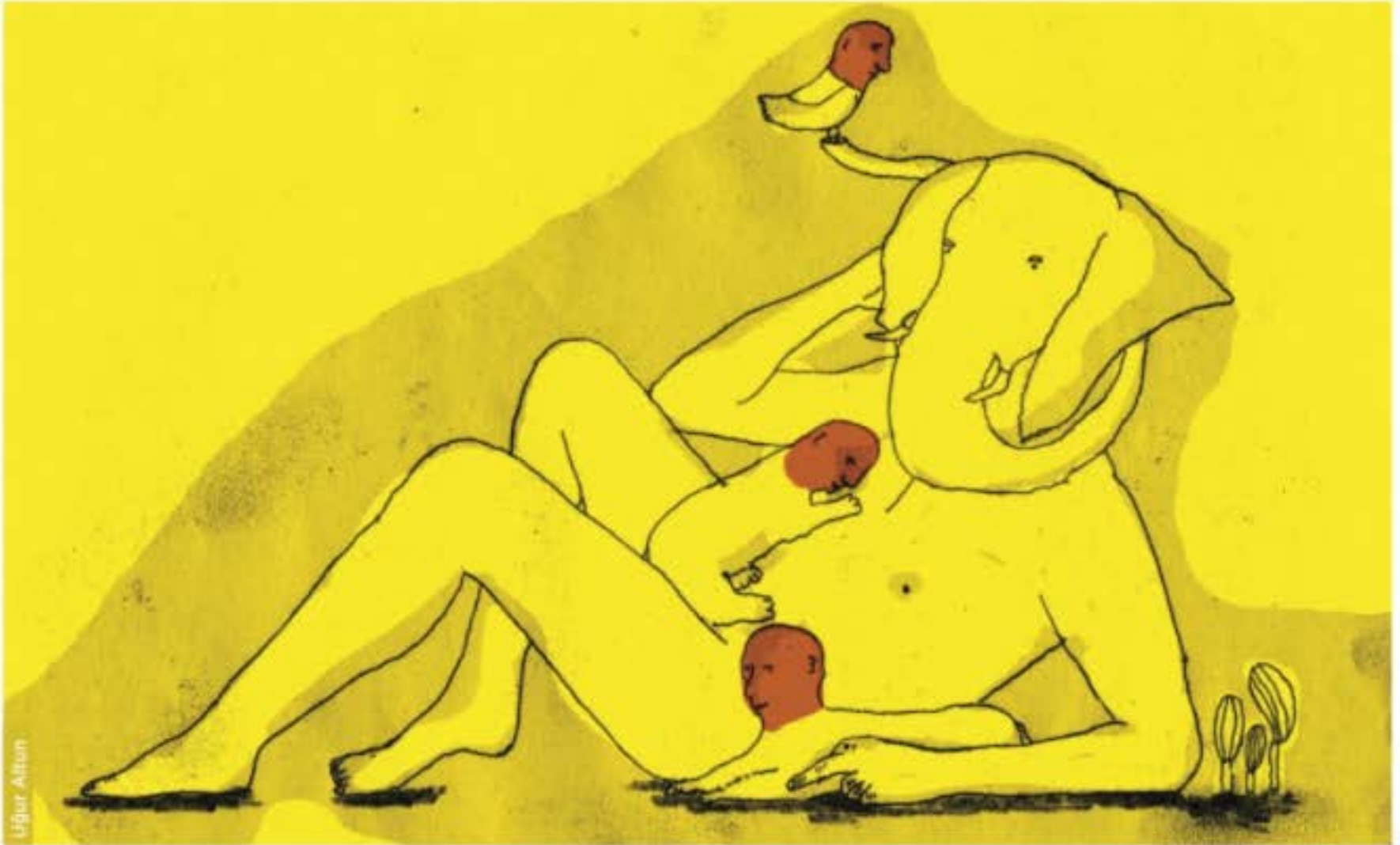

HAW
Kemal Varol
İletişim Yayınevi

ÇALILARIN ARASINDA ÇÖMELMİŞ BUDALA PRİMATLARIZ

“ Her biri insan ile hayvan arasında ilişkiye dair tespitler yapan on öykü. Millet'in de gerçek hayattan arakladığı anekdotlar üzerine kurgulanmış.

Aslanlar, komodo ejderleri, güvercinler, köpekler, sirk filleri, sülünler... Her bir öykü, bir insan ile o insanın yolunun bir şekilde kesiştiği bir hayvan arasında geçiyor.

Gözümün önünden gitmiyor: Bir bakan, bir orman ve su işleri bakanı üstelik, Diyarbakır'da -belki de- nefsi müdafaa amacıyla av tüfeğiyle vurulmuş ve sonra "nesli tükenmekte olan" statüsüyle doldurulup kürkü fönlenerek ve makyajlanarak cam bir fanusun içinde sergilenen leoparın önünde poz veriyor. Dişlerini göstererek gülüyor bakan, bir yandan eliyle leoparı işaret ederek. Bu bir zafer olmalı onun için. Mutlu görünüyor. "Fevkalade, tebrik ediyorum," diyor hemen peşine, bahsettiği leoparın tahnit işçiliği için... Fotoğrafa baktıkça içimde bir yer ağrıyor. Bir insanın kendini koruma iddiasıyla bir hayvanı öldürmesinden çok başka bir yerindeyim hikayenin. Başka bir insanın olan bitene dair şu kadar kalbinin sızlamaması belki de canımı sıkan. Unvanının içinde "orman" kelimesi geçen bir insanın

üstelik. "Orman" oysa ne güzel bir kelime, bazısı onun hakkını hiç veremiyor.

Başka bir ana zıplıyor zihnim. "Duman'ın kafasında dokuz adet delik var. Yakın mesafeden ateş edildiğini düşünüyorum. Çünkü fokların derileri kalın oluyor. Normal bir saçma bu deriyi delemes," diyor bir deniz biyoloğu. Duman, Antalya'nın Gazipaşa sahilini kendine yuva yapmış bir fok. Yapmıştı yani. Öldürülene kadar oralıydı. Bu bölgedeki herkesin Duman'ı çok iyi bildiğini söylüyor yöreden biri. "Bizden biri gibiydi," diyor, dalıp elleriyle beslediklerini anlatıyor. Yakından ateş etmişler Duman'a. Arka arkaya dokuz kere patlayan bir tüfek. Bir insana bunu hangi duygu yaptırır, hiç kestirilemiyor.

Sonra aklıma doğada denk geldiği kelekleri bir spreyle dondurup nesli tükenmekte olan bazı türlerin

Millet'in kahramanlarının hepsi sıradan insanlar değil. Sharon Stone mesela öykü kahramanlarından biri. Thomas Edison bir diğeri. Noam Chomsky hatta. Ve David Hasselhoff. Durun, Madonna bile var içlerinde!

"şahane" fotoğraflarını çeken bir fotoğrafçının hikayesi geliyor. Şahsi yakından tanıyan birinin anlattığı bu hikayeye inanmak istemiyorum. Belki bir fantezi olabilir diyorum. İstanbul'da havalı bir galeride ellerinde şarap kadehleri, renk renk kelebeklere bakıp da heyecanlanan sanatseverleri gözümün önüne getirmeye çalışıyorum, kalbim sıkışıyor.

Ama sonra, Ege'de bir adada, sahibi olduğu arsanın tam ortasındaki zeytin ağacını kesemeyerek evinin duvarını yamuk inşa etmiş bir köylüyü hatırlıyorum. Balkondaki kırlangıç yuvasını fark edip yavrular yumurtadan çıkıp da yuvadan uçana kadar balkona çıkmayan ve haftalarca ipteki çamaşırlarını toplamayan birini de hatırlıyorum. Ve yabancı bir ülkede gittiğim hayvanat bahçesinde, diğer hayvanlara komşu, kapısında "human" yazan bir kafeste yaşayan/sergilenen hayvan hakları savunucularını.

ZAVALLILIĞIMIZIN ALTINI ÇİZEN ÖYKÜLER

Lydia Millet'in, insanın hayvanlar dünyası üzerindeki tahakkümünü akılda tutarak yazdığı on öyküden oluşan *Çaresizlik Kuyusu*'nu okuduğumda aklıma bunlar doluyor. Her biri insan ile hayvan arasında ilişkiye dair tespitler yapan on öykü, Millet'in de gerçek hayattan arakladığı anekdotlar üzerine kurgulanmış. Onun yer yer mizahi yer yer sorgulayıcı dili, romanlarından sonra yazdığı bu ilk öykülerde de hissediliyor. Millet'in kahramanlarının hepsi sıradan insanlar değil lakin. Sharon Stone mesela öykü kahramanlarından biri. Thomas Edison bir diğeri. Noam Chomsky hatta. Ve David Hasselhoff. Durun, Madonna bile var içlerinde! Bu hem çağdaş hem de tarihi şöhretlerin gerçek hayatta başlarından geçen olayları, bir kurmaca yazarı olarak dallanıp budaklandırıyor Millet. Gerçeği, yaratıcılığı için bir sıçrama tahtası olarak kullanıyor. Bir başlangıç noktası olarak faydalandığı hikayeleri, gerçekte hissedilip hissedilmediğini bilemeyeceğimiz duygulara uzandırıyor, olan biteni çarpıtıyor, gerçeği manipüle ediyor ve edebiyatın macera dolu dünyasına taşıyor. Bunu yaparken de, okuru bazen bir öykü mü, yoksa bir dergi makalesi mi okuduğundan emin olamadığı, gerçek ile kurmaca arasında bir yerde tutuyor.

Aslanlar, komodo ejderleri, güvercinler, köpekler, sirk filleri, sülünler... Her bir öykü, bir insan ile o insanın

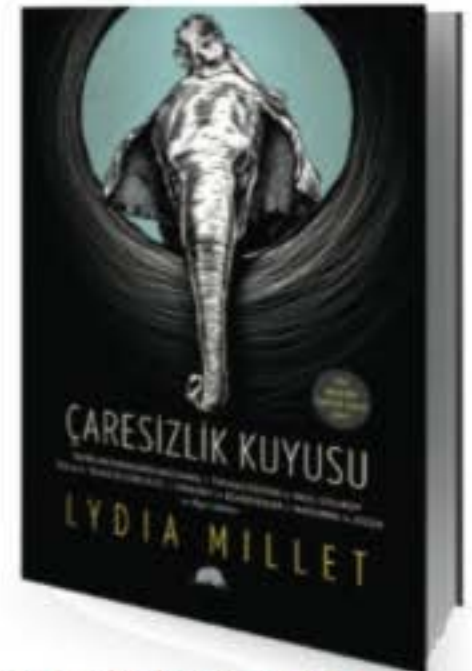
yolunun bir şekilde kesiştiği bir hayvan arasında geçiyor. Ancak Millet, söz konusu hayvanları figüran yapmıyor insan hikayelerine. Hayvanlar da insanlar kadar hikayelerin içinde yer tutuyor, gidişata yol veriyor, hatta bazen öykünün içinde ana karakter olarak belirip herkesten rol alıyor. İnsan ve hayvan olmanın arasındaki çizginin silikleşmesine izin veriyor. Şiddet var, ölüm var bazısında bu öykülerin, ve bazısında kaçınılmaz şekilde dostluk ve yoldaşlık.

Öykülerin birinde, yaşam koşulları sebebiyle epey hırçın olan sirk fili Topsy, en sonunda kendisine yanan sigara yedirmeye çalışan bir adamın da olduğu üç kişiyi öldürüyor. Filin bu "suç" yüzünden idam edilmesi gerekiyor. Bir bilim adamı ve bir tüccar olarak kendi keşfettiği "doğru akım" sisteminin Tesla tarafından bulunan "alternatif akım" karşısındaki mağlubiyeti üzerine, Thomas Edison'un aklına bir fikir geliyor: Rakibi olan alternatif akımın nasıl ölümcül olduğunu kanıtlamak için fili bu yöntemle infaz etmeyi teklif ediyor. Ve günün sonunda o fil, Edison'un ruhunda kısa devreye sebep oluyor.

Bir başkasında New York'ta ucuz bir otel odasında güvercinlerle yaşayan Tesla'nın, bu hayvanlarla olan kıyas kabul etmeyecek aşkı var. Şöyle diyor bir yerde öyküyü anlatan temizlik görevlisi: "Yirmi kûsur sene önce ölmüş bir güvercinin resmini saklıyordu Tesla. Bazen beyaz güvercin diyordu ona, bazen de beyaz kumru. Bazı dillerde ikisi için aynı kelime kullanılıyor, demişti. O benim gerçek aşkımdı, kanatlarında gri tüyler olan beyaz bir güvercin... (...) Öldüğünde de bedeninden parlak bir ışık çıkmış ve gözlerini kamaştırmıştı. İşte o an Bay Tesla kendisinin bu dünyada yapacak bir şeyinin kalmadığını anlamıştı."

Çaresizlik Kuyusu, insanın, kendini diğer türlerden budalaca ayrı tutarak yüceltmeye meyilli insanın, kendi kendine kurduğu tuzaklara farklı bir yerden bakmak için güzel bir fırsat. Zavallılığımızın altını çizen öyküleriyle nefes alamadığımız şu karanlık günlerden dışarıya, hayatın unutmaya yüz tuttuğumuz özüne yani, ferah bir pencere açıyor.

Kitaptan, her şeyi özetleyen bir alıntıyla bitirelim: "Ve kendisi, olup biteni anlamaya çalışan ama anlayamamanın verdiği sabırsızlık, kızgınlık ve huzursuzlukla çalışan arasında çömelmiş duran bu primattı budala olan. Primat olduğu için onları izlemişti ve primat olduğu için sonsuza dek onlardan ayrı kalacaktı." ■

ÇARESİZLİK KUYUSU

Lydia Millet

Kolektif Kitap

Çeviren: Fuhra Başak Dörschel

EDEBİYAT SALONLARI VE HANİMEFENDİLERİ

(Gertrude Stein Alice Toklas'la birlikte salonunda/ Fotoğraf: Man Ray)

“Başarılı edebiyat salonu sahibi hanımefendiler, gerçekten de cinsi cazibeleriyle değil entelektüel birikimleri ve nitelikli ev sahiplikleriyle dikkat çekerlermiş.”

Özellikle hali vakti yerinde olan asilzadelerden oluşan bu hanımların davetlileri arasında yer almak dönemin sanatçıları için bir tür onaylanmışlık sayılırdı.

“Çok okuyan mı bilir, çok insan tanıyan mı?” Geçtiğimiz günlerde bizim kelebeğin sorduğu soru buydu. Onu iyi tanıdığım için bu sorunun bahane olduğunu, arkasından anlatmak istediği bir konunun geleceğini biliyordum. Haklı çıktım; cevabı kendisinden beklediğimi görünce devam etti: “Bence çok okumakla kalmayıp, çok düşünüp yeni fikirler üreten ve onları yazıya dökenleri tanıyan kişiler gerçekten talihli insanlardır,” dedi ve onu her zaman büyümüş bir konu olduğunu bildiğim “edebiyat salonu sahibi kadınlar”dan bahsetmeye başladı: “Dönemin önde gelen edebiyatçıları, sanatçıları, ilim ve fikir sahibi insanlar için evlerinde düzenli olarak akşam davetleri düzenleyen bu hanımefendilerin tarihteki ilk örneği, 1620’lerin Paris’inden genç bir asilzade olan Madame de Rambouillet’miş. Onun başlattığı bu gelenek Paris’le sınırlı kalmayarak, İtalya’dan Rusya’ya dek uzanmış. Özellikle hali vakti yerinde olan asilzadelerden oluşan bu hanımların davetlileri arasında yer almak dönemin sanatçıları için bir tür onaylanmışlık sayıldığı kadar, birer sanat ve düşünce kulübü işlevine sahip bu tür geceler,

dönemin sanat ve düşünce akımları üstünde de önemli etkilere neden oluyormuş. Kimi araştırmacılara göre bir anlamda feminist geleneğe de ilk katkılarda bulunmuş bu kadınlar, en az konuk ettikleri isimler kadar bilgili olmalarıyla da dikkat çekerlermiş.”

Kelebeğin bu tür salonların edebiyatçıları etkilerinden bahsetmesini bekliyordum aslında ama aklına başka bir şey gelmiş olmalı ki güldü. “Bir yerde okumuştum, 1901’de *Le Figaro* gazetesinde şöyle bir makale yer almış: ‘Hanımefendiler eğer bir edebiyat salonu başlatmayı düşünüyorsanız çok güzel olmamaya dikkat edin çünkü eğer gereğinden fazla güzelseniz hem salondaki diğer kadınların kıskançlığını hem de erkeklerin ilgisini üstünüze çeker, daha da kötüsü salondaki muhabbetin standardını düşürmüş olursunuz!’ Başarılı edebiyat salonu sahibi hanımefendiler, gerçekten de cinsi cazibeleriyle değil entelektüel birikimleri ve nitelikli ev sahiplikleriyle dikkat çekerlermiş. 20. yüzyıla dek süren bu geleneğin Avrupa’daki en önemli ve son temsilcilerinden biriye, salonunda Fitzgerald’dan Hemingway’ye, Picasso’dan

Matisse'e döneminin önemli sanatçıları ağırlamış olan Gertrude Stein'miş. Öte yandan bu tür salonlara katılmaktan çok hoşlandıkları bilinen ve romanlarına da malzeme yapan ünlü iki isim ise Dostoyevski ile Marcel Proust'tur. Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde*'sindeki unutulmaz karakteri Madame Verdurin, bu tür salon sahibi kadınların hicvedildiği bir karakterdir. Başka salonlara konuk olduğunu duyduğu davetlilerini hemen kendi salonundan aforoz eder örneğin. Baş ağrısını artırdığı gerekçesiyle Wagner çalınmasına izin vermez. Bir keresinde de konuklarından birinin anlattıklarına öyle çok güler ki çenesi yerinden çıkar!"

"HERKESİN YERİ AYRI"

Tam ağzımı açmak üzereydim ki, lafa girmeme izin vermeden devam etti kelebek: "Şimdi bana soracaksın, 'Bizde de böyle özel hanımefendiler yok muydu?' Olmaz olur mu. İçlerinde en unutulmazı da Nahit Hanım'dı. Nahit Hanım'dan, geçtiğimiz aylarda çıkan iki kitapta birden bahsedilince ben de anmak istedim. Bu kitapların ilki, Orhan Veli'nin büyük aşkına yazdığı mektuplardan oluşan, *Yalnız Seni Arıyorum*... Kitabın editörü Murat Yalçın, onu şu sözlerle tanıtıyor: "Sanat ve edebiyat ortamlarında 'Nahit Hanım' diye bilinen Nahit Gelenbevi, Ankara ve İstanbul'da öğretmenlikle geçirmiş ömrünü. Eğitimci Halil Vedat Fıratlı ve şair Arif Damar ile evlilikler yaşamış. Çocuğu olmamış ama Samet Ağaoğlu 'Rönesans gibi kadın,' Cemal Süreya ise 'Cumhuriyet dönemi küçük burjuva duyarlılığının anası' diye söz etmiş ondan. Nihayet dönüp baktığımızda, edebiyat mahfillerinde 'Orhan Veli'nin sevgilisi' diye ünlenmesinin yanı sıra 1930'lardan 1990'lara, tam altmış yıl boyunca evini bir sanat albümüne çevirmiş; hakkında şiirler ve yazılar yazılmış; Atatürk'le üç defa dans etmiş bir hanımefendi portresi ile karşı karşıya olduğumuzu görürüz."

Şimdi de aynı kitapta yer alan Cemal Süreya'nın sözlerine kulak verelim ve Nahit Hanım'ın salonlarında neler yaşanmış öğrenelim: "Bir törendir Nahit Hanım'a gitmek. (...) Ev herkese açıktır. Salt kişisel kökenli bazı ölçüsüzlükleri de görmezden gelir. Ama ölçüsüzlükteki altın ölçüyü de kaçırır birini rahatça kovabilir. Yine de çoğunca bir günlüğüne bu, bir haftalığına. (...) Bir sanat albümü Nahit Hanım'ın evi. 1930 dedin mi, Hasan Ali Yücel, Sabahattin Ali, Peyami Safa

Dönemin önde gelen edebiyatçıları, sanatçıları, ilim ve fikir sahibi insanlar için evlerinde düzenli olarak akşam davetleri düzenleyen bu hanımefendilerin tarihteki ilk örneği, 1620'lerin Paris'inden genç bir asilzade olan Madame de Rambouillet'miş.

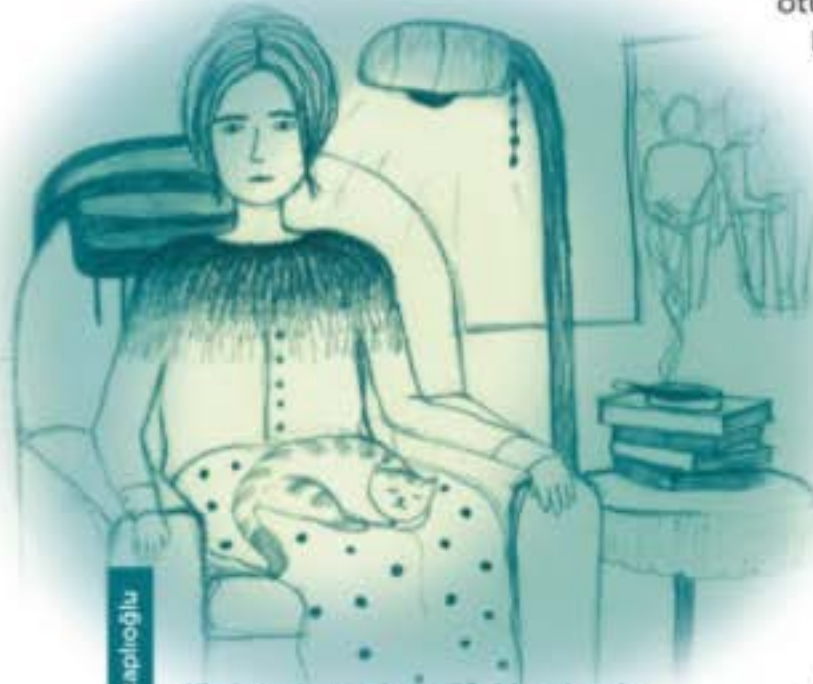
çıkart; 1940 dersin, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyüboğlu... 1950 dedin mi, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Alp Kuran; 1960, Gürdal Duyar. Yahya Kemal'le de yemek yemiş, günümüzün en genç şairlerinden küçük İskender'le de. Özellikle şairlere yakın. Dostlukla berkitilmemiş aşkı aşk saymaz. Dostluk için de aforizmasını belirlemiş: Herkesin yeri ayrı."

Nahit Hanım'ın karşımıza çıktığı diğer kitap da, onu bizzat tanıma şansına erişmiş olan Selim İleri'nin *İstanbul Mayıs'ta Bir Akşamı'dı*'sı... "Bonjur'ların, 'bonsuvar'ların artık bütün bütüne el ayak çektiği günlerde, yıllarda, felsefe öğretmeni İffet Hanım 'salon literer'i hâlâ söylerdi: 'Nahit'in cumartesi akşamları gerçek bir salon litereridir.' Şimdi nerden hatırladın dersiniz, okuduğum emek ürünü kitaptan.

Turgay Anar'ın *Mekândan Taşan Edebiyat*'ını

okuyorum. (...) Ahmet Oktay, Ankara'dan taşınan Nahit Hanım'ın Nişantaşı'nda oturduğunu yazmış. Ben bu ilk evi bilmiyorum. Birkaç yıl hemen her cumartesi akşamı gittiğim ev Taksim'deki, cadde üzerinde, Stadyum Palas'tı. Taksim'in şaşıaali apartmanlarından biri. Tabii, şaşıaası çoktan geçmiş, sönmüş. Yine de geniş giriş, merdiven, mermer sağanağı etkileyici. Kimi günler, o güzel, bol edebiyatlı, tartışmalı, hatta bazen kavgalı o akşamların keşke romanını yazsaydım diye yerindiğim olur. Fakat hepsi çok uzaklarda kaldı artık.

Anar'ın andığı kısacık bir yazıda kaldı. Nahit Hanım'ın edebiyat salonuna katılanların çoğu hayatta değil. Nahit Hanım salonun ecesi olarak bir anı artık." ■

Olga Müstecaplıoğlu

Kimi araştırmacılara göre bir anlamda feminist geleneğe de ilk katkılarda bulunmuş bu kadınlar, en az konuk ettikleri isimler kadar bilgili olmalarıyla da dikkat çekerlermiş.

HEPİNİZİN CANI CEHENNEME!

**“Dünyadayken
cehennemden ne demek
olduğunu anlamış
kuşaklar için cehennem
ne kadar tehlikeli
olabilir ki?”**

Bir ölü olmaktan daha kötü ne olabilir? Hem ölü hem de cehennemde olmak mı? Hem ölü, hem cehennemde hem de hepsinin farkında olmak mı? Eh, bu bakış açınıza göre değişir hiç kuşkusuz. Yalnız ölüyü de, ölümlüyü de, cehennemi de anlatan kişi Chuck Palahniuk olunca, işte orada biraz durmak gerekiyor... Zira onu anlatırken bahsetmeden geçemediğim detaylar var.

Hani canınızı bir şey sıkır, kalbiniz sıkışır da nedenini bir türlü çözemezsiniz... Kendinizi yoklarsınız; o gün yaşadıklarınızı, yarın yapmayı planladıklarınızı düşünüp o garabet hissi bünyenizden çıkarmaya çalışırsınız ya. Hah işte o hissi geri tıkmaya çalışan adam Chuck Palahniuk'un ta kendisidir! (Bunu başardığından bahsetmeme gerek yok sanırım.) Tiksindirir, boğar, karabasan gibi üzerinize oturur ve size bunları yaparken o cümleleriyle yarattığı dünyada bir gösteri sunar. Satır aralarındaki mesajlarıyla ayrı bir roman bile yazılabilir. Her türlü sisteme sıkı küfür sallar, bir yandan da rahatlatır insanı. Bozuk ağızdan çıkan yaratıcı küfürlerinin sadistçe bir keyif verdiğini de söylemek zorundayım. Hani, "Küfür gibi bir hayat yaşıyoruz, bunu dillendirmenin hiçbir zararı yok," der gibi... *Lanetli* de tam böyle bir küfrün ürünü. Bizim için de zamanlaması manidar aslında. Hayatın kolayca cehenneme çevrilebilirliğini gördüğümüz bugünlerde, Palahniuk'un cehennemden bildiren *Madison*'ı biraz da olsa silkeliyor bünyeyi.

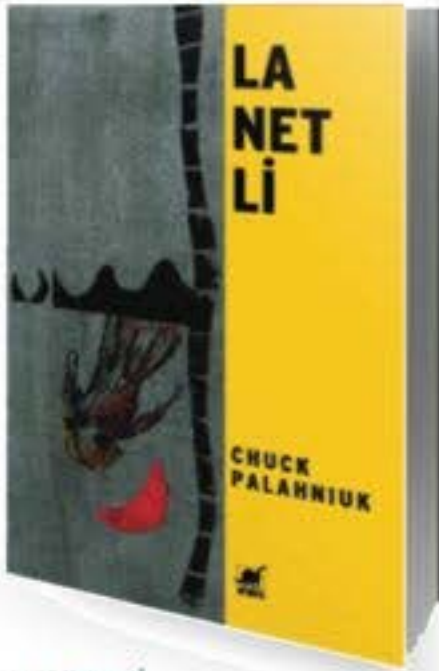
ÖLÜMÜ KANDIRAMAZSIN DOSTUM

Sıklıkla kahramanlarının zihninden konuşan Palahniuk,

Ölüyü de, ölümlüyü de, cehennemi de anlatan kişi Chuck Palahniuk olunca, işte orada biraz durmak gerekiyor.

tıpkı *Pigme*'nin 13 yaşındaki Eleman ben'i gibi 13 yaşında bir ergen karakterin ardından sesleniyor. Bu defa bir kız *Madison*. Seslendiği yer artık anlamış olduğunuz cehennem! Ölü olma hissinin ötesinde cehennemde olmak var. Ama hepsinin ötesinde yaşayanların asıl cehennemden göbeğinde olup olmadığının da sorgusu. Bir kere ölmüş olmanın rahatlığı var. Artık asla ölmeyecekmiş gibi yaşamaya çalışmak yok mesela. Sağlıklı yemekler yemek zorunda kalmak ya da fazla yenmiş bir yemeğin vicdan azabının hesabını koşu bandı üzerinde ayaklardan sormak gibi... Yahut aynaları kandırıcısına yüze boca edilen kırışık kremlerinin

LANETLİ

Chuck Palahniuk

Ayrıntı Yayınları

Çeviren: Gökçe Çiçek Çetin

yumuşaklığının ardına saklanmak. Ölümü kandıramazsın dostum! Çok basit bir örnek veriyor Madison; mesela uzun süre televizyon seyredabiliyorsan, o zaman ölü olma halinin çocuk oyuncuğu olduğunu görebilirsin. Zira ona göre televizyon izlemek ya da internette sörf yapmak mükemmel birer ölü olma pratiği.

Şöhret olma tutkusu, şöhret yolunda gözü kararanların eleştirileri yine dilinde Palahniuk'un. Tıpkı *Gösteri Peygamberi*

ve *Ölüm Pornosu*'nda olduğu gibi... Madison, "Fiziki olarak orada bulunmadan çevreyi etkilemek. Gıyabında tüketim. Yirmi otuz yıl önce kaydettiğin hit bir parçanın bugün hâlâ hiç karşılaşmayacağın Çinli atölye işçisinin zihninde yer ediyor olması gibi bir şey. Bir tür güç: ama amaçsız, aciz bir güç" olarak anlatıyor bunu. Oscar ödüllü kırmızı halı düşkünü eski Woodstock gençleri anne babasını anlatırken... Zaten Oscar ve Hollywood da nasibini alıyor Palahniuk'un kaleminden. Kimsenin aslında para verip izlemediği ama yere

göğe sığdırılmayan filmler. "Sinema eleştirmenleri ve muhabirleri gerçekten ama gerçekten cehennem diye bir yerin olmadığına güveniyor olsa gerek," der Madison. Başka çocuklar pazar okuluna giderken o Fiji'ye ekoloji kampına gider. Başka çocuklar tanımadıklarından şeker almaması konusunda eğitilirken Madison'ın beslenme çantasından yatıştırıcı çıkar. (Bu arada yeri gelmişken; Madison'ın anladığı kadarıyla ölme ve cehenneme düşme sebebi aşırı dozda marihna içmektir.)

KAYNAR SALYA NEHRİ, KUSMUK GÖLETİ...

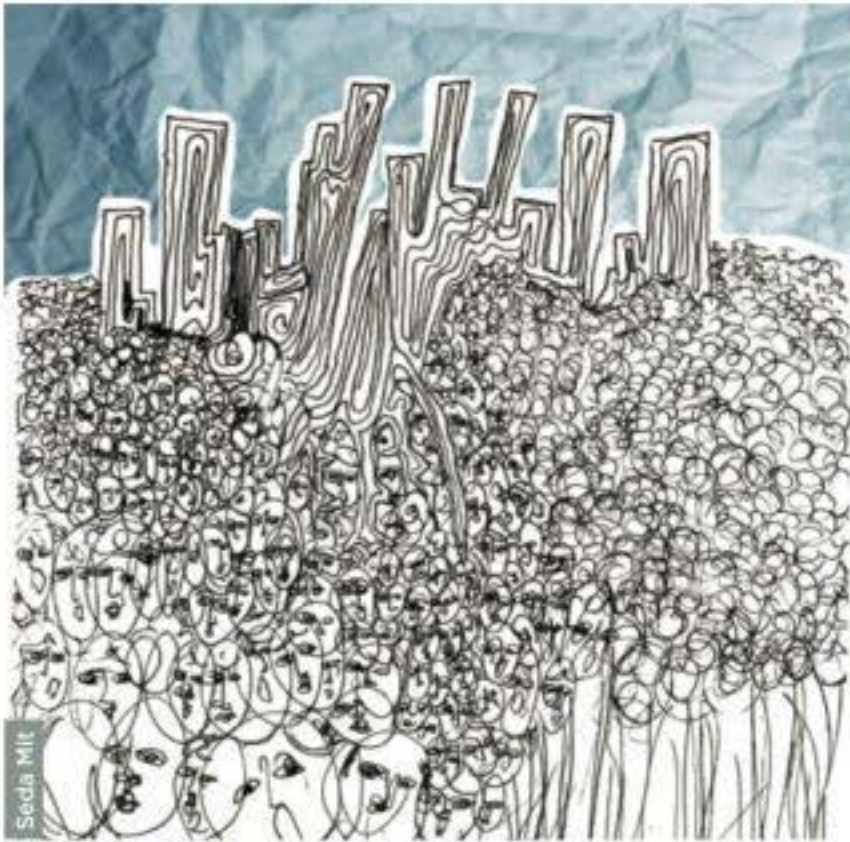
Kırmızı ışıktaki geçen Leonard, bebek bezi çalan Archer, ofsayta düşen bir futbolcu, yanlış tanrıya dua etmiş olan bir firavunla birlikte... Ve tabii cehennemde tanıdık yüzlere rastlamak da mümkün. Marilyn Monroe'dan Cengiz Han'a, James Dean'den Kurt Cobain'e... Dahası Frank Sinatra, Ava Gardner, John Lennon, Jimi Hendrix, Jim Morrison ve Janis Joplin... (Merhaba, beni de cehenneme alır mısınız o zaman, demek gelmiyorsa insanın içinden...) Eh cehenneme girme sebepleri bu kadar basitse demek...

İlerleyen safhalarda Madison'ın cehenneme girme sebeplerini de anlıyoruz anlamasına ama aslolan bu yolu açan nedenler. Cehennemde yalan makinesine girmek aklınıza gelir mi mesela? Eğer girerseniz Budistlerin cennete gidip gitmediği sorusunu cevaplayabilir misiniz? Ya da insanoğlunun yeryüzündeki bütün bitki ve hayvanlara hükmedip hükmetmediğini?

Televizyon izlemek ya da internette sörf yapmak mükemmel birer ölü olma pratiği.

Neil Gaiman'ın *Kıyamet Gösterisi*'nde iblis Azil, dünyaya yapılacak en büyük kötülüklerden birinin trafik yaratmak olduğunu keşfedince işi kolaylaşır. Palahniuk'un cehennemindeyse insanlar (iblisler tarafından mütemadiyen yenilip tekrar oluşanların dışındakiler belki de) dünyaya telefon açıp tam yemek saatinde onlara anket soruları sorarlar. Gerçekten anket yapmak için değil elbette ama o mükellef akşam yemeklerinin soğumasını sağlamak için.

Cehennem; tüm efsanelerin, mitolojilerin iblislerinin ya da görevinden azledilmiş tanrıların bir araya toplandığı sonsuz bir pislik dünyasından oluşuyor. Kaynar Salya Nehri, Kusmuk Göleti, Büyük Kırık Cam Ovası, İsrail Spermler Okyanusu, Dumanı Üstünde Köpek Pisiği Dağları, Kokmuş Ter Bataklığı... Tüm bunlar arasında Madison'ın cehennemden nefret ettiğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Zira onun dünyaya dönmek gibi bir merakı yok. Neden olsun ki; yalan bir dünyada yaşıyoruz, cehennem burada, hatta yanı başımızdayken onun ne demek olduğunu anlamış kuşaklar için cehennem ne kadar tehlikeli olabilir ki? ■

Hayatın kolayca cehenneme çevrilebilirliğini gördüğümüz bugünlerde Palahniuk'un cehennemden bildiren Madison'ı biraz da olsa silkeliyor bûnyeyi.

İLK SİYASİ POLİSİYE

“ Bu romanın asıl önemi, polisiye edebiyatın siyasi muhalefet ve eleştiri potansiyelini yıllar önce ortaya koymuş olmasında. Keske bugünün kriminalleşmiş siyasetini de bu tarzda ele alan polisiyeler yazılsa...

Yervant Odyan'ın 1911 yılında yazdığı *Abdülhamid ve Sherlock Holmes*, birçok açıdan ilkleri barındıran; mizah, heyecan ve serüven dolu bir roman. Odyan, Osmanlıca kaleme aldığı kitabıyla Sherlock Holmes ile II. Abdülhamid'i yan yana getirmekle kalmamış, aynı zamanda edebiyat tarihimize de ilk siyasi polisiyeyi kazandırmıştı.

Yervant Odyan'ı, Ermeni dilinde yazdığı ve ilk kez sanıyorum 1980'lerde Türkçeye çevrilen *Yoldaş Pançuni* romanıyla tanımiştık. 1869 doğumlu yazarın amcası Kirkor Odyan, *Ermeni Milleti Nizamnamesi* (1863) olarak bilinen Osmanlı'daki ilk anayasa örneğinin hazırlayıcılarındandı. Öğrenimini evde, dönemin ünlü Ermeni aydınlarından aldığı derslerle, sanat ve edebiyat yoğun bir ortamda sürdürdü. Zengin aile kütüphanesinde çok sayıda Ermenice ve Fransızca eseri okuyarak yetişti. 1879'da Paris'e gitti. 1882'de babasının konsolosluk görevi yaptığı Romanya'nın Circova şehrinde bulundu. 1884'te İstanbul Üsküdar'daki Berberyan Ermeni Okulu'na girerek bir buçuk yıl kadar okudu. Okul sıralarındayken *Vararan* (Soba) adlı öğrenci gazetesini yönetti. İlk yazı ve çevirileri İstanbul Ermeni basınında 1887'de yer almaya başladı ve bu tarihten itibaren de yazmayı hiç bırakmadı. 1896'da

Yervant Odyan'ın 1911 yılında yazdığı roman, birçok açıdan ilkleri barındırıyor...

Ahmet İltas

Ermenilere yönelik saldırılar sırasında İstanbul'u terk edip Yunanistan'a yerleşti. 1899'da Paris'e, sonra sırasıyla Londra'ya, İskenderiye'ye, Bombay'a, Kahire'ye gitti ve bu şehirlerin hepsinde gazete ve dergi çıkarmayı sürdürdü. II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine, 1909'da İstanbul'a döndü. *Yoldaş Pançuni*, *Püzantion* gazetesinde tefrika edilmesinin ardından 1911'de yayımlandı. Mayıs 1915'te tutuklanıp Suriye içlerine, Dair Ez-Zor'a (Der Zor) tehcir edildi, ağır koşullarda mucize eseri sağ kaldı. İstanbul'a 1918'de geri döndü. Ama 1922'de yeniden terk etti. Bu sürgünlük döneminde Bükreş, Trablus ve Kahire'de yaşadı. 3 Ekim 1926'da kanserden öldü ve Kahire'deki Marmina Ermeni Mezarlığı'na gömüldü.

Yervant Odyan 1896'da Ermenilere yönelik saldırılar sırasında İstanbul'u terk edip Yunanistan'a yerleşti.

ABDÜLHAMİD DÜŞERKEN

Abdülhamid ve Sherlock Holmes'un varlığını, değerli araştırmalarıyla polisiye edebiyat tarihimizin aydınlatılmasına büyük katkıda bulunan Erol Üyepazarcı'nın *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes!* kitabı sayesinde öğrenmiştim. Ne yazık ki yayımlanmasının üzerinden neredeyse yüz yıl geçtikten sonra okuyabildim. Osmanlıca polisyelerin Türkçeye kazandırılması için yoğun bir çaba gösteren Seval Şahin, Banu Öztürk, Didem Ardalı Büyükarman, Ayşe Şahin ve E. Şule Ayva'dan oluşan bir akademisyen gurubu tarafından yayıma hazırlanan bu kadri bilinmedik şaheser, sanıyorum poliseyeseverler kadar tarih meraklılarının da ilgisini çekecektir.

Bu kadri bilinmedik şaheser, sanıyorum poliseyeseverler kadar tarih meraklılarının da ilgisini çekecektir.

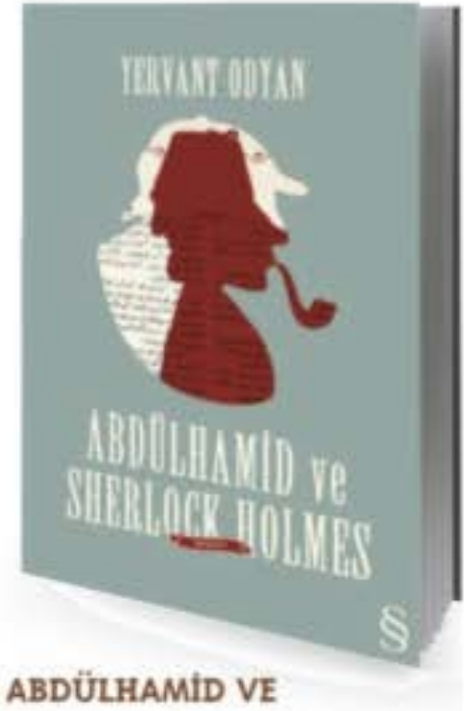
Kitabın ilk baskısının kapağını ve romanda yer alan kişilerin fotoğraflarını da barındıran titizlikle hazırlanmış bir edisyon var karşımızda. Orijinal kapakta Abdülhamid ve Sherlock Holmes'un resimleri yer alıyor, başlığın altında ise şöyle bir yazı bulunuyor: "İstibdâdı yıkmak için vatanperver Osmanlılar ile kahraman Saliha Hanım'ın sergüzeştlerini hâvi, ciddi ve meraklı, büyük roman." Kitap içindeki tanıtım yazısında ise romanın muhteşimiyatını bildiren bir cümle dikkat çekici: "İşbu roman, hayalî olmaktan ziyade şimdiye değin nâ-meçhul kalmış olan hakiki ve esrarengiz vakalar ve siyasi cinayetlerden ibarettir." Görüldüğü gibi, Sherlock Holmes'a vurgu yapılmamış ama siyasi cinayetlerin konu alındığının altı çizilmiş. Gerçekten de Sherlock Holmes romana sevimlilik katmaktan öteye gitmiyor; asıl önemli olan II. Abdülhamid dönemindeki baskılar ve bu baskıya karşı verilen mücadele.

Hikaye 1904 yılında başlıyor. Kandilli'de boş bir yalıda işlenen üç cinayet... Öldürülenlerin üzerlerine

M.A. işareti bırakılmış ve cesetler numaralanmış. Kısa bir süre sonra öldürülenlerin padişahın gizli hafiyesi olduğu anlaşılıyor ve gazetelere sansür uygulanıyor. Saray çevresi huzursuz. Katilleri bulmak için yoğun çaba harcanırken Erenköy'de bir ceset daha bulunur. Şüpheliler Sarıyer'de bir evde kısırlılır ama esrarengiz bir şekilde kaçmayı başarırlar. Kendi teşkilatıyla bir yere varamayacağına kanaat getiren Sultan, cinayetlerin sırrını çözmesi için bir İngiliz'i davet eder İstanbul'a. Burada

Odyan -ünlü roman kahramanına- ilginç bir açılım getirmiş: Hikaye bu ya, McClain adlı şahıs Conan Doyle'un Sherlock Holmes tiplemesini yaratırken model aldığı gerçek bir İngiliz polisi. Ve elbette Sherlock Holmes'un marifetlerini göstermekten çok uzak. Her ne kadar Sherlock Holmes'un -gözlem yapma, kılık değiştirme, pertavsızla delil arama, ipuçlarını analitik yöntemle bir araya getirme gibi- alışlageldik yöntemlerini kullansa da, sonuç alma konusunda başarısız. Öyle ki, kendisi için hazırlanan tuzağa bile kolaylıkla düşüyor...

Abdülhamid ve Sherlock Holmes, ilk bölümlerinde polisiye bir romanın heyecan ve merak duygusu uyandırma hedefini tutturuyor ama ilerleyen sayfalarda maceranın öne çıktığını söyleyebilirim. Elbette dönem ve II. Abdülhamid değerlendirmelerine de bolca yer ayrılmış. İttihatçı saflarda olduğu anlaşılan Odyan, hürriyet kavramını öne çıkarırken Abdülhamid'e bir hayli yüklenmiş. Bunun yanında günümüz okuyucusu için hikayeyi renklendiren başka özellikler de mevcut; mesela birahaneler, lokantalar, tiyatrolar, köşkler, Boğaz manzaraları, İstanbul'un gözde mekanları çok güzel tasvir edilmiş. Saray entrikaları, ünlü tarihi şahsiyetler, yazarın iyi tanıdığı ülkelere yapılan ziyaretler de polisiye kurgunun önüne geçiyor. Ama yine de bu romanın asıl önemi, polisiye edebiyatın siyasi muhalefet ve eleştiri potansiyelini yıllar önce ortaya koymuş olmasında. Keşke bugünün kriminalleşmiş siyasetini de bu tarzda ele alan polisyeler yazılsa... ■

ABDÜLHAMİD VE SHERLOCK HOLMES

Yervant Odyan

Everest Yayınları
Hazırlayanlar: Seval Şahin,
Banu Öztürk, Didem Ardalı
Büyükarman, Ayşe Şahin, E.
Şule Ayva

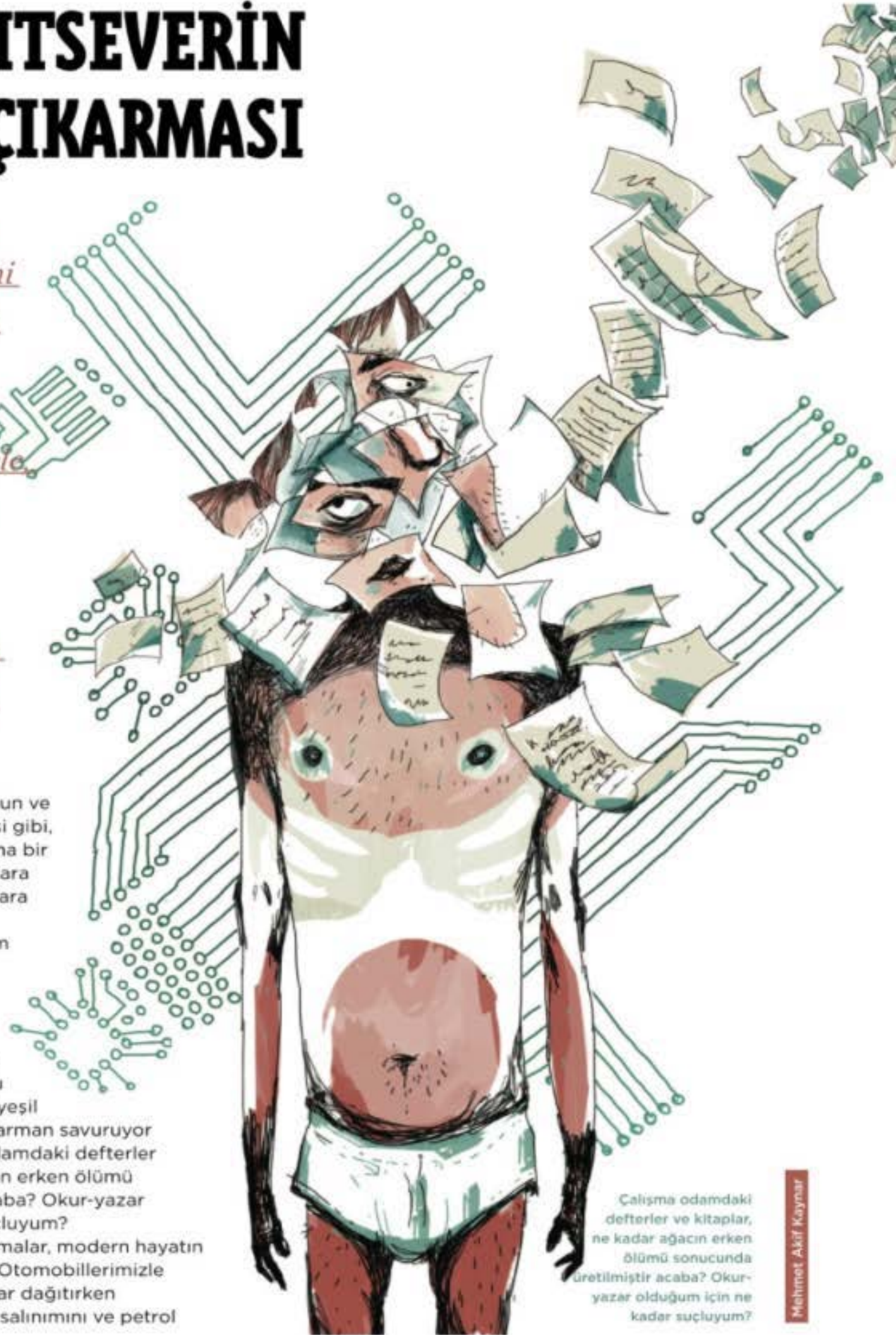

BİR KAĞITSEVERİN GÜNAH ÇIKARMASI

“ Kağıtların üretimi ve tüketimi esnasında nelerin olduğunu, nasıl süreçlerden geçildiğini, çevreyle insan yaşamıyla ve teknolojiyle ilişkilerini anlayabilmek için karşıma iki kitap çıktı.

Ağaçların, doğal dokunun ve parkların önemi, birçok kişi gibi, benim için de büyüktür ama bir yandan da ahşap mobilyalara ve daha da önemlisi kağıtlara (kitaplardan defterlere) muazzam bir düşkünlüğüm vardır. Dünyanın farklı coğrafyalarında yayılmış ağaçların, insanlar tarafından kitleler halinde kıyıldığı, gündelik yaşam ihtiyaçları için çoğu zaman hor kullanıldığı bu yeşil mirası ben de har vurup harman savuruyor olabilir miyim? Çalışma odamdaki defterler ve kitaplar, ne kadar ağacın erken ölümü sonucunda üretilmiştir acaba? Okur-yazar olduğum için ne kadar suçluyum?

Elbette bu tarz sorgulamalar, modern hayatın kaçınılmaz sorgulamaları. Otomobillerimizle keyfe keder turlar atıp efkar dağıtırken umursamadığımız karbon salınımını ve petrol

Çalışma odamdaki defterler ve kitaplar, ne kadar ağacın erken ölümü sonucunda üretilmiştir acaba? Okur-yazar olduğum için ne kadar suçluyum?

tüketimini; sıkıntımızı gidermek için hiç çekinmeden elimizdeki cihazları açıp internete bağlandığımızda ya da gece gündüz sevdiklerimizle konuşurken ortaya çıkan manyetik dalgaların hücrelerimizi dönüştürüp dönüştürmediğini sorgulamak gibi... Yaşadığımız uygarlık seviyesi, tarih boyunca yaşananlardan daha konforlu ama aynı zamanda da kitlesel olarak daha riskli. Masum sayılabilecek (şu anda bu yazıyı okuduğunu sandığım herkesin sahip olduğu) bir hobinin bile, okur-yazarlığın amaçsal halinin bile ahlaki olarak kirli yanları olabileceğini unutmamalı.

YAZMAYI BIRAKAMAM AMA AMBALAJLARI BELKİ

Kağıtların üretimi ve tüketimi esnasında nelerin olduğunu, nasıl süreçlerden geçildiğini, çevreyle, insan yaşamıyla ve teknolojiyle ilişkilerini anlayabilmek için karşına iki kitap çıktı. Bu kitaplardan ilki, Erik Orsenna'nın *Kâğıt Yolunda* adlı çalışması (çev. Akın Terzi, Metis Yayınları). Hem araştırmacı hem de romancı olan Orsenna, Fransa'da Mitterand döneminin önemli bakanlarından biriydi aynı zamanda. Yakın zamanda tutku duyduğu ve hayatını bir bakıma borçlu olduğu kağıtların peşinden dünyanın çeşitli diyarlarını (Hindistan'dan Çin'e, Japonya'dan Kanada'ya kadar ve elbette ağırlıklı olarak da Fransa) dolaşarak hem kadim kağıt üretimini hem de günümüzün teknolojik/ekonomik üretim koşullarını araştırmış.

Türkiye'deki kağıt üretimi ne durumdadır acaba şu son yıllarda, post-Seka döneminde?

Orsenna'nın araştırmalarından öğrendiğimiz kadarıyla, bugün hobi olarak kitaplarla ve yazı-ciziyile uğraşanların kağıt tüketimi -içimizi bir nebze rahatlatacak şekilde- artan nüfus ve refahın etkisiyle tüketimi muazzam boyutlara gelmiş hijyenik kağıtlarla ambalaj kağıtlarının çok gerisinde kalmış durumda. Hatta dijital teknolojilerin devreye girmesiyle, pek çok yazılı materyal artık ekranlardan okunabiliyor ama AVM'lerden ve semt çarşılarından her gün sinsi sinsi evlerimize taşıdığımız sayısız mala ilştirilmiş ambalajların ortadan kalkması pek mümkün gözüküyor, şu andaki kültürel trendlere göre.

Yine Orsenna'nın kitabından öğrendiğimize göre, zamanında, kağıtların üretiminde ağaçlar kadar paçavralar da kullanılıyormuş; insanların bir zamanlar kullandığı ve sonrasında pespaye haline getirilmiş kıyafetleri, çeşitli kumaşlar... Büyükanmemizin şalından eski atletlerimize pek çok kumaşı, iki yüzyıl önce olsaydı, kağıt yapımında kullanabilirdik. Şimdi

gerikazanım, daha çok ambalaj kağıtlarının ve diğerlerinin yeniden işlenmesiyle oluşuyor. Böylece olgunlaşması onlarca yılı bulan ağaçları, kırımdan geçirmemiş olabiliyoruz.

Tabii ki asıl tablo ise bir felaket. Endonezya'dan Brezilya'ya, Kanada'dan Finlandiya'ya kadar pek çok orman ülkesinin orman oranı son çeyrek yüzyılda muazzam azalmış. Batı ülkeleri bilinçlenirken, yeni gelişen ülkeler, kağıt üretiminde (ve muhtemelen diğer amaçlarda) kendi ağaçlarını yetiştirmek yerine var olanları kendi mallarıymışçasına tüketiyorlar. Otoyol yapımlarında, AVM yapımlarında ya da mahalle aralarındaki otoparklarda arabalara zeval olmasın diye ağaçları düşüncesizce söküveren idarelerin, belki de kağıt ya da mobilya üreticileriyle çıkar bağları vardır. Belki bir gün bizde de, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, her yere okaliptüs ağaçları dikilecek ve onar senelik kuşaklar halinde orman mahsulleri toplanabilecek; dolayısıyla kesintisiz bir kağıt üretim endüstrimiz olacaktır. (Hakikaten, Türkiye'deki kağıt üretimi ne durumdadır acaba şu son yıllarda, post-Seka döneminde?)

KİŞİSEL BİR KAĞIT MÜZESİ

Bu konuyla ilgili yakın zamanda elime geçen öteki kitapsa, Ian Sansom'ın, dijital yayıncılık tarafından ömrü tüketileceği iddia edilen kağıda bir mersiye olarak yazılmış *Paper: An Elegy* adlı çalışması. Fourth Estate tarafından yayımlanan çalışmasında kişisel bir döküm yapmış Sansom; kağıdın akıl edebildiği hangi alanlarda nasıl bir serüveni olduğunu tahvillerden biletlere, ambalajlardan kutu oyunlarına, kitaplardan defterlere, ressamların kullandığından yazarlarınkine, siyasi boyuttan kültürel boyuta incelemiş. Kağıt üzerinde kişisel bir kağıt müzesi olarak algılamak mümkün bu çalışmayı. Alain de Botton'u hatırlatan bir üsluba sahip, kültür araştırması ve güncel hayat sosyolojisi meraklılarını mutlu edecek bu kağıttan müze aynı zamanda internette de faaliyet gösteriyor: www.thepapermuseum.com. Tabii ticari boyutu olan, araştırmacısına katkı yapmamızı sağlayan siteden çok, kitabın bize gösterdikleri ve hatırlattıkları önemli.

Son yıllarda hayatımızın her alanını işgal eden kavramlar, nesneler ve durumlar hakkında düşünmeye, kendimizi sorgulamaya (bugünün insanları ve görüşlerinin ötesine geçerek, tarih boyunca ve geleceğe yönelik boyutları da kapsayan bir düşünme sürecine) girdiğimiz takdirde, modern koşulları durmadan uyarlayarak daha düzgün bir dünyaya dönüştürebiliriz çevremizi. Elimizde gerikazanım olanakları var, yeni teknolojileri geliştiriyoruz ve koşullarımızın aksayan yönlerini düzeltebiliyoruz. Hiçbir alanda sorunsuz olmadığımızı bilir ve belli zamanlarda sorunlarımız üzerine düşünmekten çekinmezsek, en koyu koşullarda bile ümidimizi yitirmeyiz belki de bu dünyadan, doğadan ve ağaçlarımızdan. ■

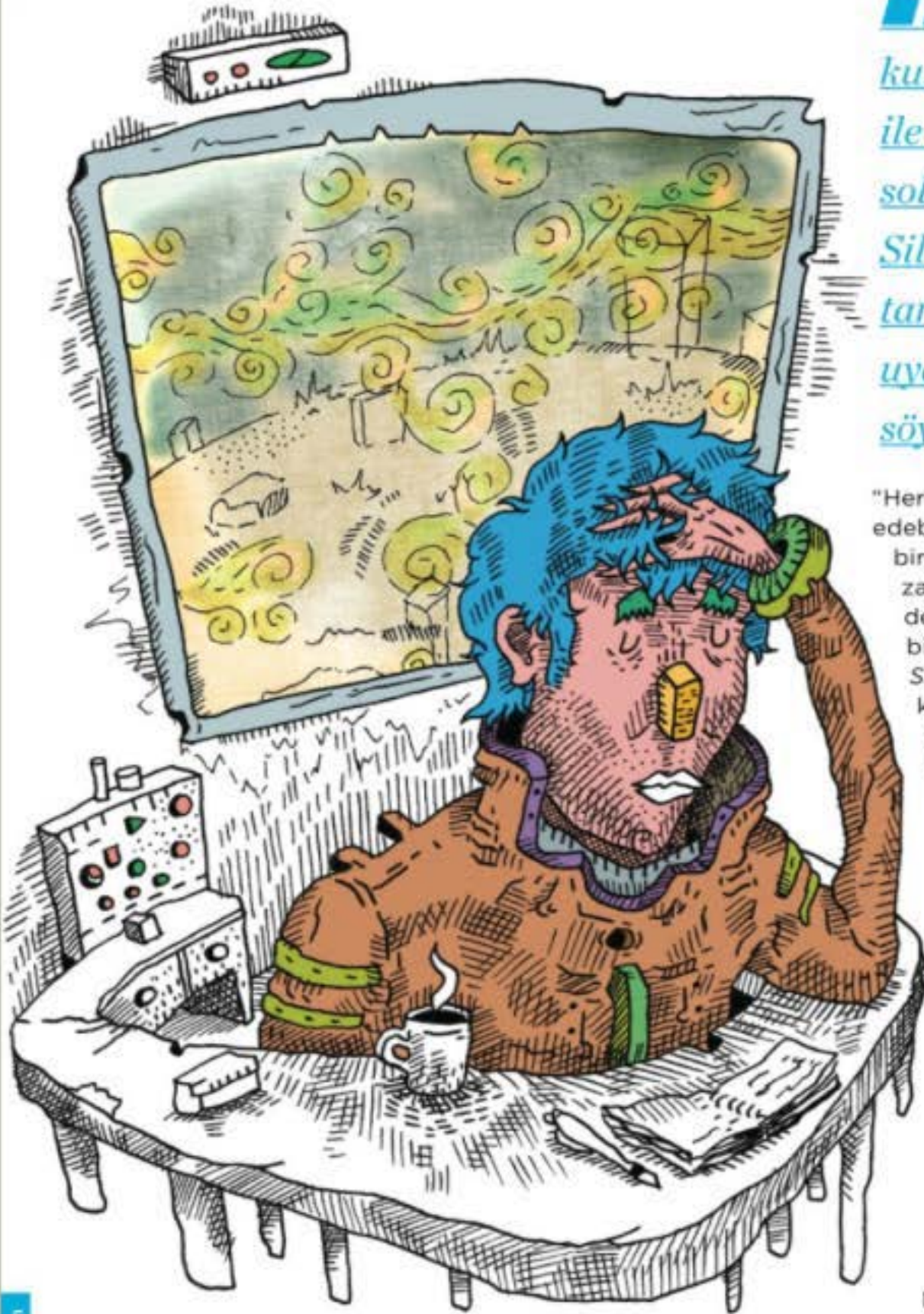
KARANLIK BİR TESADÜF: SİLO İÇİMİZDE YAŞIYOR!

“Yarattığı atmosfer, kurgusu, dili, akıcılığı ile kendini okutturan, soluk almadan okutturan Silo’nun Ridley Scott tarafından sinemaya uyarlandığını da söylemeden geçmeyeyim.

“Her kitabın kendi kaderi vardır.” Türk edebiyatının büyük yazarlarından birinden işittiğim bu sözü zaman zaman hatırlarım. Doğru söze ne denir? Kimi zaman çeviri kitaplar için bile böyle olabildiğini düşünürüm. İşte *Silo* da bana bu kaderi düşündüren kitaplardan biri. Hugh Howey’nin kaleme aldığı, dünyada ve özellikle Amerika’da çok sevilen, çok tartışılan *Wool Serisi*’nin ilk kitabının Türkçeye çevrilme tarihi öyle karanlık bir tesadüf ki, romanı ait olduğu tür olan bilimkurgu gibi okumayı imkansız kılıyor!

Silo, karanlık bir distopyanın adı. Başka bir deyişle, hikayemizin kahramanlarının yaşadığı post-apokaliptik dünyanın adı... Çok çok uzak bir gelecekte, dünya atmosferi kimyasal savaşlar ve çevre kirliliği yüzünden zehirli gazlarla kaplanmış durumda. İnsanlar yerin içinde -yeryüzünün derinliklerine doğru inen bir Silo’nun içinde- kurallar, yasaklar ve yalanlarla dolu bir hayat sürüyorlar. En-derin’de madenciler, mekanikçiler; onların

üzerinde çiftçiler; en-tepe’de ise Silo’nun yöneticileri ve tam orta katlarda da daha sonradan bu dünyayı esas yönetenlerin yaşadığını anladığımız

Neden, diye soran biri varsa eğer etrafta; en güçlü iktidar bile bu soruya dayanmıyor; yani düşüncenin ve özgürlük arzusunun önüne geçilemiyor.

IT bölümünde çalışanlar var. IT, yani bilgisayar sunucularının olduğu katlar, yani Silo'nun beyni...

Silo'nun en-tepesi yeryüzüyle sıfır noktasında. Ve yeryüzü buradan birkaç ekran aracılığıyla izleniyor. Manzara, yıkık dökük bir şehirden görünen parçalar; gri bir atmosfer, çorak topraklar ve yıllar içinde temizliğe giden Silo insanlarının cesetleri... Evet temizliğe gidenlerin cesetleri... Silo'nun içinde yaşayanlar için en büyük suç, dışarı çıkmak istemek ve bunu dile getirmek. Bu en büyük suça verilen en büyük ceza ise, dışarı çıkıp ekranları temizlemek ve zehirli atmosferin etkisiyle yirmi dakika içinde ölmek. Peki yirmi dakika içinde öleceğini bile bile bir insan Silo'dan neden çıkmak ister? Ya, bir insan onu cezalandıran bir yerin ekranlarını neden siler? Bu iki sorunun peşine düşen ilk kahramanımız, Silo'nun şerifi Holston. IT bölümünde çalışan karısının birtakım verilere ulaşması nedeniyle, kendi isteğiyle temizliğe gönderilmesinin ardından, karısının ve ulaştığı bilgilerin peşine düşüyor Holston. Ve dışarısının onlara yüzlerce yıldır anlatıldığı gibi olmayabileceğini fark ederek karısı gibi yine kendi isteğiyle temizliğe gidiyor. Kaderi zannettiğinin aksine karısınınkinden pek farklı olmuyor ama. O da çıkar çıkmaz bir heves ekranları temizliyor ve yirminci dakika içinde ölüyor. Holston'un yerine gelebilecek şef için Başkan ve şef yardımcısının en-derine yaptıkları yolculuk başlıyor sonra. Başkan'ın yolculuğu hem kendi yaşamıyla hem de Silo'nun hikayesiyle yüzleşmeye dönüşüyor kısa bir süre içinde. Ve bizi esas kahramanımız olan Juliette'e götürüyor.

En-dipte yaşan mekaniker Juliette, gönülsüzce de olsa, Holston'un yerine geçecektir. Ancak şefliği hem kısacık birkaç gün sürer hem de kendisini ne olduğunu anlayamadan temizliğe, yani ölüme gönderilirken bulur. Başkan ve şef yardımcısı gizemli bir şekilde öldürülmüş, IT bölümünün şefi kontrolü tamamen eline geçirmiştir. Ona göre Juliette de diğerleri gibi içinde bulunduğu dünyayı gereğinden fazla sorgulayan bir çapak, bir pisliktir, temizlik şarttır. Ancak Juliette'in kaderinde diğerlerinden farklı bir şey vardır. Ve bu farklılık, yaşadığı Silo'nun kaderini de etkileyecektir; hem de sonsuza kadar...

BİR SÜRE SONRA YIKILMAYA MAHKUM

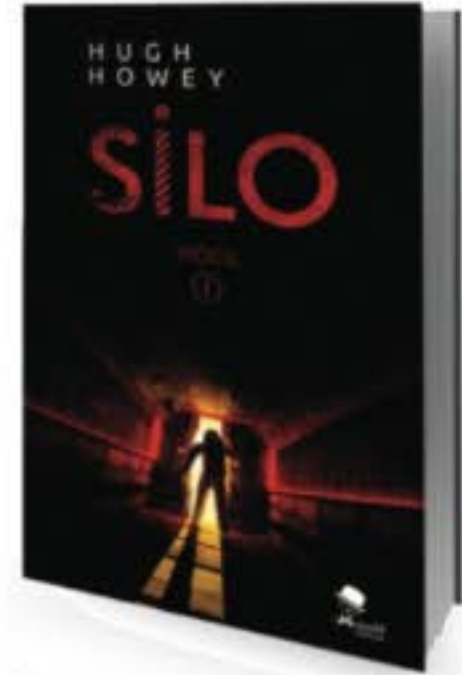
Hikayenin devamını açık ettiği sırlar nedeniyle fazla deşmeden devam edeyim. Son yirmi yılın en iyi bilimkurgu eserlerinden biri sayılıyor *Wool Serisi*. Otoriter ve baskıcı bir yönetim altında yaşayan insanları yönlendirme sanatını ele alırken, sistem dediğimiz şeyin insan aklının ürettiği sorularla nasıl pek çok yerinden çatlayıp bir süre sonra da yıkılmaya mahkum olduğunu ima ediyor hikayemiz. Neden, diye soran biri varsa eğer etrafta, en güçlü iktidar bile bu soruya dayanamıyor; yani düşüncenin ve özgürlük arzusunun önüne geçilemiyor. Neden, sorusunu silmeye çalışmak ise insan zihnini yok saymaktan geçiyor ancak ve yönetmek istediğiniz şey bir insan

topluluğu ise düşünen aklı yok etmeniz imkansızlaşıyor. Tabii bir de insanın içinden takvimlerle, hesaplarla, çekilişlerle sökülüp atılamayan, geleneklerle her zaman mücadele eden aşk duygusu, bu türden bütün sistemlerin kör noktasını oluşturuyor.

Silo, ne kadar karanlık bir dünyayı anlatıyor olsa da, felsefi temeli ile biraz önce de söylediğim gibi insan aklını, ruhunu, özgürlük ihtiyacını temel izlek olarak alan bir roman. Serinin bu ilk kitabında Howey, elbette ki kurduğu dünyanın bütün sırlarını ifşa etmiyor, okurun aklına takılan bütün soruları yanıtlamıyor. Serinin en zayıf noktası da bu kanımca. Okur için bir süre sonra soruların yanıtlarını merak etme duygusu, soruların öneminin önüne geçiyor. Kısacası bu anlamda felsefi temeli biraz havada kalıyor. Ancak serinin diğer kitaplarını okumadan bu tespitimde çok da ileri gitmek istemem doğrusu.

Wool Serisi'nin ilk kitabı *Silo*'nun Türkçeye çevrilme tarihi öyle karanlık bir tesadüf ki, romanı ait olduğu tür olan bilimkurgu gibi okumayı imkansız kılıyor!

Yarattığı atmosfer, kurgusu, dili, akıcılığı ile kendini okutturan, soluk almadan okutturan *Silo*'nun Ridley Scott tarafından sinemaya uyarlandığını da söylemeden geçmeyeyim. Romanın "gerçek" uyarlamasının ise bugünlerde tam da bizim içimizde yaşanıyor olduğu duygusu, baskıcı iktidarlara karşı mücadele veren toplumlara sesleniyor olması ise cabası! Kim bilir belki de bu kadar çok sevilip okunuyor olması da, işte bu "cabası" kısmıyla ilgili bir şeydir. ■

SILO:
WOOL SERİSİ 1

Hugh Howey

Monokl Yayınları

Çevirenler: Gökhan Sarı,

Mehmet Rasim Emirosmanoğlu

BEN HİÇ BURADA OLMADIM SEN BENİ HİÇ GÖRMEDİN

“Gerçek nedir”i mizahla, zeka ile harmanlayan bu romanı kaçırmayacağınızı umuyorum.

Bazen gitmek ve bir süre yaşamak istediğiniz uzak, başka bir yerin size böyle bir davet yollamasının nedeni nedir; basit düşünmeyi ilke edinmiş olanlar, çeşit çeşit “bahane” sayacaklardır: İklimi, tarihi dokusu, eğlence merkezi veya doğaya yakın olması yahut sakinliği yahut kültürel zenginliği vesaire vesaire. Biraz derin düşünmeyi ilke edinmiş olanlar ise ruhsal, politik açıklamalar ekleyeceklerdir cümlelerine: Kaçış için büyük bir sığınak veya isyanın başladığı nokta veya verdiği pozitif enerjinin yaratıcılığı körüklemesi vesaire vesaire. Dehşete sürükleyici bunca yalana inanarak yaşamayı kabullenmek gerçekten ciddi bir zeka seviyesi düşüklüğü gerektirir. Aptallığın yönetilmesi hakkında araştırmalar yapanlar beni doğrulayacaktır; o yüzden kimi yerleşimlerin ilgi odağı olmasını sağlamak için, yukarıda “vesaire” başlığı altında sıraladıkları öncelik tanıyan liderlere koltuk vaat edilir. Oysa liderlerin

isimleri, dikkati somut ekonomik sistemlerden başka yere çekmeye yarar; başka bir yerin size böyle bir davet yollamasının nedeni kabaca budur.

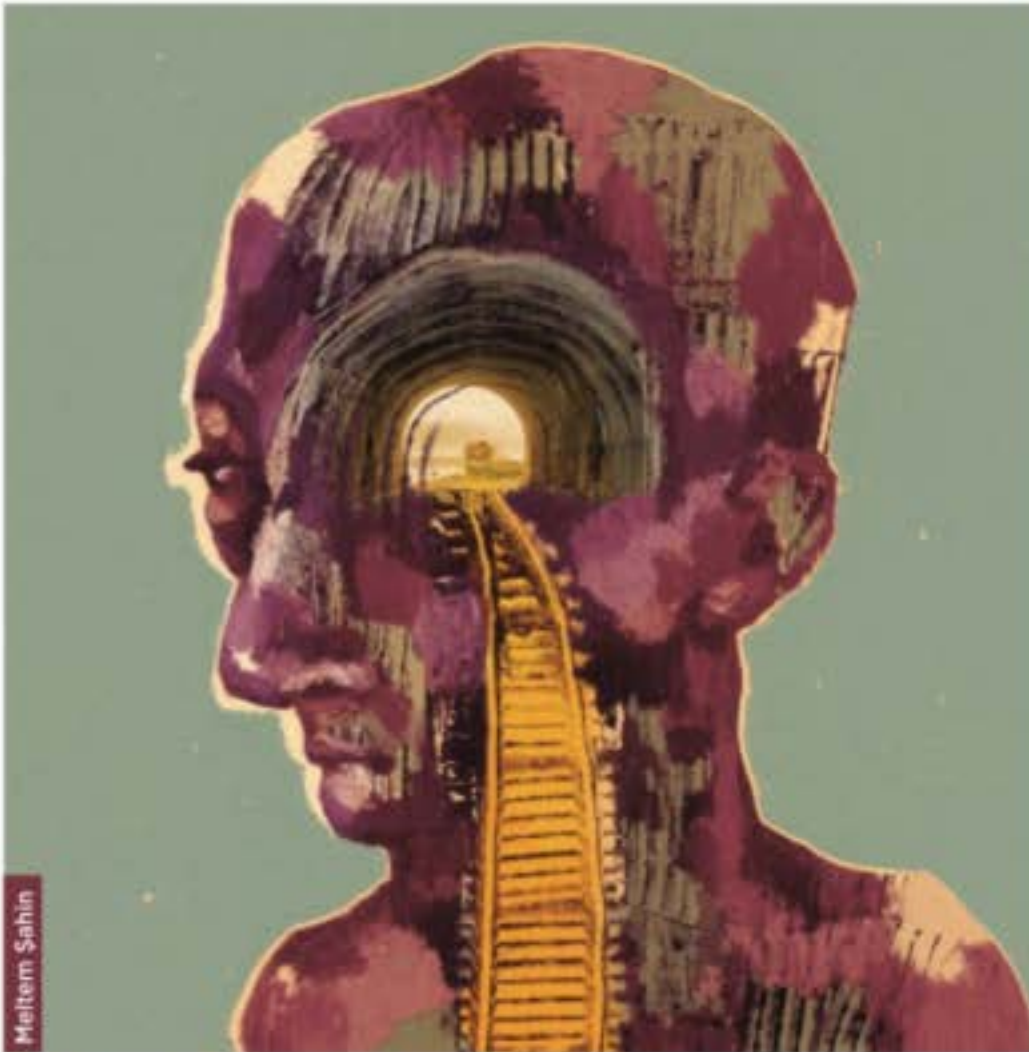
Bir diğer neden ise, hepimizi üzecek kadar çarpıcıdır: Gittiğimiz yer eğer yabancı bir ülke ise dilini bile bilmediğimiz bir coğrafyada o güne kadar size dayatılmış, giydirilmiş her şeyi reddedip “asıl yalan” a geçiş vizesini kolayca alabilirsiniz. Yaşadıkları halde ailenizin öldüğünü, doktor olduğunuz halde işsiz olduğunuzu ve arkeolojiyle ilgilendiğinizi, evliyen bekar olduğunuzu, faşistken sosyalist olduğunuzu söylediğinizde orada kimse sizi sorgulamaz, dediklerinizin doğruluğunu araştırmaz. İsminizi bile yeniden seçebilirsiniz. Böylesi yalanlara başvurmak için bir gerekçeye de ihtiyacınız yoktur; sadece canınız istediğindendir. Tesadüfen yalanınız ortaya çıkarsa da o an konuştuğunuz dile hâkim olamadığınızı,

ifade ederken hata yaptığınızı kekeler ve yanlış anlaşılardan dolayı bir özür diler, geçiştirirsiniz durumu.

Ortadaki bir oyun değildir; tam tersine size gelene kadar bu palavra düzenini kurmuş olanlarla bir ömür geçirmiş olmanın isyanıdır sahneye koyduğunuz. Anneniz annelik, babanız babalık, eşiniz eşlik, arkadaşınız arkadaşlık rolünü eksiksiz, kusursuz oynarken politikacılar mitinglerde/parlamentoda, sanatçılar sempozyumlarda/galerilerde bu tiyatrunun daha da büyüğünü sergilemektedir. Hele şairler, bu iğrenç kumpanyanın önde gidenleri! Utanmadan kendi yalanlarına kendileri de inanmışlar ve hayal dünyasından adeta yeni bir dünyevi din yaratmışlardır. Yandaş, mürit olarak da halkla sınırlı kalmayıp taşı, toprağı, gökyüzünü de cemaatlerine katmayı ihmal etmemişlerse sizin de diğer karakteriniz uyanır.

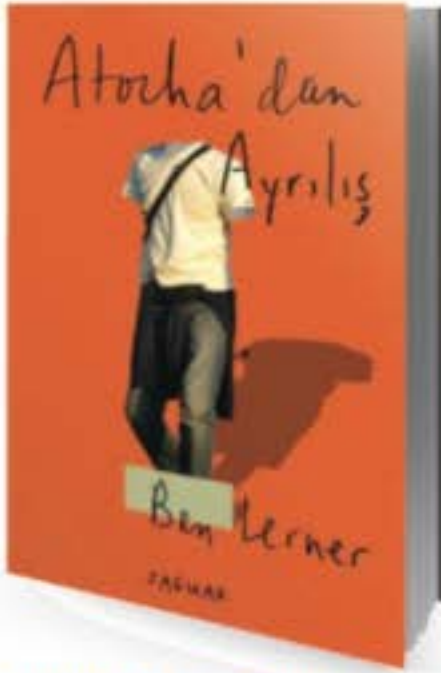
HEPİMİZİN EN AĞIR SORUNLARINDAN

“Bir şair olduğuma göre elbette sahtekârdım, çünkü şiirin kendi anakronizminden ve marjinalliğinden paçayı kurtarması başka pratiklere nazaran çok daha imkânsızdı ve bu yüzden şiir kendi mantık dışılığına yönelik, adeta kötü niyetimi iyi niyete yoran bir tür onay

Meltem Şahin

“Bir şair olduğuma göre elbette sahtekârdım.”

ATOCHA'DAN AYRILIŞ

Ben Lerner

Jaguar Kitap

Çeviren: Hakan Toker

oluşturmuştu." Alıntı, Ben Lerner'in *Atocha'dan Ayrılış* adlı romanından. Eserin otobiyografik göndermelerle dolu olduğunu kahramanıyla benzer bir hayatı sürdürdüğünden anlayabildiğimi belirtmeliyim. Ama "yalancılık mı/ sahteleşme mi" tam ayırdına varamadığım, varamadığım, varmak da istemediğim çatışmalar(in)da dönüp dolaşıp sırrına vâkıf olma mücadelesi verdiğim çentik şu: Ortega y Gasset. Özetlenmiş internet ansiklopedisi Vikipedi'ye göre, "ne söylendiği

kadar nasıl söylendiğine de dikkat eden" bir metafizik profesörü ve kültür adamı olan Gasset, yine aynı kaynağa göre "insan her an, bulunduğu her yerde var oluşunu yeniden yaratır (y.n.: yenilemez)" diye üsteler; Ben Lerner ise, romanın sonlarına doğru filozoftan şunu not düşecektir: "Konuşarak, düşünerek, şeylerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışırız ve bu bizi onları kötüleştirmeye, bozmaya, şematize etmeye zorlar."

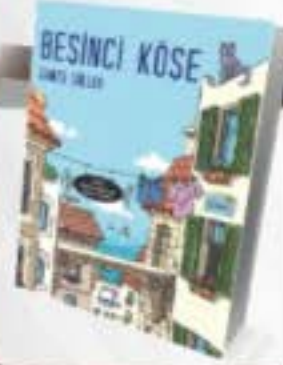
Gittiğimiz yer eğer yabancı bir ülke ise dilini bile bilmediğimiz bir coğrafyada o güne kadar size dayatılmış, giydirilmiş her şeyi reddedip "asıl yalan"a geçiş vizesini kolayca alabilirsiniz.

Amerikalı genç bir şairin İspanya'dan kazandığı şiir bursuyla Avrupa'ya gelmesi, hem dil öğrenip hem de uyuşturucu, aşk, mitomani üçgeninde göstergelerin bulanıklığı, gerçekliğiyle savaşması romanın temel izleğini oluşturuyor. Hakan Toker'in usta işi çevirisi, yazarın rahat anlatımı sayesinde hepimizin en ağır sorunlarından olan "gerçek nedir"i mizahla, zeka ile harmanlayan bu romanı kaçırmayacağınızı umuyorum. Ya da Ben Lerner gibi duyduğu ama tam da anlayamadığı yabancı dil ironisi ile yazarsam: Kaçırmayacağınızı umuyorum ya da kaçırdığınızı ummadığım bir roman ya da umarım kaçırılan bir romancı değildir ya da ona benzer bir şey dedi. ■

SU ÇAY DEMLENİNCEYE KADAR

BAHRİ VARDARLILAR

BESİNCİ KÖŞE

GAMZE GÜLLER

"İKİ HİKAYE"

DYORAC SATOSU
IGOR STIKS

HALGATO

"ÇİÇEKLER KİMIN İÇİN ACIYOR"
FERİ LAİNSCEK

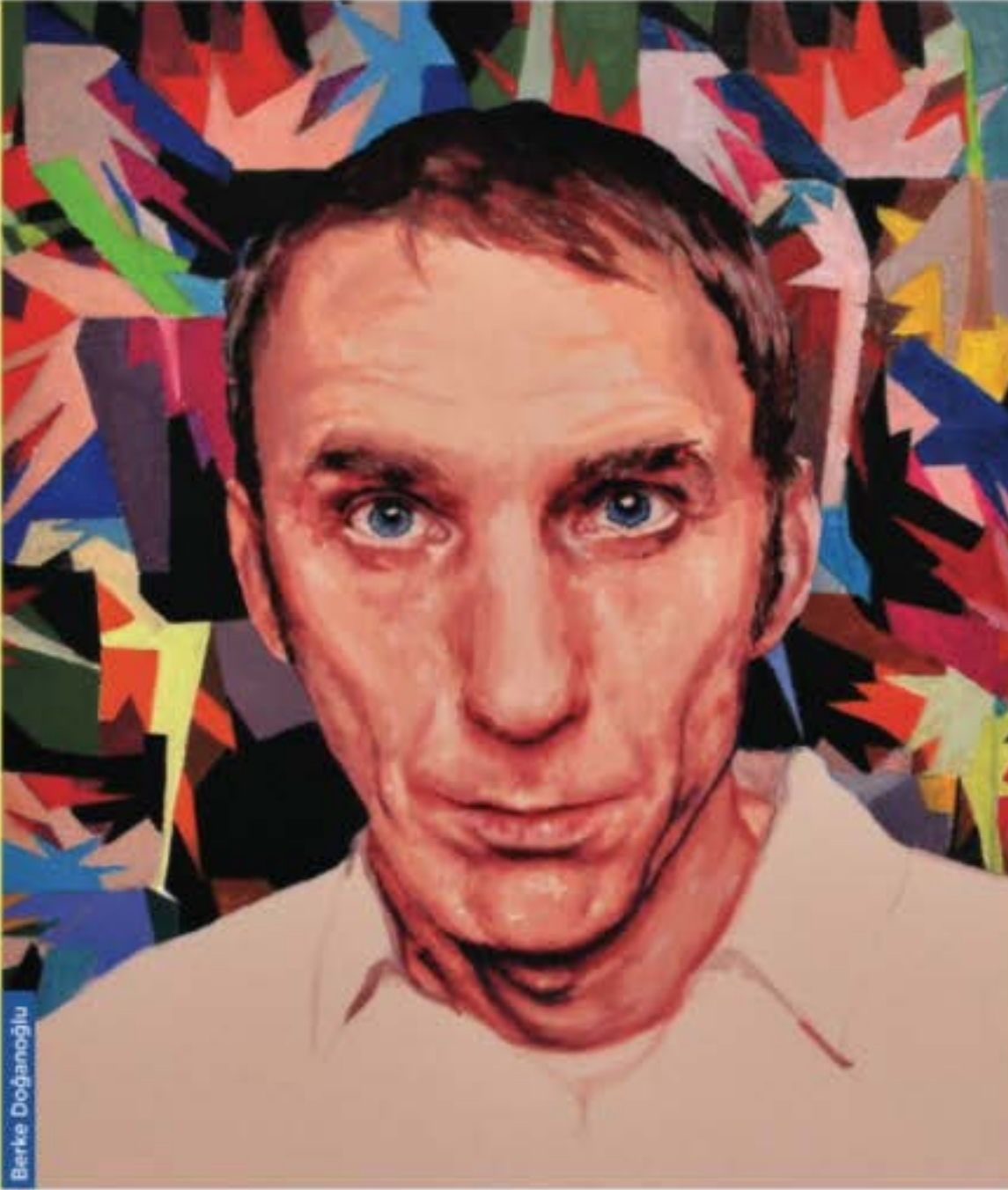
SEVİSME

SABRİ GÜRSES

“İYİ YAZIN, HER ZAMAN KOLAY OKUNAN OLMAYABİLİR”

“Semsie, toplumun ve tıbbın akıl hastalarını nasıl gördüğüne dair acı bir anlatı.

Berke Doğanoglu

İngiliz edebiyatının önemli isimlerinden Will Self'in Semsieyi biçimsel tercihleriyle okumanın zorluklarını bir kat daha arttırıyor.

Romanda modernist çıkışın bir tür “poke,” dürtme eylemi olduğu söylenebilir. O ana kadar okur rahat koltuğunda içeceğini yudumlarlarken -çok da çaba sarf etmeden- yazarın onun için gözlemlediği ve aktardığı her şeyi, yine yazarın belirlediği bir biçimsel formatta (bir varmış bir yokmuş formatından nitel olarak pek de

farklı olmayan) keyifle okur. Eğer biraz çaba sarf etmesi gerekirse, bu, olay akışının hangi yöne doğru ilerleyeceğine veya katilin kim olduğuna yönelik tahminlerden daha fazlasını gerektirmez.

Modernist romancı bu okuma deneyimini kökten bir şekilde değiştirir. Okuru, Facebook'ta birlikte oyun oynama çağırısı yapar gibi dürtür: “Yok öyle tembel tembel trenin penceresinden akıp giden manzarayı izler gibi okumak, sen de katıl bu sürece, biraz kafa patlat, çözmeye çalış!” Bu aynı zamanda yazarın anlattığı gerçeklik ile okur arasındaki mesafeyi daraltma, okurun bilinci ile öznenin bilincini mümkün olduğunca dolayimsız karşılaştırma girişimidir. Arada bir yazar yoktur da doğrudan roman kişileri ile yüz yüzedir. Bir başkasının fenomenolojik deneyimine tanıklık etmek gibidir süreç.

Böylece modernist roman, sadece roman evreninde değil, okur kitlesinde de yeni bir sınıf yaratır. Roman okumak salt hoşça vakit geçirmenin ötesinde, düşünsel bir etkinlik haline gelmeye başlar. Ancak okur kitlesinin büyük çoğunluğu için (elbette romancıların çoğunluğu için de) roman hâlâ kolayca okunan, sindirilen, yazarın okur için her ayrıntıyı türlü süsler ve sözcük oyunları ile bezeyerek aktardığı

bir tür olarak algılandığından, bu tür romanlar anlaşılmaz, tatsız, okunmaz, kötü metinler olarak etiketlenir. Okurun da kendi içinde bir evrim ve eğitim sürecinden geçerek bu metinlerle buluşabilir düzeye çıkması gerekir; aksi takdirde buluşma, ilk birkaç sayfa içerisinde yoğun mutsuzlukla sonuçlanır.

Metinle gürüşmekten, anlatının sırrını bileğinizin ve beyninizin gücüyle söke söke çözmekten keyif alanlardansanız size meydan okuyan bir metin var karşınızda.

İngiliz edebiyatının, metinleri ile ayrıksı ama pratiği ile düzenin merkezinde de yer almaktan imtina etmeyen, önemli isimlerinden Will Self'in *Şemsiye*'si biçimsel tercihleriyle de okuma sürecinin zorluklarını bir kat daha artırıyor. Öncelikle metinde bölümler bulunmuyor, zaman düzeni yok; bir cümle içinde bir zamandan başka bir zamana, bir bilinçten başka bir bilinç, düşünceden kabus, hayale geçilebiliyor. Metin farklı zamanların ve bilinçlerin dikiş yerleriyle örülüyor. Bu durumda hemen bir kâğıt kalem edinip "kim kimdir"i not alarak okumaya devam etmek gerekiyor, çok güçlü bir hafızaya sahip değilseniz başka türlü ilerlemeniz mümkün olmayabilir.

Roman 20. yüzyılda üç değişik zamanda geçiyor: 1. Dünya Savaşı yılları, 1970'lerin başı ve bugün. Emekli psikiyatrist Zack Busner (Will Self'in alter ego'su gibi başka romanlarında da mevcut kahramanımız), Londra'daki Alexandra Palace'da bulunan devasa Friern Hastanesi'ndeki günlerini anımsamaktadır. Hastalardan birisi 1918 yılında *encephalitis lethargica* teşhisiyle hastaneye yatırılmış ve o günden beridir de hastanede olan yaşlı bir kadın, Audrey Death'tir. Yarı

katatonik durumda, düzgün konuşamayan, tikleri olan bir hasta, doktorun deyişyle "uyuyan güzel"dir. Doktorun anımsama süreci ile paralel ve iç içe geçmiş olarak, Audrey'in çocukluğundan hastalandığı döneme kadar olan anıları devreye girer; bu romanın ikinci ana izleğidir. Audrey'in savaşa katılacak olan hassas kardeşi Stanley ile devlet bürokrasisinde yükselecek olan ağabeyi Albert'in

maceraları da bu izleğin bir parçasıdır. Son olarak da doktorun deneyimlediği haliyle bugünün (2010) Londra'sında, hastaneden lüks bir konut kompleksine çevrilmiş bulunan Friern'e doğru çıktığı bir yolculuk bu "puzzle"ın içine eklenir.

Doktor, Audrey'in ve benzer durumdaki diğer hastaların koşullarını sorgular, hastane yönetiminin tüm ilgisizliğine rağmen onları ayrı bir koğuşa toplayarak L-DOPA denen ilaçla tedavi denemesine girişir. (Bu noktada Will Self'in esin kaynağının Oliver Sacks'ın gerçek yaşam deneyiminden kitaplaştırdığı *Uyanışlar* olduğunu belirtelim. Ayrıca kendi aile tarihiyle de önemli benzerlikler bulunuyor.) Bu tedavi süreci önce başarılı olacaktır. Ama Busner'in hayatı doktorluktan ibaret değildir, işinin özel yaşamını da kaplamasından şikayetçi bir karısı ve iki çocuğu ilgi ve alaka beklemektedirler... Buraya kadar yaptığımız kısa özet ise, sizi aldatmasın, romanda bu tür düz bir anlatı bulamayacaksınız.

ŞEMSIYE ŞEKLİNDE BİR BOŞLUK

Will Self, *Ulysses* ile kıyaslanan bu romanı ile 2012 Man Booker'da kısa listeye kalır. Ancak jüri tercihinin "okunabilirlik" yönünde kullanır. Yani bir anlamda okur çoğunluğunun beklentileri ödülün sonucunu belirler. Roman Joyce'tan bir alıntı ile başlar: "İnsan kardeşini şemsiye kadar kolay unuttur." Metinde ara ara değişik biçimlerde rastlayacağımız şemsiyeyle (bir iğnenin kod adı, Ay'a inen aracın bir aksamına benzetiş vs) "sahiplik ilişkisi kurulamaz. Bir şekilde ele geçer, kısa süreliğine işe yarar, sonra insana yük ve ıstırap olup nihayetinde de kaybolur. İnsan kayboluşunu da hatırlamadığı için geriye şemsiye şeklinde bir boşluk kalır."

Şemsiye toplumun ve tıbbın akıl hastalarını nasıl gördüğüne dair acı bir anlatı. Ayrıca İngiliz toplumundaki sınıf yapısı, geçen yüzyılda o toplumun dönüşümü, savaşın korkunçluğu, teknoloji ve oynadığı rol üzerine epik bir destan. Metinde İngiliz özelliklerine çok fazla gönderme olduğu, yoğun argo kullanıldığı anlaşılıyor. Tüm bunlar Will Self'in seçtiği anlatı biçimiyle birleştğinde metnin okunmasını İngilizcede bile çok güç hale getiriyordur. Çevirmen Sıla Okur bazı noktalarda Can Yücel yaklaşımı benimsemiş, bazı detayları birebir çevirmektense Türkçe karşılıklar bulmuş, hiç sıırtmıyor. Yerinde ve doğru seçimlerle, zor bir kitabı neredeyse Türkçe yazılmış gibi çevirmiş. Kutlamak gerekiyor.

Bu kitabı okumak isteyenlere, bir başka akıl hastanesi romanı yazarı Ken Kesey'in bir sözünü anımsatalım: "İyi yazın, her zaman kolay okunan olmayabilir." Metinle gürüşmekten, anlatının sırrını bileğinizin ve beyninizin gücüyle söke söke çözmekten keyif alanlardansanız size meydan okuyan bir metin var karşınızda. "Yok kardeşim ben uğraşamam öyle işlerle, yazar anlatsın masal gibi, ben de huşu içinde okuyayım," diyorsanız, aman diyeyim, yanına yaklaşmayınız. ■

ŞEMSIYE

Will Self

Sel Yayıncılık

Çeviren: Sıla Okur

İÇLER ACISI ZAFER TURU

Mert Tugen

Irak savaşından eve geliyor, hem kendini hem de Bravo Mangası'nı bekleyen farklı güçlüklerle ve sorunlarla karşılaşılıyor, sonra da hep birlikte Irak'a geri dönüyorlar. Kimine göre de modern çağın *Madde 22'si* ya da *Mezbaha No. Beş'i*... Joseph Heller'in *Madde 22'si* ile olan benzerlik daha bariz ama dönemler de farklı, yazarların hiciv hedefleri de. Heller, bürokrasiyi hedef almıştı; Fountain'ın hedefinde ise, tanıtım dediğimiz şey yer alıyor. Daha doğrusu, onu tanımladığını sandığı her şeyle ABD: Noel, Amerikan futbolu, tıkmak, TV, Hollywood, Destiny's Child'ın dahil olduğu bir şov... Vietnam'da çarpışmış romancı Karl Marlantes'in dediği gibi, hakikaten de Irak savaşının *Madde 22'sidir* belki, "Amerikalıların savaşı gözleme yöntemi" üzerine bir kitap.

Ben Fountain, kısaca, Irak'taki kısa bir çarpışmanın ardından kendilerini kahraman olmuş bulan sekiz genç askerin 2004'te Beyaz Saray'da başlayıp Texas Stadyumu'nda biten Zafer Turu'nun son gününün son saatlerini anlatıyor. Biz onlarla otelden gelirlerken tanışıyoruz. Belki en iyisi, kitabın tanıtımından şu özet parçayı ödünç almak: "Hepsi üç dakika sürdü. Irak'ta pusuya düşürülen Bravo takımı düşmanı bozguna uğratmayı başardı ve her şey Fox TV kameraları tarafından saniye saniye görüntülendi. Sadece saatler sonra birer Youtube fenomeni oldu Billy Lynn ve silah arkadaşları. Uzaktaki savaşın kapılarına gelmesinden korkan

-ve bundan korktukları için utanan- büyük ve kudretli Amerikan ulusunun kahramanlarıydı artık onlar. Bu durumda Bush yönetiminin onları yuvalarına geri getirip ülke çapında bir "Zafer Turu"na çıkarmasından doğal ne olabilirdi ki?"

Sonuçta Texas Stadyumu'ndalardır işte, Dallas Cowboys'un kalesi... Vaktiyle pek görkemliyken yavaş yavaş harabeye dönüşen dev Texas Stadyumu'nda, yüzlerce spotun altında, binlerce kişinin karşısında. "Uyumsuz fayansları yan yana koymuşlar, çatı olmuş. Ağır bir şey, orta yaş göbeği gibi; insanın aklına löp löp göbekler, lapa gibi prostatlar geliyor, karaya oturmuş balina sanki." İnsana Bravo Mangası, büyüklerine karşı yeterince saygılı değilmiş gibi geliyor. Değiller zaten.

"Onlar bizi öldürmeden önce, bizi güvenli bir yere götür. Bizi savaşa geri götür."

"Bence kitap için en iyi tarif cümlesi Colin Firth'ten gelmiş: 'Bu kitap beni darmadağın etti.'"

Ben Fountain'ın kitabı *Bana Kahraman Olduğum Söylendi*, Bravo Mangası'nın, Irak'taki bir kahramanlık olayının ardından çıkarıldıkları Zafer Turu'nun son gününü anlatıyor. Aslında teknik olarak Bravo Mangası diye bir şey yok, Fox TV onları bu adla vaftiz etmiş...

Bana Kahraman Olduğum Söylendi kimine göre tersine dönmüş bir *Odyseia*; kahramanımız Billy Lynn,

Bana Kahraman Olduğum Söylendi, "Amerikalıların savaşı gözleme yöntemi" üzerine bir kitap.

Ev sahipleri, takımın sahibi olan Norman Oglesby, ya da Norm. Gerçi Beyoncé ve Destiny's Child'ın umurunda değiller ama ponpon kızlar biraz daha ilgili. Her şeye kadir Norm'un temsil ettiği zenginler ise onlardan icazet almak, kefaret koparmak istiyor. Doğru değil mi, çocuklar, mesele petrol değil demokrasi? Bizi nasıl da kurtardınız ama... Yapımcı Albert'in temsil ettiği Hollywood ise, işin kaymağını koparma peşinde. Ancak, burada da bir Madde 22 durumu söz konusu: Yapımcılar, bir yıldız işe karışmadan filmle ilgilenmiyor, yıldızlar ise karşılarında bir yapımcı olmadan Bravo'nun filmine parmak ucuyla bile dokunmayacak. Dallas Cowboys oyuncularına gelince, dehşet vericiler. "Kocamanlar. Yeni bir nesil olabilirler." Ya da başka bir çağa aittirler.

"KAHROLASI LİBERAL"

Hepsi yirmilik dedik ama asıl karakterimizin, kitaba özgün adını veren Billy Lynn'in yaşı on dokuz. İşleri zor: kafein, içki ya da savaşmış insan görme heyecanıyla kafayı bulmuş minnettar vatandaş gruplarıyla tanışıyorlar. Zafer Turu'nda hep olduğu gibi bu vatandaşlar onlara teşekkür edecek, nutuk çekecek, canlarından bezdirecekler. Ama kuyruklarında medya ile bu turu tamamlamak gerek, çünkü halkın savaş taraftarlığı tavsamış. Başkan Bush'un da onların desteğine ihtiyacı var. Billy'nin işi herkesinkinden zor. Hem çarpışma sırasında kahramanlığıyla dikkati çekmiş hem de bu kısacık çarpışmada en iyi arkadaşı Shroom'u kaybetmiş. Bunlar yetmiyormuş gibi herkesin gözü de en çok onun üstünde çünkü Billy, Texaslı. Gerçi daha önce stadyuma adım atmamış ama "sadece yüz otuz kilometre batıdaki Stovall'da büyümüş." Texaslılar bu genç hemşerilerine hayranlar, çünkü herkese bir Texaslının ne kadar

**BANA KAHRAMAN
OLDUĞUM SÖYLENDİ**

Ben Fountain

Domingo

Çeviren: Figen Bingöl

Kahramanımız Billy Lynn, Irak savaşından eve geliyor.

yiğit olduğunu göstermiş. "Bir doyma noktası var mı acaba, diye merak ediyor Billy; memleket rüyasını sonunda paramparça etmeye yetecek bir ölü sayısı?" Kitabın iki geri dönüşünden birinde, evine gittiğinde ablası Irak'a dönmemesini istiyor. İyi adamlar var, onu arabayla alıp bir süre saklayabilirler. Avukatlar var, başına da bir iş gelmeyecek. Peki ama Bravo ne olacak? Kitap boyunca tek bir kişiymiş gibi sözü edilen Bravo...

Yiyorlar içiyorlar, devre arasındaki şovda onlara da iş düştü diye ödleri patlıyor. Neyse ki başlarında Dime var, gözü şahin gibi hep onların üstünde olan çavuşları. Afganistan'dan Mor Kalp madalyalı, Bronz Yıldızlı. Diğer çavuşlar arasındaki adı, "Kahrolası Liberal." Hayattaki tek gerçeklikleri birbirlerinden ibaret. Zafer Turu Amerika'sı onları büsbütün korkutuyor, burada ne işleri olduğunu anlamıyorlar. Albert onlara filmde Hilary Swank'ın Billy ile Dime'in birleştirilmiş karakterini oynayabileceğini söylüyor. Norm onları üç kuruşa razı etmeye çalışıyor. Bir ara Crack, kendilerine tahsis edilmiş limuzinin şoförüne, "Onlar bizi öldürmeden önce," diyor, "bizi güvenli bir yere götür. Bizi savaşa geri götür." Biz ise savaşa çok kısa bir an konuk oluyoruz. Geri kalanı, mukaddes vatan toprağında...

Ben Fountain çok ödüllü ve Ulusal Kitap ödülü finalist *Bana Kahraman Olduğum Söylendi*'yi, kısa hikayelerden oluşan ilk kitabı *Brief Encounters With Che Guevara*'dan altı yıl sonra yayımladı. Elden bırakılmayan türde, çok övgü almış bir kitap. Figen Bingöl'ün çevirisi çok başarılı. Bence kitap için en iyi tarif cümlesi ise Colin Firth'ten gelmiş: "Bu kitap beni darmadağın etti." ■

İKİ DENEY, AYNI SONUÇ

**“ Mario Giordano’nun
Deney adlı romanı da, Todd
Strasser’in Dalga romanı
gibi gerçek bir deneyin
hikayesine dayanıyor**

"Naziler her tarafta insanları katlederken, Almanlar nasıl bir kenara çekilip oturabildiler ve sonra da haberleri olmadığını söyleyebildiler? Bunu nasıl yaptılar?" Bu sorular, tarih dersinde İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla Naziler işlenirken, o dönemde neler yaşandığını öğrenen bir lise öğrencisinin sorduğu sorular... Haksız değil elbette. Cevaplaması kolay olmayan bu sorulara, öğretmeni şöyle karşılık veriyor: "Size bütün söyleyebileceğim, Nazilerin çok organize olduğu ve onlardan çok korkulduğu. Alman nüfusunun geri kalanının [bütün Almanlar Nazi değildi elbette] davranışı anlaşılır gibi değil - neden durdurmaya çalışmadılar, nasıl olup da bilmediklerini söylediler? Bunların yanıtlarını bilmiyoruz."

California'daki bir lisede tarih öğretmenliği yapan Ben Ross, Nazi Almanyası dönemiyle ilgili öğrencilerinin sorduğu bazı sorulara yanıt vermekte güçlük çeker. Daha doğrusu, verdiği cevaplarla öğrencilerini ikna edemez; evet, Nazilerin yaptıkları bir gerçek olarak ortada durmaktadır ama mantık dışı görünmektedir öğrencilerin gözünde. Bunun üzerine Ben Ross, birkaç gün sonra bir deneye girer. Öncelikle tahtaya "DİSİPLİN ARACILIĞIYLA GÜÇ" yazarak sıkı bir disiplin uygulaması başlatır sınıfta, disiplinin güç yaratacağını kanıtlayacağını söyler; öğrencilerin oturushlarına el atar mesela, bir öğrenciyi yanına çağırıp nasıl oturması gerektiğini öğretir: "Herkesin, Robert'in bacaklarının ne kadar

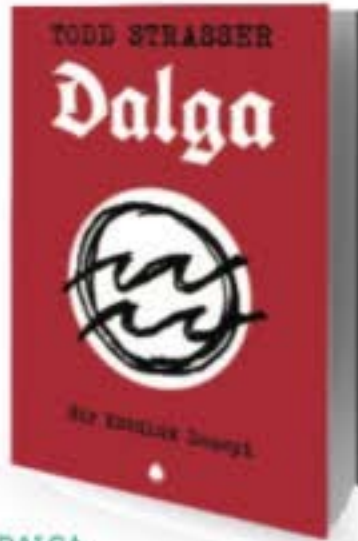

Amaçlar farklı olsa da, benzer bir şekilde planlanandao daha erken bitirmek zorunda kalmış iki deneyin hikayesini anlatıyor Dalga ve Deney romanları.

Kaan Bağcı

paralel olduğunu görmesini istiyorum. Ayak bileklerini sabitlemiş, dizleri doksan dereceyle bükülmüş. Bakın, omurgası ne kadar düz. Başı yukarıda, çenesi içeride. Çok güzel Robert.' Sınıfın budalası Robert, başını kaldırıp öğretmenine baktı ve hafifçe gülümsedi. Sonra dimdik oturmaya devam etti. Sınıfta diğer çocuklar onun gibi yapmaya çalıştılar."

Giderek daha da otoriterleşen Ben Ross, bir süre sonra sınıftaki öğrencilerinin -ilginç bir şekilde- son derece itaatkar davranmaya başladıklarını fark eder; deneye devam eder, talimatlarını sürdürür, "emirleri bir öğretmenden çok, bir eğitim çavuşu gibi

DALGA
Todd Strasser
April Yayıncılık
Çeviren: Dilek Berilgen Cenkçiler

DENEY
Mario Giordano
Sel Yayıncılık
Çeviren: Regaip Minareci

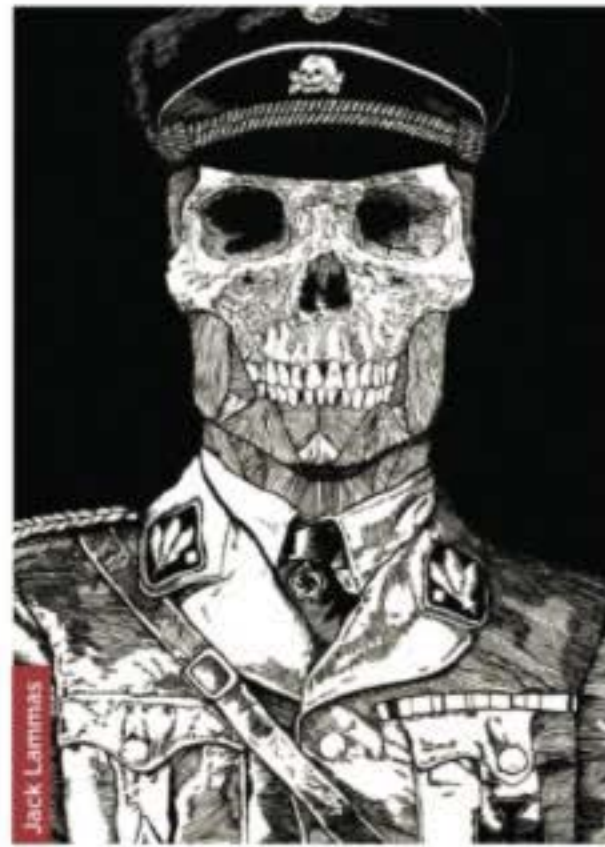
veriyor"dur artık. Bir şekilde bu atmosferden, sınıftaki "enerji"den etkilenen öğrenciler, ders dışında da bu disiplini uygulamaya yönelirler. Öğrencilerin "heves"i her geçen gün artar; ilerleyen günlerde bu "akım" bir isme ve işarete de (Dalga) kavuşur, üyeler birbirlerine özel bir selam vermeye başlar, sloganlar hep birlikte coşkuyla tekrarlanmaktadır: "Disiplin Aracılığıyla Güç, Toplum Aracılığıyla Güç, Eylem Aracılığıyla Güç." Lise öğrencilerindeki bu hareketlilik ("Dalga olarak, iyi yağlanmış bir makine gibi birlikte hareket etmelisiniz"), bir süre sonra elbette "istenmeyen" olaylara da neden olacaktır; Ben Ross, bir canavar yaratmıştır adeta...

İnsanın içindeki kötücül karakteri açığa çıkaran deneylerin hikayesi...

Todd Strasser'ın *Dalga* isimli romanındaki bu hikaye, aslında gerçek bir olaya dayanıyor. 1967 yılında, California'daki bir lisede Karşılaştırmalı Dünya Tarihi dersi veren Ron Jones, gerçekten de böyle bir "deney" yapıyor. Amacı, Nazi Almanyası'ndaki atmosferi, öğrencilerine "uygulamalı" bir şekilde anlatmak; onlara -kelimenin diğer anlamıyla- bir "ders" vermek... Ancak haftası dolmadan, deneyi daha beşinci gününde sona erdirir; bitirmek zorunda kalır çünkü öğrencilerin bu akıma sadakati onun kontrolü dışına çıkmaya başlamıştır... Bu kadar kısa bir süre içinde işlerin kontrolden çıkması gerçekçi gelmemiş olabilir. Hatta bu durum liseli gençlerin heyecanına verilebilir, gençlerin "oyun"u biraz fazlaca ciddiye aldıkları söylenebilir ama benzer bir deney koca koca adamlarla yapıldığında da sonuç değişmemiş...

OTORİTE-İTAAT

Mario Giordano'nun *Deney* adlı romanı da, Todd Strasser'ın *Dalga* romanı gibi gerçek bir deneyin hikayesine dayanıyor. "Denekler Aranıyor" başlıklı

"Naziler her tarafta insanları katfederken, Almanlar nasıl bir kenara çekilip oturabildiler ve sonra da haberleri söyleyebildiler? Bunu nasıl yaptılar?"

bir ilan yayımlanır gazetede; sosyal bilimler alanında yapılacak "hapishanede yaşam" konulu bir deney için on dört günlerini, sahte bir hapishanede gardiyan ya da mahkum olarak geçirmeye hazır yirmi erkek aranıyor. Deney sonuçları, hapishanelerdeki insan ilişkileriyle ilgili araştırmalarda değerlendirilecektir. İlane başvurup seçilen bir grup sıradan insan, yaratılan bir hapishane simülasyonunda mahkum ve gardiyan olarak ikiye ayrılır, ancak çok kısa bir süre içinde kendilerini rollerine öylesine kaptırırlar ki, "mahkumlar" firar etmenin yollarını aramaya, "gardiyanlar" ise sükuneti sağlamak adına şiddete başvurmaya başlar. Deney ölümcül bir gerçeğe dönüşür...

Bu sefer bir üniversitenin deneyi söz konusunu olan: 1972 yılında Stanford Üniversitesi'nde hapishanenin insan psikolojisine etkisini araştırmak için gerçekleştirilen ama kontrolden çıkarak altıncı gününde bitirmek zorunda kalan Zimbardo Deneyi'nden esinlenerek yazılmış *Deney*. Görüldüğü gibi, amaçlar farklı olsa da, benzer bir şekilde planlanandan daha erken bitirmek zorunda kalmış iki deneyin hikayesini anlatıyor *Dalga* ve *Deney* romanları. Otorite-itaat ekseninde, kısaca, insanın içindeki kötücül karakteri açığa çıkaran deneyler (burada Milgram Deneyi'ni de hatırlatabiliriz)...

İki kitabı karşılaştırdığımızda ise, *Deney* romanının bir adım daha önde olduğunu söyleyebiliriz. Evet *Dalga* akımında belki her şey inanılmayacak derecede çabuk olup bitiyor ama bu gerçek olayı romanlaştırırken yine de "aceleci" davranılmayabilirdi. *Deney* romanındaki gibi işin psikolojisi biraz daha irdelenebilir, karakterler biraz daha derinleştirilebilirdi. Bunun sebebini *Dalga* romanının bir genç-yetişkin romanı olmasına mı bağlamalıyız? Kitabın Türkçe baskısının herhangi bir yerinde özellikle belirtilmemiş ama Todd Strasser'ın romanı, birçok yabancı kaynaklarda bir gençlik edebiyatı eseri olarak geçiyor (üstelik zamanında, çocuk ve gençlik edebiyatı dalında bir ödül almış). Ya da bunu, kitabın 1981 tarihli olmasına da bağlayabiliriz; ne de olsa artık günümüzün gençlik edebiyatı örnekleri, birçok yönüyle kimi yetişkin romanlarının çok ötesine geçmiş durumda... ■

YA İÇİNDESİNDİR KIŞLANIN YA DIŞINDA...

“ Paolo Giordano, insanlık sürdükçe güncelliğini yitirmeyecek bir konuyla karşımızda: Savaş.

Aile nedir? Bir savaş neden çıkar? İnsan neden asker olur? Paolo Giordano'nun *Daha Yolun Başındasın* romanının Egitto adlı karakterinin zihninde bu sorular dolanıyor. Yanıt bulamadığı bu soruları zihninden silmek için her gün bir antidepresan hapi

yutuyor Egitto, çünkü o, genç yaşta orduya girerek Afganistan'ın Gülistan bölgesine gönderilen bir asker. Zihnindeki sorulara yanıt bulmak şöyle dursun, Gülistan'da gül bile yok. Onun yerine uçsuz bucaksız çöller, koyun sürüleri, ayak kokusu sinmiş halılarla ve

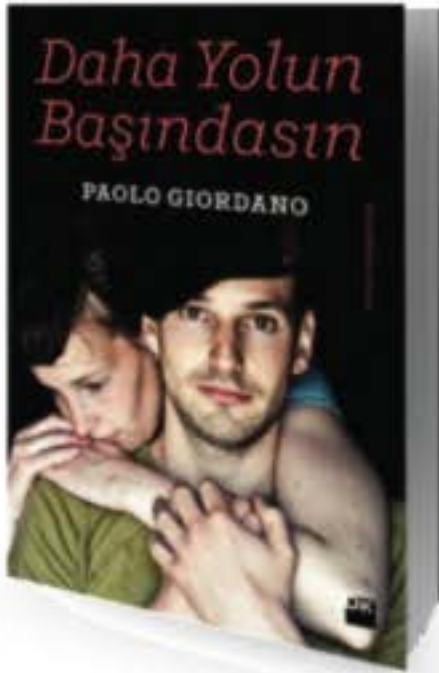
örümceklerle kaplı kamp çadırları, her an kana bulanabilecek tozlu bir dünya var. Torino'dan, Sardunya'dan, İtalya'nın dört bir köşesinden gelip kendini bu dünyada bulan arkadaşlarının durumu da ondan farklı değil. Kimi bebeğini ve karısını, kimi bu yaşına kadar göğsüne gömülüp uyuduğu annesini, kimi nişanlısını bırakıp gelmiş. Geride bıraktıkları hayatları da bir "gülistan" değil belki ama içine düştükleri bu toza ve kana bulanmış dünya, bile isteye uçuruma atlamaktan farksız. Uçuruma öylece düşüverseler şanslı sayacaklar kendilerini ama bu da o kadar basit değil; nitekim, bir operasyona başlamadan önce ettikleri dua ölmek için değil, acı çekerek ölmek, hayat boyu sakat kalmamak için.

Otuz dile çevrilen ilk romanı *Asal Sayıların Yalnızlığı*'nin

Ali Çetinkaya

Paolo Giordano, romanına bir kahraman seçmekten ziyade, beş altı karakteri odak noktasına yerleştiriyor ve her birinin iç dünyasına tanıklık etme şansı buluyoruz.

DAHA YOLUN BAŞINDASIN

Paolo Giordano

Doğan Kitap

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

gençlerin içine düştüğü ikilemlerin ve travmaların çeşidi ve boyutu hayli kuvvetli. Ana kucağından, baba ocağından çıkıp özgürleşmek, kabul gören bir sosyal kimlik edinmek orduyu tercih etmenin başlıca motivasyon kaynaklarından. Belki de özgürleşme güdüsüyle hareket edilirken başka bir "korunaklı" limana sığınma söz konusu. Ardından gelen ise, bu korunaklı limanın gerçekte ne kadar "korunaklı" olduğuyla yüzleşme.

Biz bir grup "marjinal," istediğimiz kadar antimilitarist olalım, askerliğin evrensel boyutta ve erkeklerin bir kısmı için -hayatlarının en azından bir noktasında- gurur verici, maskülen doğalarını pekiştirici olduğunu kabul etmek durumundayız. Özellikle de bu tercihi yaptıklarında oldukça genç bir yaşta olduklarını düşünürsek. Birçoğu hâlâ annelerinin içlik giydirdiği, odalarına kapanıp *Warcraft* oynayan, cinselliği henüz doğru dürüst yaşamamış, okuldan çıkıp gerçek hayatta ne yapacaklarını bilmeyen genç erkeklerden bahsediyoruz.

Ari Folman'ın İsrail'in 1982'de Lübnan'a yaptığı saldırıyı konu edinen 2008 yapımı *Beşir'le Vals* filminde askere gitmeden önce sevgilisi tarafından terk edilen bir genç, savaşta öldüğü ve sevgilisinin vicdan azabı çektiği fantezisini kuruyordu. Böylesi ergence bir romantizm de söz konusu olabiliyor genç erkeklerin askerlere gidişinde. İçlerinde henüz bakir olan ve arkadaşlarının alaylarına maruz kalanlarının da olduğu bu romandaki erkekler de, gidecekleri savaş ortamında her daim sevişmeye hazır Amerikalı "Jennifer"lar bulacaklarını zannediyor, bunun hayalini kuruyorlar. Bilgisayarlarında oynadıkları savaş oyunlarını savaş kamplarında da oynamayı sürdürüyorlar ve ileride yaşayacakları sıcak çatışmaların bu oyunlardan pek de

ardından genç İtalyan yazar Paolo Giordano, insanlık sürdürükçe güncelliğini yitirmeyecek bir konuyla karşımızda; savaş. Bir Stanley Kubrick klasiği olan *Full Metal Jacket*'in yeni çiçek açmış delikanlılarının, ana rahminden dünyaya yeni doğmuşçasına bir afallamayla kendilerini orduda ve savaş ortamında bulduklarında içine düştükleri haletiruhiyeye benzer bir mesele karşımıza çıkan. Bilinçli bir tercihle orduya yazılan bu

farklı olmadığını sanıyorlar. Sürekli bağlantının kesildiği dizüstü bilgisayarlarında karşılarındakinin gerçekten kadın mı yoksa erkek mi olduğunu bilmedikleri rumuzlu insanlarla chat yapıp cinsel fantezilerini körüklüyor, doyuma ulaşmaya çalışıyorlar. Çoğunluğu erkek olan ordunun içindeki biricik kadın askerler de elbette bu fantezilerin başrollerine yerleşiyor, arkadaş aralarında gerginliklere neden oluyor.

SICAK SAVAŞIN ORTASINDA

Paolo Giordano, romanına bir kahraman seçmekten ziyade, beş altı karakteri odak noktasına yerleştiriyor ve her birinin iç dünyasına tanıklık etme şansı buluyoruz. Bununla birlikte Egitto ve Rene'nin bir parça daha ayrıcalıklı konumları olduğunu söyleyebiliriz. Roman genel olarak üçüncü tekil anlatıcıyla yazılmışken, askeri doktor olan Egitto'nun birinci tekil anlatımıyla karşılaşılıyor; onun geçmişine, bugün onu enkaz haline getiren ailesiyle olan ilişkilerine, kendisi ruhsal dengesini kontrol etmeye çalışırken ona emanet edilen askerler yüzünden duyduğu sorumluluk duygusunun üzerinde yarattığı baskılara tanıklık ediyoruz. Başçavuş Rene ise, ergenlikten yetişkinliğe geçişte kendini sıcak savaşın ortasında bulan bu erkeklere askeri disiplinle şekillenen bir mesafede dururken, bir yandan da hepsini çocukları gibi görüyor. Aldığı her stratejik kararın onların yaşamlarını nasıl etkileyeceğinin ağırlığıyla yaşıyor ve yaşamaya mahkum kalıyor.

Giordano, testosteron ve milliyetçilik kokulu savaş kurmacalarını elinin tersiyle itiyor ve insan psikolojisinde odaklanıyor.

Sivil hayatta nasıl tecrübe kazanılıyor ve bir adım geridekilere aktarılmaya çalışılıyorsa, aynı "bilmişlik" ordudakilerde de kendini gösteriyor. Aldığı kararlarla henüz kendi içlerinde hesaplaşmamış, başlarına daha hangi bombaların düşeceğinden habersiz karakterler, yeni gelenlere "Daha yolun başındasın," diyebiliyor. Anlaşıldığı üzere, Giordano, testosteron ve milliyetçilik kokulu savaş kurmacalarını elinin tersiyle itip incelikli ve anlayışlı bir gözlemlerle insan psikolojisinde odaklanıyor. Kışının içinde ya da dışında olmak ne kadar fark ediyor? Devletin ve toplumun gözünde sadece bir asker olan bu genç erkekler, savaşta ölmedikleri ve sivil hayata döndükleri takdirde o kışların dışına ne kadar çıkabiliyorlar? Herhangi bir ajitasyonla karşılaşmadan bu genç erkeklerin "gülistan"larına dalabilir, kendi sorularınızı sorabilirsiniz. ■

EDEBİYAT VE VİCDAN

“Halkları korumak ve kollamak edebiyatın, edebiyatçıların işi midir?”

Biliyorsunuz Nobel Ödüllü Çinli yazar Mo Yan, yakın bir zaman önce Türkiye'ye geldi. Mo Yan, bu ziyareti sırasında kendisine sorulan sorular üzerine dikkat çekici, kanımca edebiyat okurunu da biraz zedeleyici iki yanıt verdi. Biri sansür üzerineydi. Yazar sansüre elbette karşı olduğunu lakin sansürün kimi zaman halkların yararına (da) olabileceğini belirtiyordu. Kendisine yöneltilen bir diğer soru da Türkiye'ye dairdi. Mo Yan'a göre Türkiye sokakları capcanlı ve huzurlu idi.

Amacım elbette Mo Yan'a çatmak değil. Çünkü yazar her şeyden önce Türkiye'nin politik hayatı üzerine fikir sahibi olmak zorunda değil. Onun gözüne sokaklarımız gerçekten de civil civil ve huzurlu görünmüş olabilir... Duyarlı okur, ülkesinin gündeliğine dair kavrayışı/kavrayışsızlığı ve duygudaşlık kuramaması nedeniyle Mo Yan'a kırılabilir ya da belki de sırf bu yüzden onu alkışlayabilir; bu Mo Yan ve Türkiyeli okurları arasındaki özel ilişkidir, karışılmaz. Ama iş sansüre gelince, insan ister istemez edebiyat, edebiyatçı duruşu ve vicdan üzerine düşünüyor... Uzun uzun düşünüyor.

YÜREKLERİ VE ZİHİNLERİ AÇMAK

Edebiyatı her şeyden; akıldan, mantıktan, sezgiden, duygudan, şimdiki zamandan, geçmişten ve gelecekte ayırabilirsiniz. Onu yerin dibine sokabilir ya da ulu mu ulu kutsal bir köşeye taşıyıp ayrıştırabilirsiniz. Edebiyat neresinden tutarsanız orasını görebileceğiniz cam bir küre olabilir peki. Bakış açınızla, aklınız ve duygularınızla şekillenen, sizi de değiştiren büyülü, oyuncu, elle tutulamaz şeffaf bir küre... Ama onu vicdandan ayırmak, sanırım imkansız. Vicdan dediğimiz -sözlükte tanımlanması aslında neredeyse imkansız ama yüreğimizde hissettiğimiz o sezgisel, muğlak ve yol gösterici kelime- en az

Biliyorsunuz Nobel Ödüllü Çinli yazar Mo Yan, yakın bir zaman önce Türkiye'ye geldi.

edebiyat kadar elle tutulamaz ve en çok edebiyatın kendisiyle özdeşleşir. Peki, halkları korumak ve kollamak edebiyatın, edebiyatçıların işi midir? Belki bir bakıma öyle, yürekleri ve zihinleri açmak demek, insanı ve toplumları korumak demek de olabilir elbette. Ama bunu sansür aracılığıyla yapmak, bizzat kendin yapmasan da sansürü savunmak, doğası gereği muhalif olan edebiyattan uzaklaşmak anlamına gelebilir. Çünkü iktidara ve güce sahip olmadan sansür uygulanamaz, malum. Yarar veya zarar fark etmez, sanatçının ve edebiyatçının iktidarın ve gücün yanında yer alması, onun sözcüsü olması sanırım herkesten çok edebiyatçı kimliğini zedeler. Ama kimlik, edebiyatın bir yan ürünü olabilir olsa olsa. Önemli olan edebiyattır, yazarın bize eseriyle, eserleriyle verdiği yanıttır. Ve hiç şüphesiz ki kararı edebiyatın dışında bir yerlerde aramak da haksızlık olacaktır, art niyetin ta kendisi olacaktır.

Mo Yan'ın Türkçeye çevrilen tek kitabı olan *Kızıl Darı Tarlaları*'nı okumaya başlayacağım birazdan. Edebiyat ve vicdan üzerine biraz da onun bu romanını okuyarak düşüneceğim. Yazara değil ama kendi adıma edebiyata bir şans vereceğim. Size de tavsiye ederim. ■